

สุพจน์ ด้านตระกูล

ปรี่ตี่หนี่ !

พฤตการณ์ตอนล้ำค้ำญ

ของ

นายปรี่ตี่ พนมยงค์

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

โครงการหนังสือประวัติศาสตร์การเมือง สำนักพิมพ์ 'จิรวรรณนุสรณ์'

สารคดีประวัติศาสตร์การเมือง

ป ร ี ดี ห นี

โดย สุพจน์ ดำนตระกุล

จัดพิมพ์โดย

โครงการหนังสือประวัติศาสตร์การเมือง

สำนักพิมพ์ 'จิรวรรณสรณ์'

จัดจำหน่ายโดย

บริษัทเกล็ดไทย ๓๐๗ ซอยสันติภาพ ถนนนเรศ บางรัก กทม.

โทร. ๒๓๓-๒๗๕๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ อนงค์ศิลป์การพิมพ์

๔๕๒/๖๘-๖๘ ซอย ๖๘ วัดบางพลัดใน บางกอกน้อย กทม.

นายรัฐพร ทองเอน ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พฤษภาคม ๒๗

ป ร ี ตี ห นี

โดย สุพจน์ ดำนตระกุล

คำนำ

จากเดือน สิงหาคม ๒๕๒๖ จนถึงมิถุนายน ๒๕๒๗ โครงการหนังสือประวัติศาสตร์ การเมือง สำนักพิมพ์ จีวรวรรณสรณ์ ได้ค้นคว้าเอกสารทางการเมืองที่เกี่ยวพันกับท่านปรีดี พนมยงค์ โดยแยกแยะเอาเหตุการณ์แต่ละตอนออกมาจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นจำนวนเหตุการณ์ทางสนธิสัญญาเล่ม ซึ่งนับว่าท่านปรีดี พนมยงค์ ได้มีความเกี่ยวพันอยู่กับการรับใช้ชาตินับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เรื่อยมามากกว่านักการเมืองคนใดทางสน

สุพจน์ คำนตระกูล เป็นนักเขียนสารคดีที่ สนใจ
ในชีวิตการรับใช้ชาติของท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ค้นคว้า
เรื่องราวของท่านมาเขียน เพื่อเป็นการเชิดชูผู้ซึ่งมีคุณ
ประโยชน์แก่ประเทศชาติ

พฤติกรรมแต่ละตอนของท่านปรีดี พนมยงค์ สุพจน์
คำนตระกูล ได้เขียนให้ประชาชนตระหนักถึงความดีงาม
ทั้งปวง โดยเกือบจะไม่ขาดตกบกพร่อง อย่างยากที่จะหา
นักการเมืองคนใดรับใช้และซื่อสัตย์สุจริตต่อชาติ มวลชน
และราชบัลลังก์ยิ่งไปกว่าท่านปรีดี ฯ

จนกระทั่งถึงแม้จะมีโจรในกราบของนักการเมืองมา
ทำลายล้างท่าน ก็ไม่ทำให้ชีวิตของท่านมัวหมองไปด้วย
ท่านได้บำเพ็ญชีวิต ทั้งเมื่ออยู่ในอำนาจรับใช้ชาติ จน
ระหกระเหินออกนอกประเทศไปแล้ว ท่านก็ยังงบบำเพ็ญ
ความดีเช่นนั้นเรื่อยมาตราบจนอวสานแห่งชีวิต

ท่านปรีดี พนมยงค์ จึงเป็นแบบอย่างของนักการเมือง
ที่ดีให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า ท่านเป็นคนหนึ่งที่เรียก
ได้ว่า ‘คนดีที่เมืองไทยไม่ต้องการ’

เพราะฉะนั้น เราจึงเห็นนักการเมืองที่เต็มไปด้วย

ความฉ้อฉลมากมาย นักการเมืองเหล่านั้นได้เข้ามาเล่นการเมืองเพื่อหวังผลประโยชน์มากกว่าที่จะเข้ามารับใช้ประเทศชาติและประชาชนด้วยความสุจริตใจ ยังทำให้เกิดความเดือดร้อน เสียผลประโยชน์ของชาติไปมากมายเหลือคณานับ

ชีวิตของท่านปรีดี พนมยงค์ จึงเป็นชีวิตแบบอย่างของผู้ที่จะเข้ามาเล่นการเมือง และเป็นคติเตือนให้ประชาชนคำนึงถึงผลได้ผลเสีย ในอันจะเลือกนักการเมืองคณะใดคณะหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้ามาบริหารประเทศชาติ.

ถึง แม้ว่า เหมันต์ฤดูได้ย่างกรายเข้ามาหลาย
เพลาล่วงแล้วก็ตาม แต่ทว่าตอนหัวค่ำ คืนวันนั้น ๘ พฤศจิกายน
๒๔๙๐ ความเยือกเย็นแห่งเหมันต์ฤดูก็หาได้โรยตัวเข้ามา
ตามเวลาแห่งฤดูกาลไม่ ซึ่งผิดกับความดำมืดแห่งราตรีกาล
ที่ได้แผ่ปกคลุมไปอย่างรวดเร็วและก่อนข้างจะหนาทึบ

ที่ศาลาท่าน้ำ ณ ถิ่นพำนักของหลวงพี่ช้อย ช่างวังหน้า
ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่เรียกขานกันทั่วๆ ไปว่า “ท่า
เยียบท่าช้าง” อันเป็นที่พำนักของรัฐบาลบุรุษอาวุโส อดีต
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ปรีดี พนมยงค์

ณ เวลานั้น ท่านผู้เป็นใหญ่แห่งทำเนียบท่าช้าง ซึ่ง
อยู่ในชุดกางเพรจีนสีดำ เสื้อยัดแขนสั้นสีขาว ใส่รองเท้า
กัทชูและคาดพุงด้วยผ้าขาวม้า อันเป็นชุดอยู่กับบ้านที่โปรด
ปรานที่สุด พร้อมด้วยนายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการ
ทหารบก กำลังนั่งปรึกษารื้อปัญหาการเมืองที่กำลัง
เผชิญหน้ารัฐบาลอยู่ ณ นั้น

ทั้งสามท่านคือ ท่านปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
ซึ่งมีหน้าที่ตามที่ปรากฏในพระบรมราชโองการที่ยกย่องขึ้น
เป็นรัฐบุรุษอาวุโสตั้งแต่บัดนั้นจนบัดนี้ คือ “ให้มีหน้าที่
รับปรึกษากิจการราชการแผ่นดิน” และ พล ร.ต. ถวัลย์
ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีกับพลเอก อุดม อุดมเดชจรัส
ผู้บัญชาการทหารบก

ผลของการปรึกษารื้อก็ ได้เป็นที่ตกลงกันว่าพล
ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ จะขอลาออกจากตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีในวันวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน เป็นอย่างช้า
และโดยที่พรรคแนวรัฐธรรมนูญอันมี พล ร.ต. ถวัลย์
ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค และพรรคสหชีพอัน
มีดร. เตือน บุณนาเป็นหัวหน้าพรรค พร้อมด้วยพรรค

อิสระอันมิตร. วิจิตร ลุกลิตานนท์ เป็นหัวหน้าพรรค ทั้งสามพรรคเป็นพรรคที่ร่วมกันมีเสียงข้างมากในสภาและเป็นพรรคที่ร่วมกันสนับสนุนรัฐบาลธำรงแต่ก่อนมา เมื่อ พล.ร.ท. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ มาลาออกเช่นนั้น ก็เห็นสมควรสนับสนุนให้พลเอก อุดล อุดลเดชจรัส เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบแทนต่อไป ซึ่งพลเอก อุดล อุดลเดชจรัสเองก็ยินดียอมรับ แต่ก็ต้องลาออกจกตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (๒๔๘๙) ซึ่ง ได้แยกข้าราชการประจำออกจากการเมือง

ก่อนหน้านี้ทั้งสามท่านจะได้มาปรึกษาหารือและตกลงกันในวันนั้น ได้มีข่าวแพร่ในหนังสือพิมพ์ถึงเรื่องการที่จะมีรัฐประหาร และข่าวนี้ก็จะแพร่มาก่อนหน้านั้นเป็นแรมเดือนแล้ว จนกระทั่งพล.ร.ท. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ตอบสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เมื่อถามถึงปัญหาจะมีรัฐประหารได้ว่า

“ผมกำลังนอนคอยรัฐประหารอยู่”

ส่วนทางด้านตำรวจสันติบาลโดย พ.ต.ท. เชาว์ กล้ายสัมฤทธิ์ ผู้กำกับกอง ๒ และ ร.ต.อ. ฉะยม ชัยสงค์

(อัมพูนันท์) แห่งกอง ๒ สันติบาล ได้ทำการสืบสวน และได้ความอย่างแน่ชัดว่าจะมีการรัฐประหารเกิดขึ้นอย่างแน่นอน จึงได้รายงานเรื่องนี้ให้ผู้รับผิดชอบชั้นสูง ทราบพร้อมกับส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาลนอกเครื่องแบบออกติดตามความเคลื่อนไหวของบุคคลสำคัญที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลอย่างใกล้ชิด เช่นจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายควง อภัยวงศ์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น และตลอดจนส่งเจ้าหน้าที่สันติบาลอีกส่วนหนึ่งเข้าไปคลุกคลีในกรมกองทหารบางแห่ง

จากปฏิบัติการของตำรวจสันติบาลกอง ๒ ภายใต้อำนาจการของ พ.ต.ต. เซาว์ คล้ายสัมฤทธิ์ ผู้ให้ความสนับสนุนคณะราษฎรตลอดมาและ ร.ต.อ. เจียบ ชัยสงค์ (อัมพูนันท์) ดังกล่าวนี้นี้ ได้ยิ่งความไม่พอใจให้กับฝ่ายที่ถูกติดตามและฝ่ายทหารเป็นอย่างยิ่ง

ถึงกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ต่อว่ามาทาง พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เรื่องที่ตำรวจสันติบาลคอยติดตามความเคลื่อนไหวของท่านและพลเอก อุกุล อกุลเดชจรัส ผู้บัญชาการทหารบก ก็ได้ต่อว่านายกรัฐมนตรีขณะนั้นเช่น

กัน หาว่าสันติบาลส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปยุ่งย่ามในกรมกอง
ทหาร เป็นการไม่ให้เกียรติและไม่เชื่อเกียรติทหารซึ่งทำให้
ฝ่ายทหารไม่พอใจ

พลเอกอดุล อดุลเดชจรัส ในฐานะผู้บัญชาการทหาร
บกซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นนายพลตงฉิน ได้ให้คำรับรอง
แก่ท่านปรีดีฯ อย่างแข็งขัน เมื่อถูกถามถึงข่าวว่าจะมีการ
รัฐประหาร พลเอกอดุล อดุลเดชจรัสตอบว่า

“ไม่มีใคร จะทำรัฐประหารได้นอกจากผู้บัญชาการ
ทหารบกเท่านั้น ขอให้อาจารย์วางใจ”

กับนายกรัฏ्ฐมนตรี พล ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์
พลเอกอดุล อดุลเดชจรัส ก็ได้ให้ความมั่นใจดังนั้นเช่นกัน

จากคำยืนยันของผู้บัญชาการทหารบกดังกล่าวนี้และ
จากกองกำลังของฝ่ายทหารเรือซึ่งเห็นใจท่านปรีดีฯ ตลอดจน
มา และเป็นเล็ดลอดเชื่อใจของนายกรัฏ्ฐมนตรี ถวัลย์
ประกอบกับกองกำลังของกรมสารวัตรทหารและกรมตำรวจ
ซึ่งมีพล ร.ต. สังวร สุวรรณชีพ เป็นสารวัตรใหญ่และ
เป็นอธิบดีกรมตำรวจด้วย จึงสร้างความมั่นใจให้กับท่าน

ปรีดี ฯ และนายกรัฐมนตรีถวัลย์ ว่าเหตุร้ายตามข่าวเล่าลือ
นั้นคงจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

ในคืนวันที่ ๘ พฤศจิกายน ที่ท่านทั้งสามปรึกษากันหรือ
กันนั้น ก็ได้พูดกันถึงข่าวจะเกิดการกบฏหรือรัฐประหาร
เช่นกัน และพลเอกอภัย อภัยเดชวิทย์ ผู้บัญชาการทหารบก
ก็ได้ยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่าจะไม่มีรัฐประหารอย่างแน่นอนและ
ครั้งนั้นเป็นการยืนยันครั้งสุดท้าย

ขณะที่ผู้บัญชาการทหารบก กำลังให้การรับรองกับท่าน
ปรีดี ฯ และนายกรัฐมนตรีถวัลย์ ฯ ว่าจะไม่มีการรัฐประหาร
นั้น ในเวลาเดียวกันกลุ่มผู้นำของคณะรัฐประหารก็ได้
ประชุมปรึกษากันถึงแผนการรัฐประหาร อยู่อย่างคร่ำ
เครียด ณ กองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ ขณะนั้น
เป็นเวลา ๒๑.๒๐ น.

ก่อนที่กลุ่มผู้นำของคณะรัฐประหารจะมาประชุมกันที่
กองพันทหารม้าที่ ๑ นั้น ผู้นำของคณะรัฐประหารอันมี
พลโทผิน ชุณหะวัณ พ.อ. กาจ กาจสงคราม พ.อ. สฤษดิ์
ธนรัตน์ พ.อ. เผ่า ศรียานนท์ พ.อ. กำนัน จันทภูมิเวช

พ.อ. น้อม เกตุนิติ พ.อ. สวัสดิ์สวัสดิ์เกียรติ พ.ท. บัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา พ.ท. สุกใจ พุทธิพันธ์ เป็นต้น ได้นัดไปประชุมกันที่ร้านค้าสหกรณ์กรมเกียกกายทหารบก ซึ่งตั้งอยู่ใต้ถนนกระทรวงกลาโหมทางด้านตรงข้ามองค์การน้ำมันสามทหาร แต่เมื่อกลุ่มผู้นำคณะรัฐประหารได้ทยอยกันเข้าไปในร้านค้าสหกรณ์นั้นแล้ว ปรากฏว่าได้พบกับ พล.ร.ต. ทหาร ขำหิรัญ ผู้บัญชาการกองพลนาวิกโยธิน กับ พ.อ. อุดม พุทธเกษตริน ซึ่งมานั่งรับประทานอาหารกันอยู่ กลุ่มคณะรัฐประหารจึงเปลี่ยนที่ประชุมใหม่เป็นกองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ อันมี พ.ท. กฤษ ปุณห์กันท์ เป็นผู้บังคับกองพัน

ก่อนหน้านั้นสองวันคือในวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ พล.ร.ต. ถวัลย์ ๖ นายกรัฐมนตรี ได้ไปพบกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ณ บ้านขุนนิรันดร์ชัย ตามคำเชิญของจอมพล ป. พิบูลสงครามเอง เมื่อพบกันจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ถาม พล.ร.ต. ถวัลย์ ๖ อย่างตอ้งเชิงว่า รู้ข่าวว่าจะมี รัฐประหาร รัฐบาลรู้บ้างหรือเปล่า พล.ร.ต. ถวัลย์ ๖ บอกว่ารู้ข่าวเหมือนกันและแจ้งให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ทราบอีกว่า ตัวท่านเองกำลังเตรียมตัวจะลาออกจากตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีอยู่แล้วเหมือนกัน ก็กะว่าจะลาออกภายใน
วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน เพียงแต่รอคอยโทรเลขจากนาย
ติเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตไทยประจำอังกฤษ ซึ่ง
กำลังเจรจากับรัฐบาลอังกฤษเพื่อยกเลิก “ความตกลง
สมบูรณแบบ”

แต่ในที่สุดไม่ทันที่รัฐบาลฉวล์จะได้ลาออก รัฐประหาร
ก็เกิดขึ้นจนได้ เป็นการท้าทายคำของผู้บัญชาการทหารบก
ที่ว่า “ไม่มีใครจะทำรัฐประหารได้นอกจากผู้บัญชาการ
ทหารบกเท่านั้น” และหลังจากรัฐประหารแล้ว พลเอก
อดุลฯ ก็ได้พ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกไปดำรง
ตำแหน่งใหม่อันทรงเกียรติคือ “อภินายกรัฐมนตรี”

และจากการรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ นอกจาก
ทำให้รัฐบาลธำรงฯ ต้องพังพินาศไปแล้ว ยังเป็นผลทำให้
การเจรจายกเลิกสัญญาสมบูรณแบบกับอังกฤษ ที่นายติเรก
ชัยนาม เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอนกำลังเจรจากับ

และมีที่ที่ว่าจะถูกลงไปด้วยความเรียบร้อยภายในวันที่ ๑๐ หรือ ๑๑ พฤศจิกายน ตามที่นายติเรก ฯ แจ้งมาให้รัฐบาลทราบนั้น ต้องพลอยล้มเลิกไปด้วย อันเป็นความเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ ที่ทำให้การเจรจาเลิกสัญญาสมบูรณแบบต้องล่าช้าออกไปจนถึงปี ๒๔๙๗ จึงได้ยกเลิกสัญญานับนี้

ใน คำนวนั้นหลังจากที่พลเอกอดุล ฯ ได้ยืนยันกับท่านปรีดี ฯ และพล ร.ต. ถวัลย์ ฯ ว่าจะไม่มีการประหารเกิดขึ้นอย่างแน่นอน แต่ยังไม่ทันที่กลิ่นเสียงของผู้บัญชาการทหารบกจะจางหายไป ก็มีคนเข้ามารายงานว่าผ่านมาทางกรมทหารได้ยินเสียงเป้าแตรเรียกประชุม เข้าใจว่าเหตุการณ์น่าจะไม่น่าจะไม่ปกติ

เมื่อได้รับรายงานเช่นนั้น พลเอกอดุล อดุลเดชจรัสผู้ซึ่งจะสืบทอดตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อจาก พล ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ จึงบอกขอตัวท่านปรีดี ฯ และ พล ร.ต. ถวัลย์ ฯ ว่าจะออกไปดูเหตุการณ์ แล้วผู้บัญชาการทหารบก

ก็ถูกจากไป โดย พล ร.ต. ถวัลย์ ฯ ได้เดินตามออกไปส่ง
ท้ายและครูต่อมา พล ร.ต. ถวัลย์ ฯ ก็ลากลับไป นัยว่าจะ
ไปงานกุศลของโรงเรียนสายปัญญาซึ่งจัดขึ้นที่สวนอัมพร

ขณะนั้นเป็นเวลาประมาณ ๒๓.๐๐ น. เศษ ภายหลัง
จากที่ผู้บัญชาการทหารบก และนายกรัฐมนตรีกลับออกไป
สักห้านาที ส.ต.ท. สิงห์โต ไทรย้อย ตำรวจอารักขาก็ได้
ศาลีศาลานเข้าไปรายงานท่านปรีดี ฯ ซึ่งขณะนั้นท่านกำลัง
นอนเล่นอยู่บนเก้าอี้หวาย ณ ศาลาท่าน้ำว่าเห็นรถถังหลายคัน
ออกมาวิ่งเฟ่นผ่านอยู่กลางถนน

ทันทีที่ท่านได้รับรายงานจาก ส.ต.ท. สิงห์โต ไทรย้อย
ท่านจึงได้ลุกขึ้นไปบนตึกและหมุนโทรศัพท์ไปถึง พลเอก
อภัยฯ ที่เพิ่งจะออกไปจากทำเนียบท่าช้างก่อนหน้านั้นไม่นาน
แต่ก็โทรศัพท์ไม่ได้ เพราะถูกตัดสาย

ณ บัดนั้นท่านจึงรู้ได้ทันทีว่าได้เกิดอะไรขึ้นแล้ว
ท่านจึงได้กลับลงไปที่ท่าน้ำ แต่ก่อนที่ท่านจะกลับลง
ไป ท่านได้บอกให้ท่านผู้หญิงพูนสุขภรรยาอยู่ทุกซกู่ทุก
ทราบถึงเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น

เมื่อลงมาถึงศาลาท่าน้ำ ท่านจึงสั่งให้บัว กลางการ
ผู้รับใช้ที่ซื่อสัตย์คนหนึ่ง เรียกเรือจ้างเข้ามารับ ขณะนั้น
พอมีเรือจ้างลำสุดท้ายซึ่งจอดอยู่ที่ท่าข้ามฟากใกล้ ๆ กับ
ศาลาท่าน้ำทำเนียบท่าช้างกำลังทำท่าจะออกเรือไป บัวจึง
เรียกให้มารับ แล้วทั้งสามคน คือ ท่านปรีดีฯ บัวและ
ส.ต.ท. สิงห์โตฯ ดำรวจอารักขาก็นั่งเรือจ้างออกจากท่าไป

ในขณะเดียวกันกองกำลังส่วนหนึ่งของฝ่ายรัฐประหาร
พร้อมด้วยรถถัง และรถบรรทุกทหารจากหน่วย ป.ท.อ.
และจาก ร. ๑ พัน ๒ ภายใต้การนำของ พ.ท. ละม้าย
อุทยานานท์ พ.ท. กำน จ้างภูมิเวท พ.ท. เฉลิม พงศ์สวัสดิ์
และ พ.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้มาถึงทำเนียบท่าช้างพอตี
และโจมตีทำเนียบทันที เสียงปืนกลจากหลายกระบอกได้ปลุก
ให้ผู้คนในละแวกนั้นสับสนตกใจตื่นจากนิทรารมย์ เป้าหมาย
ของการโจมตีคือตัวตึกอันเป็นที่พำนักของท่านปรีดีฯ และ
ครอบครัว ทหารภายใต้บังคับบัญชาของ พ.ท. กำน และ
พ.ท. ละม้าย ได้ส่ายปืนกลเข้าใส่ทำเนียบอย่างไม่ปราณี
ปราศรัยและอย่างไม่คำนึงถึงลูกเล็กเด็กแดงที่พำนักอยู่ในที่
นั้น ทำอย่างกับว่าเป็นข้าศึกศัตรูที่เผชิญหน้ากันอยู่ใน
สนามรบ

ขณะนั้นท่านปรีดี ฯ กำลังลอยเรือจ้างอยู่กลางแม่น้ำ
 หน้าทำเนียบ เสียงปืนกลแต่ละชุดที่วิ่งเข้าไปทำเนียบทำให้
 ท่านรู้สึกเหมือนกับถูกเชือกเจียนหัวใจ นอกจากความเป็น
 ห่วงหวั่นไหวอย่างป่วนจนทั่วๆ ไปแล้ว ท่านยังเป็นห่วงถึง
 ประชาธิปไตยที่ท่านและคณะได้ปลูกฝังไว้เมื่อ ๒๔ มิถุนา ฯ
 ดูเหมือนว่าท่านจะเป็นห่วงประชาธิปไตยยิ่งกว่าลูกเมียและแม้
 ชีวิตของท่านเอง ดังที่ท่านได้ยอมเสี่ยงชีวิตเพื่อประชาธิปไตย
 เมื่อเข้าทูล ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ โฉนแล้ว ท่านถือว่าชาติ
 เป็นผู้บุญคุณท่าน จึงรักชาติรักประชาชนและรักประชาธิปไตย
 เพราะวิถีทางที่จะทำให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขและมี
 อิสระเสรีในฐานะพลโลกก็มีแต่วิถีทางประชาธิปไตยเท่านั้น
 ท่านจึงรักและเทิดทูนประชาธิปไตยยิ่งชีวิต ท่านเคยกล่าวไว้ใน
 สนุทรพจน์สมัยที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี ณ สภาผู้แทน
 ราษฎรเมื่อ ๗ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ตอนหนึ่งว่า

“ข้าพเจ้าเชื่อว่า ถ้าเราช่วยกันประคองให้
 ระบอบประชาธิปไตยนี้ได้เป็นไปตามระเบียบ
 เรียบร้อยอย่างข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว ระบอบ
 เผด็จการย่อมมีขึ้นไม่ได้ ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่ได้ร่วม

กับเพื่อนคณะราษฎรขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ
ข้าพเจ้าได้ประทับ ประคองระบอบประชาธิปไตย
ตามรัฐธรรมนูญตลอดมา แม้ในการต่อต้านญี่ปุ่น
ซึ่งในการต่อต้านนั้นอาจจะมีความจำเป็นที่จะต้องตั้ง
รัฐบาลชั่วคราวแต่ข้าพเจ้าก็เลือกเอาทางที่จะตั้งรัฐ-
บาลตามระบอบรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ ข้าพเจ้าไม่
มีเหตุผลอันใดที่จะกลายมาเป็นศัตรูของระบอบ
ประชาธิปไตย”

แต่บัดนี้เสียงปืนกลที่กำรามกักกองอยู่นั้น ก็คือเสียง
ของการทำลายล้างประชาธิปไตย ทำลายวิถีทางแห่งความ
อยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนและประเทศชาติ เสียงกำราม
ของปืนกลจึงเสมือนมีดที่เขี่ยเฉือนหัวใจและวิญญาณประ-
ชาธิปไตยของท่าน

เมื่อกองกำลังของคณะรัฐประหารกราบทูลเป็นกลใส่ตัวกัก
และบริเวณรอบ ๆ ทำเนียบจนหน้าใจแล้ว ก็ขับรถถังพุ่งเข้า
ชนประตูทำเนียบจนพังทลายแล้วปลดอาวุธตำรวจรักษาการณ
ประจำทำเนียบท่าช้าง ครั้นแล้วกองกำลังของฝ่ายรัฐประหาร
ส่วนหนึ่งก็พุ่งตรง ไปยังตัวตึกอันเป็นที่พักของท่านปรีดี ฯ

อีกส่วนหนึ่งกระจายออกตรวจค้นบริเวณรอบ ๆ ทำเนียบ

กองกำลังที่ขึ้นไปตรวจค้นบนตัวตึกนั้นได้พบกับท่านผู้หญิงพุนสุข พนมยงค์ และได้แยกย้ายกันตรวจค้นตามห้องหับต่าง ๆ เพื่อหาตัวท่านปรีดีฯ แต่ก็ไม่พบ ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับพวกเขาเป็นอย่างมาก

พ.ท. กำนัน จำนงภูมิเวท พยายามคาดกันเองกับท่านผู้หญิงให้ได้ แต่ก็ไม่สำเร็จ

ขณะที่กองกำลังรัฐประหารคุกคามและตรวจค้นทำเนียบทำข้างอยู่นั้น พลเอกอดุล อดุลเดชจรัส ผู้บัญชาการทหารบกที่ไม่สามารถควบคุมทหารบกได้ก็มาถึงพร้อมด้วยพลตรี วีรวัฒน์ วีรวัฒน์โยธิน ผู้บัญชาการกองพล ๑ แล้วได้สั่งให้กองกำลังเหล่านั้นถอนตัวกลับไป

การขัดขวางของ พลเอกอดุล อดุลเดชจรัสครั้งนี้ ได้ทำความไม่พอใจให้กับคณะรัฐประหารเป็นอย่างมาก เพราะในขณะที่คณะรัฐประหารกำลังก่อตัวนั้น พลเอกอดุลฯ ได้ให้ความสนับสนุน แต่มาบัดนี้พลเองมียึดอำนาจ พลเอกอดุลฯ ในฐานะผู้บัญชาการทหารบก กลับเข้าขัดขวางเที่ยวไล่ทหารให้กลับเข้ากรมกอง สร้างความสับสนให้กับคณะรัฐ

ประหารเป็นอย่างยิ่ง แต่ถ้าคณะรัฐประหารได้ทราบถึงข้อความสนทนาที่ศาลาท่าน้ำทำเนียบท่าช้าง ระหว่างท่านปรีดี ๖ พล.ร.ต. ถวัลย์ ๖ และพลเอกอดุล ๖ เมื่อตอนหัวค่ำแล้ว ก็คงจะหายสับสน เพราะว่าจากการตกลงกันในค่ำวันนั้น ๖ เกาอินายกรัฐมนตรีจะมาตกแก่พลเอกอดุล ๖ ในอีกไม่กี่วันข้างหน้า ๖ แล้ว พลเอกอดุล ๖ จึงกลับใจหันมาปกป้องรัฐบาลถวัลย์ ๖ แต่ทว่ามันสายเสียแล้ว

ความไม่พอใจ พลเอกอดุล ๖ ครั้งนี้ คณะรัฐประหารถึงกับได้ออกเป็นแถลงการณ์ฉบับที่ ๓ มีข้อความดังนี้

“เนื่องด้วยความหวังดีของคณะของเรา ดังกล่าวในแถลงการณ์ฉบับที่ ๑ และ ๒ นั้น มิได้ทำให้บุคคลบางคนเห็นในความหวังดีของเรา บุคคลเหล่านั้นคือ พล. อ. อดุล อดุลเดชจรัส พล. ต. วีรวัฒน์ วีรวัฒน์โยธิน บุคคลทั้งสองนี้ใช้อำนาจและหน้าที่ตำแหน่งเดิมสั่งถอนกำลังทหารที่รักษาการณ์อยู่ตามหน่วยต่าง ๆ เพื่อจะรวบรวมกระทำการต่อสู้ขัดขวาง อันเป็นผลจะทำให้เกิดปะทะถึงนองเลือด ก่อนที่คณะเราจะลงมือกระทำการนั้นก็ได้เชื่อเชิญอ้วนอน

พล. อ. อุดล อุดลเดชจรัสแล้ว เพื่อขอให้มาเป็น
 ประมุขในการกระทำคราวนี้ โดยคณะของเราเห็น
 ว่าท่านผู้นี้เป็นผู้ที่หวังดีต่อชาติโดยแท้จริงเหมือนกัน
 ที่ประชาชนทั่ว ๆ ไปเข้าใจกัน อนึ่งเล่าท่านผู้นี้เอง
 ได้ตระหนักถึงความเหลวแหลกของรัฐบาลที่อยู่แล้ว
 ถึงกับปรารถนาอยู่เนือง ๆ ว่า ยินดีจะช่วยเหลือ แต่
 ครั้นถึงการกระทำเข้าจริง ๆ ท่านผู้นั้นซึ่งใคร ๆ หากัน
 หวังว่าเป็นคนดีรักชาติที่แท้จริงคนหนึ่งกลับกลายเป็น
 บุคคลสำคัญ ที่พยายามขัดขวางการกระทำของ
 คณะทหารผู้หวังดีต่อประเทศชาติ”

ต่อมาแถลงการณ์ฉบับที่ ๕ ซึ่งลงนามโดยจอมพล ป.
 พิบูลสงคราม ได้ออกประกาศเรื่องพลเอกอุดล ฯ อีกว่า
 “พี่น้องชาวไทยทั้งหลาย ตามแถลงการณ์ฉบับที่
 ๓ ได้แจ้งให้พี่น้องชาวไทยทั้งหลายทราบว่า พลเอก
 อุดล อุดลเดชจรัส ได้กระทำการขัดขวางโดยการ
 ถอนกำลังทหาร บางส่วนไปเพื่อเตรียมต่อต้าน
 บัณฑิตได้ทำการตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงไม่มี
 เหตุการณ์ที่น่าวิตกแต่อย่างใด การกระทำของท่าน

ผู้ กระทำไปตามวิสัยคนไทยที่มีเลือดนักสู้เท่านั้น
 บัดนี้ไม่มีเหตุการณ์อันใดน่าวิตกแล้ว ขอให้ราษฎร
 จงคลายกังวล

จากแถลงการณ์ฉบับที่ ๓ ของคณะรัฐประหารเป็น
 การยืนยันถึงการเห็นเป็นใจของพลเอกอดุลฯ ต่อคณะ-
 รัฐประหารอย่างชัดแจ้ง แต่ตอนหลังคิดจะกลับตัวเพราะ
 ว่าจะได้สืบตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน พล ร.ต. ถวัลย์ฯ
 ตามที่ ได้ตกลงกันที่ศาลาทำนา ณ ทำเนียบท่าช้าง แต่
 กลับไม่ทันเสียแล้ว ประกอบกับความเกรงใจ จอมพล ป.
 พิบูลสงคราม หัวหน้าคณะรัฐประหารที่แท้จริงจึงปล่อย
 เลยตามเลย

ท่าน ปรีดี ฯ ได้ลอยเรือดูเหตุการณ์อยู่กลาง
 แม่น้ำหน้าทำเนียบ จนกระทั่งเสียงปืนกลที่โจมตีทำเนียบเงิบ
 ลงท่านจึงสั่งให้เรือจ้างแจวเลียบลำน้ำทางบ้านฝั่งธนบุรีขึ้น
 ไปทางเหนือขณะนั้นน้ำกำลังลง เมื่อเรือผ่านท่าวัดดาวดึงษ์
 ไปได้หน่อยหนึ่ง จึงสั่งให้แจวข้ามฟากมาทางบ้านฝั่งพระนคร
 แล้วแจวตามลำน้ำลงไปทางใต้

เรือจ้างข้ามฟากลำเล็กคงล่องลอยตามลำน้ำ ไปเรื่อย ๆ
 อย่างไม่ค่อยจะรีบร้อนเหมือนอย่างกับว่าคนในเรือน้อยลำนั้น
 กำลังสุขารมณ์อยู่กับอากาศบริสุทธิ์ยามดึกและทิวทัศน์ของบ้าน
 ช่อริมน้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่งซึ่งแลดูดำทะมึนไปหมดสลัดกับ
 แสงไฟหริบหรือบวบแวบห่าง ๆ กัน บรรยากาศภายนอกชวน
 ให้น่าคิดเช่นนั้น แต่คนในเรือน้อยลำนี้ได้มีความสุขารมณ์
 กับบรรยากาศแม้แต่น้อยหนึ่งไม่

ทั้งชีวิตในเรือจ้างลำนั้น อาจมีความนึกคิดที่ไม่
 เหมือนกันตามภาระหน้าที่ของแต่ละคนที่แตกต่างกัน คนแจว
 เรือจ้างอาจนึกคิดแต่เพียงว่าจะต้องพาเรือ ไปให้ถึงจุดหมาย
 ปลายทางด้วยความสวัสดิเพื่อจะได้รับค่าจ้างตอบแทน สำหรับ
 บัวกับสิงห์โตก็อาจนึกคิดแต่เพียงว่า จะต้องต่อสู้และป้องกัน
 ภัยอันตรายให้กับเจ้านายของตนอย่างถวายชีวิต หากจะมีสิ่งใด
 เกิดขึ้น

แต่สำหรับท่านปรีดี ฯ ซึ่งมีภาระหน้าที่รับใช้ผล
 ประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติตามปณิธานที่ท่าน
 กับเพื่อนได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน
 ๒๔๗๕

ในยามนี้ท่านจะต้องนึกคิดถึงประเทศชาติและประชาชน และการกระทำของคณะรัฐประหาร อันเป็นวิถีทางทำลายล้างระบอบประชาธิปไตยที่ท่านได้ประทับประคองตลอดมา เพื่อให้อำนาจอธิปไตยได้เป็นของปวงชนที่แท้จริง ท่านจึงเป็นผู้ริเริ่มและสนับสนุนให้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ ตั้งแต่ตอนปลายสงครามโลกครั้งที่สอง ในขณะที่ท่านเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และเป็นผู้นำของขบวนการเสรีไทย รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยมากฉบับหนึ่ง และเป็นประชาธิปไตยมากกว่ารัฐธรรมนูญทุก ๆ ฉบับที่ได้ประกาศใช้ในเวลาต่อมา

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ยกเลิกมาตรา ๑๑ แห่งรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ ที่บัญญัติให้พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปอยู่เหนือการเมือง คือห้ามเจ้าเคลื่อนไหวกว้างทางการเมือง แต่รัฐธรรมนูญ ๒๔๘๙ ปลดยให้เจ้าเคลื่อนไหวกว้างทางการเมืองได้เช่นเดียวกับราษฎรทั้งหลาย

รัฐธรรมนูญฉบับนี้แยกข้าราชการประจำออกจากการเมืองโดยเด็ดขาด ยกเลิกสมาชิกประเภทสองให้มีพหุผลสภาหรือสภาสูงโดยการเลือกตั้ง ให้มีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาหรือลัทธินิยมใด ๆ ฯลฯ

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ท่านปรีดีฯ เป็นผู้รับพระราชทาน
จากพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

มีการกล่าวกันในเวลาต่อมาว่า นอกจากสาเหตุอื่นๆ
ที่เป็นเหตุจูงใจสนับสนุนให้รัฐประหาร ๘ พฤศจิกายนเกิด
ขึ้นและได้รับความสำเร็จแล้ว ก็เนื่องมาจากรัฐธรรมนูญที่
เป็นประชาธิปไตยฉบับ ๒๔๘๙ นี้คล้ายเหมือนกัน โดยเฉพาะ
ในการยกเลิกมาตรา ๑๑ แห่งรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ ซึ่ง
ปล่อยให้เจ้าตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปเคลื่อนไหวทางการเมือง
ได้เช่นเดียวกับราษฎรทั้งหลาย

ดังนั้นจึงเป็นโอกาสให้เจ้าบางองค์เคลื่อนไหวทางการเมือง
โดยอาศัยวิถีทางประชาธิปไตยเป็นเครื่องบังหน้า แต่
เบื้องหลังได้สมคบคิดและสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม
และคณะทำรัฐประหารขึ้น

และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากความพ่ายแพ้ของพรรค
ประชาธิปไตยในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญ
ฉบับใหม่ ซึ่งกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็น
องค์กรเลือกตั้ง ปราบกฏว่าพรรคประชาธิปไตยแพ้การเลือกตั้ง

ไม่ได้รับการเลือกตั้งแม้แต่ตำแหน่งเดียว ซึ่งทำความอับอาย
ให้กับประชาธิปไตยเป็นอย่างมากเพราะคนสำคัญของประชา
ธิปไตย เช่น เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศร์ ที่เรียกกันใน
หมู่ชนนับถือว่า “พี่ใหญ่” ก็ยังพลอยพ่ายแพ้ในการเลือก
ตั้งครั้งแรก ประชาธิปไตยจึงแก้แค้นความพ่ายแพ้การ
เลือกตั้งครั้งแรกนั้นด้วยการสนับสนุนและร่วมมือกับคณะรัฐ
ประหารโค่นล้มรัฐบาลธำรงฯ

ฝ่ายของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ต้องการอำนาจ
เพื่อเข้าบริหารประเทศอีกครั้งหนึ่ง นับว่าเพื่อการแก้ตัวใน
ความผิดพลาดสมัยสงคราม

แต่ฝ่ายเจ้าบางองค์ที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ก็เพื่อยมมือจอมพล ป. พิบูลสงครามกำจัดท่านปรีดีฯ ซึ่ง
ฝ่ายเจ้าปฏิภักดิ์ถือว่าเป็นคนสำคัญอันเป็นมันสมองของ
คณะราษฎรทำการโค่นล้มระบอบราชาธิปไตย เมื่อ ๒๔
มิถุนาฯ อันทำให้ผลประโยชน์ของพวกเขาต้องสูญเสียไป
จึงผูกใจเจ็บแค้นคณะราษฎรถึงกับเผาพริกเผาเกลือผูกความ
อาฆาตพยาบาทตลอดมาโดยเฉพาะท่านปรีดีฯ ทั้งๆ ที่ใน

สมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่นงานเจ้าพวกนั้น ท่าน
ปรีดีฯ กลับช่วยเหลือพวกเจ้าในเวลาต่อมา

แต่มาบัดนี้ ฝ่ายเจ้าปฏิกริยาบางคนกลับร่วมมือกับ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม มาเล่นงานท่านปรีดีฯ ก็เข้าทำนอง
ชวานากับงูเห่าในนิทานอีสปไม่มีผิด

นอกจากมาตรานี้แล้ว การแยกข้าราชการประจำ
ออกจากการเมือง ก็ได้ยังความไม่พอใจให้กับแม่ทัพนาย
กองบางคน เพราะเขาจะเป็นทั้งแม่ทัพนายกองและเอา
ตำแหน่งทางการเมืองด้วย เขาจึงให้ความสนับสนุนอย่าง
ลับๆ ต่อคณะรัฐประหารด้วยการเอาหูไปนาเอาตาไปไร่
ทำไม่รู้ไม่เห็นเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของคณะรัฐประหาร
บางคนมีตำแหน่งหน้าที่ที่ต้องรักษากฎหมายแต่กลับละเลย
หรือดเว้นไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ปลอ่ยให้คณะรัฐประหาร
ทำการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองตามความพอใจ โดยไม่มี
การกำหราบปราบปราม

ร.ท.อ. เจียน ชัยสงค์ (อัมพุนันท์) ผู้ซึ่งได้ติดตาม
ความเคลื่อนไหวของคณะรัฐประหารอย่างใกล้ชิดและได้เคย
เสนอขออนุมัติต่ออธิบดีตำรวจ เพื่อทำการจับกุมแต่อธิบดี

ไม่อนุมัติ เพียงแต่แทงหนังสือกลับลงมาว่า ให้รวมเรื่อง
เก็บเอาไว้ ก็รวมเก็บเอาไว้เป็นแฟ้มๆ จนกระทั่ง ร.ต.อ.
เจียบฯ ทนอยู่ไม่ได้จึงไปพบกับอธิบดีกรมตำรวจ พลร.ต.
สังวร สุวรรณชีพซึ่งมีตำแหน่งเป็นสารวัตรใหญ่ทหารด้วย
คำตอบที่ ร.ต.อ. เจียบฯ ได้รับจากอธิบดีของเขาคือ

“เราเป็นข้าราชการประจำ ไม่เกี่ยวกับข้าราชการ
การเมืองทหารเขาจะยึดอำนาจก็เพื่อเปลี่ยนตัวพวกการ
เมือง เราก็ไม่เกี่ยวข้องอะไร จะเปลี่ยนแปลงสักกี่รัฐบาล
เราก็คงอยู่เป็นข้าราชการประจำ”

นี่คือความเห็นของอธิบดีตำรวจ ผู้มีหน้าที่รักษา
กฎหมายแต่ปล่อยให้คนกลุ่มหนึ่งละเมิดกฎหมายอย่างไม่
รับผิดชอบ และอีกตอนหนึ่งอธิบดีตำรวจบอกกับ ร.ต.อ.
เจียบฯ ว่า

“ผมได้ออกคำสั่งประจำไว้แล้วว่า หากเกิดการยึด
อำนาจขึ้นก็ให้ตำรวจอยู่เฉยๆ ผมได้บอกหลวงชาติฯ รอง
อธิบดีให้ทราบไว้แล้ว ทางกรมสารวัตรทหารก็เช่นเดียวกัน
ผมได้ออกคำสั่งประจำไว้แล้วว่าให้สารวัตรทุกคนเข้าประจำ
กองเฉยๆ”

และภายหลังเมื่อคณะรัฐประหารยึดอำนาจแล้ว ร.ต.อ. เฉียบ ฯ ก็ยังตามไปรบเร้าอธิบดีตำรวจของเขาให้ต่อต้านคณะรัฐประหาร ซึ่ง ร.ต.อ. เฉียบ ฯ ถือว่าเป็นขบถต่ออธิบดีสังวร สุวรรณชีพ บอกกับนายตำรวจผู้ได้บังคับบัญชาของท่านว่า

“ถ้าเรารบเวลานี้ก็เท่ากับเรารบให้หลวงธำรง ฯ เพราะเราต้องรบไปภายใต้รัฐบาลของหลวงธำรง ฯ เรารบเพื่อจะฟันเอารัฐบาลหลวงธำรง ฯ ขึ้นมาอีก แล้วรัฐบาลหลวงธำรง ฯ นั้นราษฎรพากันรังเกียจ หนังสือพิมพ์ก็ตำหนิอยู่เรื่อยแล้วเราจะไปหาความนิยมจากราษฎรได้อย่างไร ? และถ้าเรารบชนะ คนที่รบเสียชีวิตไม่ได้เงินแบ่น แต่ก็จะกลับเอาอายคนที่นั่งอยู่เฉยๆ ไม่ได้เสียสละอะไรขึ้นเงินแบ่น แล้วจะมีประโยชน์อะไรสำหรับผู้ที่เสียสละชีวิตและเลือดเนื้อ เลยกลายเป็นเครื่องมือให้เขา”

พล ร.ต. สังวร สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจ และสารวัตรใหญ่ทหาร ได้มีความเห็นแสดงกับ ร.ต.อ. เฉียบ ชัยสงค์ (อัมพุนันท์) ต่อไปอีกว่า

“ถ้าเป็นการรบก็จะต้องเป็นการรบสำหรับผู้ที่เสียสละ
 ชนหนึ่งแสนเท่านั้นเอง ไม่ใช่เรื่องของคนอื่นจะพลอยมาเข้า
 หั้นโดยไม่ได้ลงทุนอะไรด้วย แต่สำหรับอาจารย์ทำข้าง
 นั้นผมไม่ว่าอะไรเพราะเป็นหนี้บดและผมไม่เคยทอดทิ้ง
 ท่านเลย เกิดเรื่องอะไรขึ้นมาถึงสวรรคตที่ เจเพาะค์ท่าน
 เป็นคนดี แต่อย่าพูดเสนาของท่านนี้แหละเดี๋ยว”

นี่คือทรรณะที่น่าสงสารของผู้รักษากฎหมายที่ปล่อยให้
 ให้มีการกระทำผิดกฎหมายโดยไม่ปร บปราม ทั้งๆ ที่อำนาจ
 มีอยู่ในกำมือทั้งอำนาจกฎหมายและอำนาจอาวุธ ทั้งนี้ เพราะ
 ท่านไม่พอใจรัฐมนตรีในรัฐบาลฉวลิ้งและอาจารย์รวมถึงตัว
 นายกรัฐมนตรีฉวลิ้ง ๖ เองด้วยก็ได้ เพราะถ้าพูดถึงอาวุธ
 ของคณะผู้ก่อการทางฝ่ายทหารเรือแล้ว พล ร.ท. ฉวลิ้ง
 ธำรงนาวาสวัสดิ์ จักว่าอยู่เกือบๆ ปลายแถวทีเดียว แต่
 กลับนำหน้าทหารเรือคนอื่นๆ ทางด้านการเมืองกระทั่งเป็น
 นายกรัฐมนตรีในที่สุด

แต่อย่างไรก็ดีพฤติกรรมของอธิบดีกรมตำรวจในการ
 สั่งให้ตำรวจและตำรวจทหารอยู่เฉยๆ ก็เท่ากับให้ความ
 สนับสนุนการรัฐประหารนั่นเอง จึงทำให้การรัฐประหาร

ประสบความสำเร็จ โดยไม่มีการต่อต้านหรือปราบปราม
จากกองกำลังของฝ่ายรัฐบาลแม้แต่น้อย พฤติกรรมของ
อธิบดีกรมตำรวจจะมีความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานที่ไม่ปฏิบัติ
ตามหน้าที่หรือไม่ ก็น่าพิจารณากันดู

จึงเป็นอันว่ารัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด
แต่ทว่าไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงก็ตั้งอยู่ไม่ได้

สภาพความเป็นจริงขณะนั้นคืออะไร ?

ก็คือวิญญาณของผู้ถืออาวุธยังไม่เป็นประชาธิปไตย
และรัฐธรรมนูญทุก ๆ ฉบับ ต่อมาก็ถูกฉีกโดยผู้ถืออาวุธ
เช่นกัน ทั้งนี้^{๕๕} ทงนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ถืออาวุธเคยแต่ออกคำสั่ง
หรือปฏิบัติตามคำสั่ง ตั้งแต่อยู่โรงเรียนทหารจนกระทั่งเป็น
นายพันนายพล จึงเคยชินอยู่กับลัทธิคำสั่งซึ่งตรงข้ามกับ
ประชาธิปไตย

สำหรับประชาชนนั้นไม่เป็นปัญหา เพราะมีวิญญาณ
พร้อมที่จะปฏิบัติประชาธิปไตยทุกเมื่อ เมื่อใดก็ตามที่

นั้นจึงเห็นจะ ช.ท.พ. ได้ว่า ที่ประชาธิปไตยใน
บ้านเมืองของเราล้มลุกคลุกคลานนั้น หาใช่เพราะความโง่
เขลาเบาปัญญาของบรรดาราชฎาทรงหลายไม่ว่า หากเป็นเพราะ

ความทนไม่ได้อของผู้ถืออาวุธที่มีพรรคเนทาสบางคนต่างหาก ส่วนผู้ถืออาวุธที่มีพรรคเนประชาธิปไตยก็ลงไปด้วยกับประชาชนได้ไม่มีปัญหา

“การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และ
อดทนต่อการถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นคุณธรรมของนัก
ประชาธิปไตย และการให้อภัยเป็นคุณธรรมของ
มนุษย์”

แต่ก็แน่ละ บางทีอาจมีนักวิพากษ์วิจารณ์บางราย
หรือหลาย ๆ รายวิพากษ์วิจารณ์จนเลยเถิดไปเข้าข่ายอนาธิปไตยอันเป็นเหตุให้ผู้ถืออาวุธยกขึ้นมาอ้างเพื่อล้มล้างประชาธิปไตยก็มีเหมือนกันท่านปริตี ๆ ได้พูดถึงประชาธิปไตยว่า

“ระบอบประชาธิปไตยนั้น เราหมายถึงประชาธิปไตย
อันมีระเบียบตามกฎหมาย และศีลธรรมและความซื่อสัตย์
สุจริต ไม่ใช่ประชาธิปไตยอันไม่มีระเบียบ หรือประชาธิปไตย
ที่ไร้ศีลธรรม เช่น การใช้สิทธิเสรีภาพอันมีแต่จะให้เกิด
ความปั่นป่วน ความไม่สงบเรียบร้อย ความเสื่อมศีลธรรม
ระบอบชนิดนี้เรียกว่าอนาธิปไตย หาใช่ประชาธิปไตยไม่ขอ
ให้ระวัง อย่าปนประชาธิปไตยกับอนาธิปไตย อนาธิปไตยเป็น

ภัยอย่างใหญ่หลวงแก่สังคมและประเทศชาติ ระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงอยู่ได้ต้องประกอบด้วยกฎหมาย ศีลธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต หรือในครั้งโบราณกาลเรียกว่าการปกครองโดยสามัคคีธรรม การใช้สิทธิโดยไม่มีขอบเขตภายใต้กฎหมายหรือศีลธรรมหรือใช้สิทธิโดยไม่สุจริตใจ ไม่ใช่หลักของประชาธิปไตย ไม่ใช่หลักซึ่งคณะราษฎรขอพระราชทานรัฐธรรมนูญและพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวไทยนั้น ไม่มีพระราชประสงค์ให้เป็นอนาธิปไตย ข้าพเจ้านอยกตัวอย่างประเทศอิตาลี เมื่อก่อนสมัยมุสโสลินี ซึ่งประชาธิปไตยของอิตาลีในขณะนั้นเข้ายึดที่ไม่เรียบร้อย มีความอลเวง จึงเป็นเหตุหรือให้พวกฟาสซิสต์ อ้างเป็นเหตุในการสถาปนาระบอบเผด็จการขึ้นในประเทศอิตาลี ข้าพเจ้าไม่พึงประสงค์ที่จะให้มีเผด็จการในประเทศไทย ในการนั้นจำเป็นต้องป้องกัน หรือ ขัดขวางมิให้มีอนาธิปไตย อันเป็นทางที่ระบอบเผด็จการจะอ้างได้ ข้าพเจ้าเชื่อว่า ถ้าเราช่วยกันประคองให้ระบอบประชาธิปไตยนี้ ได้เป็นไป

ตามระเบียบเรียบร้อยอย่างที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว ระบบอบ
เผด็จการย่อมมีขึ้นไม่ได้”

แต่ในที่สุตท่านปรีดี ฯ ผู้ประกาศหลักการประชาธิปไตยและเรียกร้องให้ช่วยกันปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เป็นไปตามระเบียบเรียบร้อย ก็ต้องพังทลายลงด้วยอำนาจเผด็จการจนได้ ทั้ง ๆ ที่สภาพของอนาธิปไตยยังไม่เกิดขึ้น

เรื่องอ้าง ลำนั่นคงล่องลงไปทางใต้เรื่อย ๆ ผ่านบ้านคุณหลุย พนมยงค์ น้องชายของท่านปรีดี ฯ แล้วก็ผ่านกรมปศุสัตว์เก่า ซึ่งขณะนั้นคณะรัฐประหารได้ส่งกำลังเข้ายึดไว้ได้แล้ว ไม่ทันที่เรือจะผ่านพ้นท่าน้ำหน้ากรม ฯ ไฟฉายขนาด ๕ ท่อนจากในมือทหารรักษาการณ์บนฝั่งก็ฉายแสงเป็นลำพวยพุ่งไปที่เรือ พร้อมกับเสียงตะโกนถามลงมาว่า

“นั่นเรือใคร?”

ทุกคนในเรือน้อยลำนั่นคิดว่าคงจะถึงจุดจบกันคราวนี้ แต่ก็อย่างที่คนโบราณว่า “คนดีผีคุ้ม” หรืออย่างที่สุนทรภู่ว่า “ไม่ถึงที่ตายไม่วายชีวาวิาทม์ ใครพิฆาตเช่นฆ่าไม่อาสัญ” จึงทำให้ ส.ท.ท. สิงห์โต ไทรย้อย ซึ่งอยู่ในเครื่อง

แบบสำรวจและนั่งอยู่หัวเรือชูปืนทอมสันขึ้นและพร้อมกับ
ตะโกนตอบส่ง ๆ ขึ้นไปว่า

“สายตรวจลำน้ำครับ พวกเดียวกันครับ”

และแล้วเรือแจวพาหนะหนักยของรัฐบาลลาวโซ ก็
ล่องลอยไปตามน้ำด้วยฝีแจวอย่างปกติ และเมื่อพ้นท่ากรม
ปศุสัตว์ไปแล้วก็ได้แจวข้ามไปเลียบทางฝั่งธนบุรีจนกระทั่ง
ถึงปากคลองบางกอกน้อย ท่านปรีดี ฯ จึงได้สั่งให้จอดเรือ
ที่หน้าบ้านแห่งหนึ่งแล้วให้ ส.ต.ท. สิงห์โต ฯ ขึ้นไปเรียก
เจ้าของบ้านที่กำลังนอนหลับกันอยู่

“ท่านขุนครับ ท่านขุน” เสียง ส.ต.ท. สิงห์โต
เรียกค่อย ๆ พอได้ยิน และหลังจากเรียกอยู่ ๒-๓ คำ ท่าน
ขุนเจ้าของบ้านก็เปิดประตูไผ่ล่อออกมา สิงห์โตจึงเข้าไป
กระซิบอย่างร่อนร่นว่า

“ท่านมหาครับ”

คำว่า “ท่าน” ที่ ส.ต.ท. สิงห์โต เอ่ยถึงนี้ ท่าน
ขุนเจ้าของบ้านรู้ทันทีว่าหมายถึงใคร จึงกระวีกระวาดออก
ไปเชิญให้ขึ้นจากเรือ ซึ่งเป็นขณะเดียวกับที่ท่านปรีดี ฯ ได้
ก้าวขึ้นมายืนอยู่บนชานหน้าบ้านแล้ว พอพบหน้าท่านปรีดี ฯ

ท่านขุนก็ล้มลงกราบด้วยความการวะและตื่นเต้นยินดีมาก และไม่เคยคิดว่าท่านปรีดีฯ จะไปถึงบ้าน

“เชิญครับท่านอาจารย์” ท่านขุนร้องเชิญด้วยเสียงเบา ๆ และนำหน้าพาคณะท่านปรีดีฯ เข้าไปในบ้าน ครั้นแล้วท่านปรีดีฯ ก็ได้เล่าเรื่องราวทั้งหลายที่เกิดขึ้นให้ท่านขุนฟัง ท่านบอกท่านขุนว่าขณะนี้ยังติดต่อกับใครไม่ได้เลย เพราะโทรศัพท์ถูกตัดขาด จึงอยากจะหาที่พักพิงสักชั่วคราว ก่อนเพื่อหาหนทางติดต่อกับคณะรัฐบาลร่าง และผู้นำฝ่ายกองทัพเรือ

ต่อคำปรารภของท่านปรีดีฯ ท่านขุนยินดีให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ สำหรับที่บ้านท่านขุนเองนั้น ถึงแม้ว่าจะยินดีให้เป็นที่พักพิง แต่ท่านปรีดีฯ เห็นว่าจะไม่ปลอดภัยเพราะท่านขุนมีสายสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับ พล ร.ต. สังวร สุวรรณชีพ ในฐานะเป็นคู่เขยซึ่งอาศัยอยู่ในสายตาของฝ่ายตรงข้าม จึงตกลงจะไปพักพิงบ้านนายตำรวจคนหนึ่งซึ่งอำเภอบางกรวย ซึ่งให้ความเคารพนับถือท่านปรีดีฯ เป็นอย่างสูงตลอดมา

ท่านขุนซึ่งมีราชทินนามว่า “ลิขิตสุรการ” เป็นคนที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ด้วยไขมัน ผิวคล้ำ รูปร่างสันทักคนตามปกติแล้วเป็นคนเอะอะโวยวายแต่ใจดีและสนุกสนาน และคั่นนั้นท่านขุนก็คุยอยู่กับท่านปรีดีฯ และคณะจนกระทั่ง ๔ ของวันใหม่ จึงได้ออกเรือเดินทางต่อไป ท่านขุนได้จัดแจงข้าวปลาอาหารที่สำเร็จแล้วเตรียมไปด้วยและท้าวท่านขุนเองก็ได้ร่วมเดินทางไปด้วยกัน โดยพาหนะเรือจ้างข้ามฟากลำเดิมซึ่งปรากฏว่าเป็นลูกน้องของท่านขุนนั่นเอง

ไปถึงบางกรวยเขาเมื่อประมาณตีห้ากว่าๆ ได้ไปพบกับนายตำรวจคนนั้น และได้ขอร้องให้เขาช่วยจัดหาที่พักพิงชั่วคราวให้ ซึ่งก็ได้รับการสนองตอบจากนายตำรวจผู้นั้นด้วยอรรถาัยไมตรีอย่างดียิ่ง เขาจึงได้จัดหาเรือยนต์ให้ลำหนึ่งเพื่อพาคณะท่านปรีดีฯ ไปพักพิงที่บ้านภรรยาของเขาซึ่งอยู่ในคลองซอยที่ทะลุออกคลองบางหลวง

เรือยนต์ พาหนะลำใหม่ได้ออกเดินทางจากบางกรวยพร้อมด้วยนายตำรวจผู้นั้นเมื่อฟ้าสว่างมากแล้ว และได้ไปถึงจุดหมายปลายทาง เมื่อเวลาประมาณ ๓ โมงเช้าของวันที่ ๙ ตลอดระยะทางจากบางกรวยถึงคลองบางหลวง เรือยนต์

ของผู้ลภัยได้สวนกันไปมากับขบวนเรือกฐินหลายลำ เสียง
ร้องรำทำเพลงและกลองยาวจากขบวนเรือกฐินได้ช่วยผ่อน
คลายความตึงเครียดของคณะผู้ลภัยได้พอสมควร และโดย
เฉพาะบรรยากาศของท้องน้ำในวันนั้นได้ช่วยพรางตาให้คน
ทั้งหลายเข้าใจไปว่าเรือยนต์ลภัยลำนั้น เป็นเรือยนต์ลำหนึ่ง
ในหลายสิบลำของขบวนกฐินซึ่งมีอยู่หลายขบวน

เมื่อถึงที่พักพิงชั่วคราวแล้ว ท่านปรีดี ฯ ได้ขอร้อง
ให้ขุนลิขิต ฯ ช่วยกลับไปบอกข่าวให้ท่านผู้หญิงพูนสุขทราบ
ว่าท่านอยู่ในที่ปลอดภัยแล้ว และให้ท่านขุนลิขิต ฯ ไปติดต่อกับ
ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช เลขาของท่าน เพื่อให้
ร.อ. วัชรชัย ฯ ติดต่อกับ พล ร.ต. หลวงนาวาวิจิตร ผู้
บังคับการกองเรือรบ โดยขอให้ ร.อ. วัชรชัย ฯ แจ้งกับ
พล ร.ต. หลวงนาวา ฯ ว่าท่านต้องการไปพักที่กองทัพเรือ
ที่ท้องพระโรงพระเจ้าตากสิน

ขุนลิขิต ฯ ได้เดินทางกลับไปปฏิบัติภาระกิจตามสั่ง
แล้วได้เดินทางกลับมา ณ ที่พักพิงชั่วคราวของท่านปรีดี ฯ
อีกครั้งหนึ่ง เมื่อเวลาประมาณบ่าย ๒ โมงเย็น พร้อมด้วย

คำนัดแนะของ พล. ร.ต. หลวงนาวาฯ ที่ฝากมาถึงท่าน
ปรีดี ฯ

โดยทางกองทัพเรือจะส่งเรือยนต์ไปรับท่านปรีดี ฯ
ณ จุดจุดหนึ่งริมคลองบางหลวงในเวลา ๒๐.๐๐ น. ตรง
ของคืนวันนั้น (ที่ ๙) ขอให้ท่านปรีดี ฯ เดินทางไปยังจุด
นัดพบตามเวลาดังกล่าว

ดังนั้นพอมีตกลงท่านปรีดี ฯ และคณะผู้ติดตามก็ได้
ออกเดินทางจากบ้านพักมุ่งตรงไปที่จุดนัดพบ การเดินทาง
ตอนนั้นไม่ได้มาทางเรือแต่ไปทางบกจึงต้องย่างกันไปและลัด
เลาะไปตามทางเล็ก ๆ ประมาณร่วม ๒ กิโลเมตรก็ถึงจุดนัด
พบและคอยอยู่ทนนั่น จนกระทั่งเวลา ๒๐.๐๐ น. จึงได้มี
เรือยนต์ของกองทัพเรือ พร้อมด้วยทหารเรือมีกำลัง ๑
หมวดมารับท่านปรีดี ฯ

ท่านปรีดี ฯ และคณะจึงได้พากันลงเรือยนต์ของกอง
ทัพเรือลำนั้น อันอยู่ภายใต้การควบคุมและรับผิดชอบของ
นายทหารเรือคนหนึ่ง คือ เรือโท บุศรินทร์ มีกำลังพล ๑
หมวด พร้อมด้วยอาวุธครบมือให้ความคุ้มกันอย่างแข็งแรง

เรือได้วิ่งมาด้วยความเร็วปกติจนกระทั่งออกแม่น้ำเจ้าพระยา และได้ตรงไปที่กองบังคับการกองเรือรบทำราชการพิเศษ

ณ ที่นั่นท่านปรีดีฯ ได้พบกับ พล.ร.ต. หลวงนาวา และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทั้งในด้านการเมืองและการทหารจนกระทั่งเวลาเกือบเที่ยงคืน จึงได้ข้ามฟากไปยังท้องพระโรงพระเจ้าตากสิน อันเป็นที่ตั้งกองทัพอากาศ ซึ่ง พล.ร.ต. หลวงนาวาฯ ได้จัดเตรียมไว้ให้เป็นที่พักของท่านปรีดีฯ และคืนนั้นท่านก็ได้พักผ่อน ณ ที่นั้น

รุ่งขึ้นวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ยังไม่ทันท้องฟ้าจะสว่าง พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีก็ได้ข้ามฟากไปพบท่านปรีดีฯ ณ ท้องพระโรงพระเจ้าตากสิน และต่อมาอีกประมาณ ๒ โมงเช้าเศษๆ พล.ร.ต. สวรร สุวรรณชีพ อธิบดีตำรวจและสารวัตรใหญ่ทหารก็ไปถึงพร้อมด้วยคนอื่นๆ

หลังจากที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันบางประการแล้วก็ได้พากันลงเรือยนต์ ซึ่ง พล.ร.ต. สวรร สุวรรณชีพ ได้จัดหาพร้อมด้วยกำลังทหารเรือจำนวนหนึ่ง แล้วได้

ออกเรือวิ่งลงไปทางใต้มุ่งสู่บางนา พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ก็ได้ไปกับเรือลำนี้ด้วย และได้ไปถึงบางนาเอาเมื่อประมาณ ๓ ทุ่มเศษ ทั้งนี้เพราะเมื่อเรือยนต์ออกจากท่ากองทัพอากาศแล้วก็ต้องหลบเข้าคลองเล็กและแอบหลบอยู่ในคลองเล็กที่ปกคลุมไปด้วยเรือกสวนตลอดวันจนค่ำแล้วจึงออกเรือไปบางนา และในคืนนั้นก็ได้กางแรมที่บางนา

ที่บางนาท่านได้พบกับรัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาลธำรงหลายท่าน รวมทั้งสหายเสรีไทยคนสำคัญ ๆ อีกหลายคน และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทั้งในด้านการเมือง และการทหารแต่ยังไม่เป็นที่ยุติ

ต่อมาในวันที่ ๑๑ ท่านจึงออกเดินทางจากบางนาไป สัตหีบด้วยเรือ กร. ๑๐๑ ภายใต้ความช่วยเหลือของ พล.ร.อ. สินธุ์ กมลนาวิน ผู้บัญชาการทหารเรือโดยมีนายทหารเรือหนุ่มยศเรือเอกคนหนึ่ง คือเรือเอกจรัส จุลสุขุม เป็นผู้บังคับการเรือ คณะของท่านนั้นมี พล.ร.ต. สังวร สุวรรณชีพ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ร.อ. ชลิต ชัยสิทธิเวช และผู้ติดตามคนอื่น ๆ

ได้ไปถึงสถานีทหารเรือสตึกเป็นเวลาประมาณ ๓ ชั่วโมงเศษ
 ณ กองทัพเรือสตึก พล ร.อ. สินธุ์ กมลนาวิน
 ได้สั่งให้ พล ร.ต. ทหาร ขำหิรัญ ผู้บัญชาการกองพล
 นาวิกโยธิน จัดให้ท่านปรีดี ฯ พักยังบ้านพักผู้บัญชาการ
 ในค่ายคงตาล พร้อมด้วยการจัดวางมาตรการรักษาความ
 ปลอดภัยอย่างเข้มแข็ง มีการเตรียมพร้อมภายในตลอด ๒๔
 ชั่วโมง และกวดขันการเข้าออกอย่างเข้มงวด ส่วน พล
 ร.ต. สังวร สุวรรณชีพ นั้น ได้แยกไปพักยังบ้านพักของ
 ท่านที่วัดเขาบางทราย ชลบุรี

ตลอดเวลาที่ท่านปรีดี ฯ พักอยู่ที่สถานีทหารเรือสตึก
 ได้มีการปรึกษารื้อกันทั้งด้านการเมืองและการทหารกับ
 บรรดาผู้นำคนสำคัญของกองทัพเรือ และรัฐมนตรีคน
 สำคัญ ๆ ของรัฐบาลร่าง ตลอดจนอดีตเสนาธิการชั้นหัวหน้า
 แต่ก็ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้

ในขณะเดียวกันทางด้านคณะรัฐประหารซึ่งได้เข้าควบคุม
 สถานการณ์เอาไว้ได้แล้ว ก็ได้มีคำสั่งปลดข้าราชการ
 ฝ่ายตำรวจและทหารตลอดจนฝ่ายพลเรือนบางคน ที่คณะ
 รัฐประหารไม่ไว้วางใจ เพราะเป็นคนใกล้ชิดเป็นพิเศษกับ

รัฐบาลดำรง และโดยเฉพาะบุคคลเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็น
 อภิศาสตร์ไทยซึ่งเคยทำงานรับใช้ชาติร่วมกันมากับท่านปรีดี
 และนอกจากนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะผู้บัญชาการ
 ทหารแห่งประเทศไทย ได้ลงชื่อในประกาศเรียกให้ท่าน
 ปรีดี พนมยงค์ พล. ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ พล. ร.ต.
 สัมพร สุวรรณชีพ และ พล. ต. วีรวัฒน์ วีรวัฒน์โยธิน
 ไปรายงานตัวที่กองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย ณ ศาลา
 ว่าการกระทรวงกลาโหม แต่ปรากฏว่าไม่มีใครไปรายงาน
 ตัวนอกจาก พล. ต. วีรวัฒน์โยธิน แต่เพียงคนเดียว

บัดนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกมาปรากฏตัวบน
 เวทีการเมืองอีกครั้งหนึ่ง โดยวิถีทางรัฐประหารตามแบบที่
 ท่านถนัดถึงแม้ว่าท่านจะยืนยันในหนังสือที่ ๒๘๑/๒๔๙๐ มี
 ถึงนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน
 ๒๔๙๐ ว่าจะไม่เกี่ยวข้องการเมืองก็ไม่มีใครเชื่อว่า จอมพล
 ป. พิบูลสงคราม จะพูดด้วยความจริงใจ หากเป็นการพูด
 เพื่ออำพรางมากกว่า เพราะขณะนั้นนานาประเทศยังรังเกียจ
 จอมพล ป. ในฐานะผู้เผด็จการและอาชญากรสงคราม หนังสือ

ที่มีถึงนายควง อภัยวงศ์ มีความตอนหนึ่งว่า

“อนึ่งสำหรับส่วนตัวข้าพเจ้านั้นขอเรียนว่า ข้าพเจ้าได้มีเจตนาอันแรงกล้าที่ใคร่จะกราบถวายบังคมทูลลาออกจากหน้าที่ไปพักผ่อนตามเยี่ยงพลเมืองที่ดีทั้งหลาย เพราะคิดเห็นว่าถ้ายังรับราชการฉลองพระเดชพระคุณประเทศต่อไป ก็จะเป็นช่องทางให้คนทั้งหลายเห็นได้ว่าทำรัฐประหารร่วมกับพวกพ้องในครั้งนั้นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ เป็นการขัดต่อเจตนาเดิมที่มุ่งหวังต่อประเทศชาติเท่านั้น ฉะนั้นเพื่อยืนยันความคิดเห็นดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงจะได้กราบถวายบังคมทูลลาออกจากหน้าที่โดยเร็วที่สุด เมื่อความสงบสุขของประเทศบ้านเมืองบังเกิดขึ้น และประชาชนคลายความอดอยากลงทั่วกันแล้ว พร้อมทั้งเป็นความเห็นชอบของคณะรัฐบาลที่ทำการปกครองบ้านเมืองอยู่ในขณะนี้ด้วย

และก็เป็นความจริงตามที่คนทั้งหลายเชื่อ เพราะหลังจากหนังสือยืนยันฉบับนี้เพียง ๔ เดือน กับ ๒๔ วัน คือหลังจากที่นานาประเทศให้การรับรองรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์แล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้กระโจนเข้าสู่การ

เมืองอย่างเต็มที่ เหมือนเสือหัวที่ถูกปล่อยออกจากกรงขัง โดยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อ ๘ เมษายน ๒๔๙๑ สืบแทนรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ที่ถูกคณะรัฐประหารบังคับให้ลาออกไปภายหลังที่ได้ปฏิบัติหน้าที่รัฐบาล เพื่อความรับรองของนานาชาติผ่านพ้นไปด้วยความเรียบร้อย

ความยืนยันของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่จะไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองดังที่ยืนยันกับนายควง อภัยวงศ์นี้ ใช่ว่าเป็นความยืนยันครั้งแรกไม่ เพราะก่อนหน้านี้ก่อนที่จะถูกจับกุมในคดีอาชญากรรมสงครามภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้เคยยืนยันในทำนองนี้กับท่านปรีดีฯ มาครั้งหนึ่งแล้วในจดหมายที่ขอร้องให้ท่านปรีดีฯ ช่วยเหลือในเรื่องอาชญากรรมสงคราม ดังมีความตอนหนึ่งว่า

“ผมเรียนมานี้ หวังจะได้รับความกรุณาจากอาจารย์บ้างตามสมควร ในทางการเมืองของผมนี้ เวลานี้หรือต่อไป ผมเชื่อและรู้สึกตัวว่าใจไม่มีความสามารถเพียงพอ ซินทำอีกก็มีภัยมาสู่ตัวเราไป ผมเลยขอเป็นชาวไร่ชาวนา

นักกีฬา ขอบอาจารย์อย่าเป็นห่วงผมในทางการเมืองผมเข็ด
แล้ว เป็นตามีตามาคิดว่าสำหรับตัวผม”

แต่ภายหลังที่ท่านปรีดีฯ ได้ใช้ความสามารถในฐานะ
นักกฎหมายและในฐานะผู้นำแห่งขบวนการเสรีไทยได้ช่วย
เหลือให้ จอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะ รอดไปจาก
การถูกแขวนคอที่ญี่ปุ่นอย่างสาหัสศึกโตโจ และหลุดพ้นจาก
ข้อหาอาชญากรรมสงครามแล้ว

บัดนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะผู้บัญชาการ
ทหารประเทศไทย หรือหัวหน้าใหญ่ของคณะรัฐประหาร
ได้ออกประกาศเรียกตัวท่านปรีดีฯ ให้ไปรายงานตัวต่อกอง
บัญชาการทหารแห่งประเทศไทยภายใน ๒๔ ชั่วโมง นั้น
ก็คือการเรียกไปกักขังหรือสู่ตะเลงแกงนั่นเอง

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปกติท่านเป็นคนมีกิริยา
นุ่มนวลและปากหวาน แต่ปากกับใจไปคนละทาง ดังที่จอม
พลผิน ชุณหะวัณ ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับรัฐประหาร
๘ พ.ย. ในตอนที่ไปชักชวนท่าน จอมพล ป. เพื่อเป็น
หัวหน้าคณะรัฐประหาร แต่จอมพล ป. ก็ทำทีอดเอื้อนไม่
เต็มใจ จอมพลผิน ได้บันทึกไว้ตอนหนึ่งว่า

“ท่านก็นั่งตามเคยและเดินขึ้นบ้านทันที ข้าพเจ้า
เกือบเสียมรรยาท ไม่ได้ลาใครรีบเดินออกจากบ้าน ทันใด
นั้นท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม รีบเดินมายึดแขน
ข้าพเจ้าไว้และกล่าวว่า ป้าทำไปเกิดท่านไม่ทิ้งดอกเล่นทั่วไป
อย่างนั้นเอง แล้วข้าพเจ้าก็ลาท่านกลับบ้าน ข้าพเจ้าทบ
ทวนคำพูดของท่านผู้หญิงฯ อยู่หลายวัน และปรึกษ
ากับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งเคยรับใช้ ฯพณฯ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม มานาน คงได้ความว่าถ้าสิ่งใด
ท่านต้องการมักจะพูดเสียงไปเสียงมากล้ายไม่เอาใจใส่ เป็น
อยู่อย่างนี้มานานแล้ว ในที่สุดข้าพเจ้าก็ตกลงใจดำเนินการ
ตามแผนที่วางไว้”

นอกจากคณะรัฐประหารจะประกาศให้ท่านปรีดีฯ และ
คณะไปรายงานตัวแล้วคณะรัฐประหารยังได้ออก แถลง-
การณ์ เรียกร้องให้อุตสาหกรรมไทยทั้งหลายที่มีอาวุธอยู่ใน
ครอบครองให้เอาไปมอบแก่ คณะรัฐประหาร และยังได้
แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อดำเนินการค้นหา
และรวบรวมอาวุธยุทโธปกรณ์ วัตถุระเบิด และเครื่องมือ
สื่อสารของขบวนการเสรีไทยในอดีต ทั้งนี้เพราะคณะรัฐ

ประหารมีความหวังกล้ำว่าจะถูกต่อต้านโดยคณะเสรีไทย
ซึ่งเคยมีอาวุธยุทธภัณฑ์ที่ทันสมัยและมีอำนาจเหนือกว่า
อาวุธที่คณะรัฐประหารครอบครองอยู่ขณะนั้น

ความข้อนี้เป็นการเข้าใจผิดของคณะรัฐประหาร
เพราะขบวนการเสรีไทยหรือคณะเสรีไทยนั้น ได้สลายตัวไป
ตั้งแต่ ๑๖ สิงหาคม นั้นแล้ว ก็คือสลายตัวไปตั้งแต่ที่
สำเร็จวัตถุประสงค์ของขบวนการ และวัตถุประสงค์ของ
ขบวนการเสรีไทยก็คือ สันติภาพและเอกราช ดังที่ท่าน
ปรีดี ฯ ผู้นำขบวนการเสรีไทยได้กล่าวคำปราศรัยในงานชุมนุม
มุมนเสรีไทยในกรุงเทพฯ ฯ เป็นครั้งแรกภายหลังสงคราม
ความว่า

“ท่านผู้ร่วมงานขบวนการเสรีไทยทั้งหลาย การร่วม
มือกระทำงานเพื่อรับใช้ประเทศชาติในคราวนี้ มิได้ก่อตั้ง
เป็นคณะหรือพรรคการเมือง แต่เป็นการร่วมงานประกอบ
กิจเพื่อให้ประเทศชาติได้กลับคืนสู่สถานะก่อนวันที่ ๘
ธันวาคม แม้ว่าการดำเนินงานจะได้จัดให้มีองค์การบริหาร
หรือกองบัญชาการสำนักงานหรือสาขาใด ๆ ขึ้นก็เพื่อความ
จำเป็นที่จะให้งานนี้มีระเบียบอันนำมาซึ่งวินัยและสมรรถภาพ

สมาคมซึ่งมีสมาชิกน้อยกว่าผู้ร่วมงานคราวนี้ต้องมีกรรมการ
 ฉันท ไชย ผู้ร่วมงานคราวนี้ซึ่งมีจำนวนมาก ก็ยังจำต้องมีองค์
 การบัญชาการฉันท ไชย เมื่อองค์การรับใช้ชาติจำเป็นต้อง
 มีขึ้นดังกล่าวแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องมีนามสำหรับใช้ในการ
 หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประ-
 ชาชนชาวไทยอยู่ในต่างประเทศได้รับความรับรองตลอดมา
 ก็มีความจำเป็นที่จะต้องเรียกองค์การและผู้ร่วมงานในต่าง
 ประเทศว่า “เสรีไทย” เพราะเวลานั้นต่างประเทศเข้าใจ
 ว่าประเทศไทยอยู่ภายใต้ความครอบครองของญี่ปุ่น ความ
 หมายก็คือไทยที่เป็นเสรีไทย หรือคนไทยทั้งหลายที่ต้องการ
 ให้ประเทศชาติของตนเป็นอิสระ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ต่างประเทศ
 รับรองการกระทำของผู้อยู่ในต่างประเทศ หาใช่คณะหรือ
 พรรคการเมืองไม่ ส่วนองค์การต่อต้านภายในประเทศนั้น
 ในชั้นเดิมไม่มีชื่อเรียกองค์การว่าอย่างใด การชักชวนให้
 ร่วมงานตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เป็นต้นมา ก็
 ชักชวนกันเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นให้พ้นไปจากประเทศ และเมื่อ
 องค์การภายในและนอกประเทศได้ติดต่อกันแล้ว ในชั้นหลัง
 สถานที่เจ้าหน้าที่ต่างประเทศมีมายังข้าพเจ้า เรียกขาน

องค์การที่เราร่วมงานระหว่างคนไทยทั้งภายในและภายนอก
 ใหม่ว่า Freethai Movement หรือขบวนการเสรีไทยเป็นนาม
 สมญาที่ควรยอมรับ ข้าพเจ้าก็ได้ถือเอานามนี้โต้ตอบกับต่าง
 ประเทศ โดยใช้นามองค์การว่าขบวนการเสรีไทยซึ่งเรา

ทั้งหลายก็จะเห็นได้ชัดอีกว่า ไม่ใช่เรื่องคณะพรรคการเมือง
วัตถุประสงค์ของการทำงานคราวนี้ มีจำกัดดัง
กล่าวแล้วและมีเงื่อนไขเวลาสุดสิ้น กล่าวคือสภาพการณ์เรียว
ร่อยแล้วองค์การ เหล่านี้ก็จะเลิกและสิ่งซึ่งจะเหลืออยู่ใน
ความทรงจำของเราทั้งหลาย ก็คือมิตรภาพอันดีในทางส่วน
ตัวที่เราได้ร่วมกันรับใช้ประเทศชาติ โดยปราศจากความ
คิดที่จะเปลี่ยนสภาพองค์การเหล่านี้ให้เป็นคณะ หรือพรรค
การเมือง และเพราะเหตุที่การกระทำคราวนี้เป็นการสนอง
คุณประเทศชาติ ผู้ใดจะรับราชการตำแหน่งใดหรือไม่นั้น
จึงเป็นไปตามความสามารถตามกฎหมาย และระเบียบแบบ
แผนเหมือนดังคนไทยอื่นทั้งหลาย เราพึงพอใจด้วยความระ
ลึกและความภูมิใจว่าเราได้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกิดมาเป็นคนไทย
จริงอยู่ในระหว่างสละสางให้สภาพของประเทศ ไทยกลับเข้าสู่
ฐานะเดิม ได้มีผู้ร่วมงานคราวนี้บางคนรับตำแหน่งในราช

การ แต่ทั้งนี้ขอให้เข้าใจว่าบุคคลเหล่านั้น เข้ารับหน้าที่ซึ่ง
ได้รับมอบหมายโดยพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติ หรือ
นัยหนึ่งเป็นการปฏิบัติตามคำสั่ง เพื่อจัดการเรื่องที่เกี่ยวข้อง
อยู่กับนานาประเทศให้เสร็จสิ้นไปเท่านั้น หาใช่เป็นการเอา
ตำแหน่งราชการมาเป็นรางวัลไม่

ผู้ที่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าคราวนี้ ถือว่าทำ
หน้าที่เป็นผู้รับใช้ชาติ และเสียสละอุทิศชีวิตเป็น
ชาติพลมิตได้ถือว่าผู้กู้ชาติ การกู้ชาติเป็นการกระทำ
ของคนไทยทั้งประเทศ ซึ่งแม้ผู้ไม่ได้ร่วมองค์
การนี้โดยตรงก็ยังมีอีกประมาณ ๑๓ ล้านคนที่ได้
กระทำโดยอิสระของตนในการต่อต้านด้วยวิถีทาง
ที่เขาเหล่านั้นสามารถทำ หรือเอาจำลึงใจช่วยขับ
ไล่ให้ญี่ปุ่นพ้นไปจากประเทศไทยโดยเร็วก็มี หรือ
แม้แต่คนไทยที่หนึ่งอยู่โดยไม่ทำการขัดขวางผู้ต่อต้าน
ญี่ปุ่นหรือผู้รับใช้ชาติ ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้รับ
ใช้ชาติทำการได้สะดวก เป็นต้น คนไทยทั้งปวง
เหล่านั้นทุก ๆ คนร่วมกันทำการกู้ชาติของตนด้วย
ทั้งสิ้น ส่วนผู้ที่คอยขัดขวางการต่อต้านของผู้รับ

ใช้ชาติ จะเป็นโดยทางกาย ทางวาจาหรือทางใจ
 นนมีบ้างเล็กน้อยเป็นธรรมดา แต่เขาเหล่านั้นโดย
 ทางพฤตินัยไม่ใช่คนไทยเพราะการกระทำของเขา
 เหล่านั้น ไม่ใช่การกระทำของคนที่เป็นไทย เขา
 มีสัญชาติไทยแต่เพียงนิตินัยคือเป็นคนไทยเพราะ
 กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

ข้าพเจ้า จึงกล่าวได้ในนามของเพื่อนร่วม
 ตายทั้งหลายว่า ราษฎรทั้งปวงประมาณ ๑๗ ล้าน
 คนที่เป็นไทยทั้งโดยนิตินัยและพฤตินัยนั้นเองเป็น
 ผู้กู้ชาติไทย ฉะนั้นผู้ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องขอบคุณ
 อย่างยิ่งก่อนอื่น ก็คือคนไทยทั้งปวงน

ในส่วนผู้ร่วมงานกับข้าพเจ้า ในการรับ
 ใช้ชาติ ข้าพเจ้าขอขอบใจคนไทยในสหรัฐอเมริกา
 คนไทยในอังกฤษ คนไทยในจักรภพของอังกฤษ
 และคนไทยในประเทศจีน ผู้ที่ได้ช่วยเหลือกิจการ
 อยู่ในต่างประเทศจนสันติภาพได้กลับคืนมา

ส่วนภายในประเทศ ข้าพเจ้าขอขอบใจ
 หัวหน้าผู้ใหญ่ในกองบัญชาการทุกท่าน ซึ่งได้เป็น

หัวหน้าบัญชาการ ในการต่อต้านให้ดำเนินไปได้
ด้วยดี และขอให้ท่านได้สำนึกถึงวีระกรรมของ
เพื่อนร่วมตาย ซึ่งต้องเสียชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่
กรรณ กอนายจำกัศ พลาญกูร นายการเวก ศรี
วิจารณ์ และนายสมพงษ์ ศัลยพงษ์ ชีวิตเขาสิ้น
ไปเพื่อได้มาซึ่งเอกราช และความคงอยู่ของชาติ
ไทย ซึ่งชาวไทยไม่ควรลืม ข้าพเจ้าขอขอบคุณ
คนไทยทั้งปวง ที่เป็นผู้กู้ชาติไทยในสงครามโลก
ครั้งที่ ๒ นอกกรรณหง

จาก คำปราศรัยของท่านปรีดี ฯ ได้เป็นที่
ชัดให้เห็นแล้วว่า “ขบวนการเสรีไทย” นั้นได้สลายตัวไป
แล้วภายหลังที่ได้สำเร็จภารกิจ จะยังคงมีเหลืออยู่ก็คือมิตร
ภาพอันดีในทางส่วนตัวที่ได้ร่วมกันรับใช้ประเทศเท่านั้น

มีการกล่าวกันในเวลาต่อมาว่า ถ้าหากท่านปรีดี ฯ มี
ความมักใหญ่ใฝ่สูงในทางส่วนตัว แทนที่จะมักใหญ่ใฝ่เจริญ
ให้กับประเทศชาติประชาชนโดยส่วนรวม และถ้าหากท่าน

ปรีดี ฯ มีจิตใจเป็นน้ำ เติงการแทนที่จะมีวิญญาณเป็นนัก
ประชาธิปไตยอย่างที่ท่านเป็นแล้ว การรัฐประหาร ๘
พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ก็ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้และถึงเป็นไปได้
ได้ก็ไม่มีทางที่จะสำเร็จได้ เพราะกำลังและอาวุธยุทธภัณฑ์
ของเสรีไทยในขณะนั้นกองทัพบกทำอะไรไม่ได้

ก็น่าจะเป็นเช่นนั้น ในเมื่อท่านได้สร้างขบวนการเสรี
ไทยหรือกองทัพประชาชนขึ้นมาจนเกรียงไกร ก็น่าจะได้ใช้
กองทัพประชาชนเพื่อประโยชน์ทางการเมือง คือหนุนหลัง
การเมือง และวิธีการที่จะซ่อนเร้นกำลังขบวนการเสรีไทย
หรือกองทัพประชาชนเพื่อหนุนหลังการเมืองก็ย่อมอยู่ในวิสัย
ที่จะเป็นไปได้ ในฐานะที่ขณะนั้นท่านเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด

แต่ท่านปรีดี ฯ ก็ไม่ทำ ท่านไม่ยอมนำกำลังของ
ขบวนการเสรีไทยเข้ามารับใช้ผลประโยชน์ทางการเมืองเป็น
ส่วนตัว นอกจากจะรับใช้ผลประโยชน์ของประเทศชาติเท่า
นั้น ท่านไม่สนับสนุนวิถีทางนอกประชาธิปไตยอย่างที่ท่านัก
การเมืองทหารหลายๆ คนในหลายๆ ประเทศด้อยพัฒนา
ได้กระทำกัน เพราะเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงการปก-

ครองเมื่อ ๒๔ มิถุนาฯ นั้น ก็เพื่อประชาธิปไตย ดังที่
ท่านได้กล่าวไว้ในสุนทรพจน์ ณ สภาผู้แทนราษฎร เมื่อ ๗
พฤษภาคม ๒๔๘๙ มีความตอนหนึ่งว่า

“ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะได้เห็นประเทศชาติปลอดจาก
ระบบเผด็จการและปลอดจากระบอบอนาธิปไตย คงมีแต่
ระบอบประชาธิปไตย อันพร่างพร้อมไปด้วยสามัคคีธรรม
ระบอบประชาธิปไตย อันพร่างพร้อมไปด้วยสามัคคีธรรมนี้
เป็นวัตถุประสงค์ของคณะราษฎรที่ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ
และเป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปก
เกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานรัฐธรรมนูญ”

ก็ด้วยความที่ยึดถือผลประโยชน์ของประเทศชาติเหนือ
ผลประโยชน์ส่วนตน และความเป็นห่วงในประชาธิปไตยนี้
แหละที่ทำให้ท่านปรีดีฯ ต้องระหกระเหินจากตำแหน่งทำ
ข้างมาอยู่สักระยะ

และก็นับเป็นความผิดพลาดของท่าน ที่ไม่ยอมใช้
ขบวนการเสรีไทย ให้เป็นประโยชน์แก่การสร้างระบอบ
ประชาธิปไตย ซึ่งว่ากันที่จริงแล้วก็ไม่ใช่เป็นผลประโยชน์
ส่วนตัวของท่านเท่านั้น แต่เป็นผลประโยชน์ต่อประเทศชาติ

โดยส่วนรวมที่แท้จริงด้วย ท่านปรีดีเป็นนักประชาธิปไตย
 ที่ปรารถนาจะใช้วิถีทางประชาธิปไตยไปสู่ระบอบประชาธิปไตย
 โดยไม่พิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงที่ดำรงอยู่คือ
 ความเป็นประเทศด้อยพัฒนา ในการสร้างประชาธิปไตยใน
 ประเทศด้อยพัฒนานั้น จะเคร่งครัดอยู่กับวิถีทางประชาธิปไตย
 หาได้ไหม หากจะต้องเลือกวิถีทางให้เหมาะสม
 กับประเทศ และจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายมากกว่าวิถีทาง
 หรือคำนึงที่^๕เนื้อหามากกว่ารูปแบบเป้าหมายหรือเนื้อหา^๕
 ระบอบประชาธิปไตยที่พร่งพร้อมไปด้วยความสมบูรณ์
 พูนสุขของประชาชน แต่ท่านปรีดีท่านเลือกเดินตามวิถี
 ทางประชาธิปไตย หรือเลือกเอารูปแบบประชาธิปไตยใน
 เวลาที่ยังไม่ถึงเวลา ท่านจึงนำการปฏิวัติประชาธิปไตยไม่
 สำเร็จ และตัวท่านเองก็ต้องจากแผ่นดินเมืองแม่ไปทราบ
 จนชีวิตหาไม่

ในที่สุดจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งด้าน
 การเมือง และการทหารระหว่างหม่อมมิตรสหายของท่านปรีดีฯ

ก็เป็นอันยุติลงได้ว่า จะไม่ทำการต่อต้านคณะรัฐประหาร
เว้นเสียแต่คณะรัฐประหารจะตามมาบังคับเท่านั้น

ทางฝ่ายคณะรัฐประหารเอง ขณะนั้นก็ยังไม่
หลับ - ตราบใจที่ยังไม่ได้ตัวท่านปรีดี ฯ หรือตราบเท่าที่
ท่านปรีดี ฯ ยังไม่ได้หลบออกนอกประเทศ คณะรัฐประ-
หารจึงได้ส่งสายสืบออกสืบหาท่านปรีดี ฯ ตามแหล่งต่างๆ
และในที่สุดก็ได้ทราบว่าท่านปรีดี ฯ พักพิงอยู่ ณ สถานที่
ทหารเรือสัตหีบ ภายใต้ความรับผิดชอบของแม่ทัพเรือ พล
ร.อ.สินธุ์ กมลนาวิน

ขณะนั้นคณะรัฐประหารมีนโยบายต่อกองทัพเรือ โดย
การพยายามหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งให้มากที่สุด เพราะ
คณะรัฐประหารทราบดีว่ากองทัพเรือ ขณะนั้นมีสมรรถภาพ
และอาวุธยุทโธปกรณ์เหนือกว่ากองทัพบก โดยเฉพาะกองพล
“คอหนั” หรือนาวิกโยธิน ภายใต้การบัญชาการของนายพล
เรือร่ำเล็กทหาร ข้าหิรัญ นั้น เป็นที่ขึ้นชื่อลือชาในความ
เข้มแข็ง

ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงการสู้รบกัน จอมพล ป. พิบูล-
สงครามในฐานะผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย จึงได้มี

หนังสือไปถึงผู้บัญชาการทหารเรือ พล ร.อ. สินธุ์ กมลนาวิน
ขอให้ส่งตัวท่านปรีดี ฯ ให้กับคณะรัฐประหาร

ส่วนแผนการทางทหารนั้นคณะรัฐประหาร ได้ส่ง
กำลังส่วนน้อยกระจายกันออกตั้งด่านตรวจกันตามจุดสำคัญๆ
ทั่วกรุงเทพ ฯ ธนบุรี และตามจุดสำคัญตลอดถนนสายกรุง
เทพ ฯ ชลบุรี โดยเฉพาะที่บางปะกงทหารบกได้ไปตั้งด่าน
ตรวจกันพร้อมด้วยหน่วยรบจำนวนหนึ่ง

ต่อหนังสือขอตัวท่านปรีดี ฯ ของจอมพล ป. พิบูลสง-
คราม ดังกล่าว ได้ทำความหนักใจให้กับ พล ร.อ. สินธุ์ กมล
นาวิน ผู้บัญชาการทหารเรือเป็นอย่างมาก เพราะถ้าจะ
ปฏิบัติตามคำขอของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็เท่ากับส่ง
ท่านปรีดี ฯ สหายผู้ร่วมก่อการไปสู่ทะเลแฉะ แต่ถ้าจะ
ปฏิเสธคำขอของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งก็เป็นสหาย
ร่วมเป็นร่วมตายกันมา ในฐานะผู้ก่อการเช่นเดียวกับท่าน
ปรีดี ฯ ก็เท่ากับเป็นการชักธงรบกับคณะรัฐประหาร และ
บางทีตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือก็อาจต้องหลุดไปได้ง่ายๆ
เพราะขณะนั้นคณะรัฐประหารไคมีรัฐบาลหุ่นของนายควง
อภัยวงศ์ เป็นตัวเชิดจึงง่ายต่อการที่จะอ้างพระบรมราช

โครงการปลดออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือในฐานะที่
ต่อต้านคณะรัฐประหาร

พล ร.อ.สินธุ์ กมลนาวิน ได้ใช้ความคิดอย่างหนัก
ในการที่จะแสวงหาช่องทางที่สามที่เรียกว่าสองทางแรก คือ
ส่งตัวท่านปรีดีให้กับคณะรัฐประหารหรือปฏิเสธไม่ส่ง ซึ่ง
ในสองทางแรกผู้บัญชาการทหารเรือไม่สามารถปฏิบัติได้

ในที่สุด พล ร.อ. สินธุ์ กมลนาวิน ก็ได้แจ้งให้ท่าน
ปรีดีฯ ทราบถึงหนังสือของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ขอ
ให้กองทัพเรือส่งตัวท่านปรีดีฯ ให้กับคณะรัฐประหาร

ท่านปรีดีฯ ผู้ซึ่งได้ร่วมกับผู้รักชาติทั้งหลายกอบกู้
เอกราชของชาติไทย ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองให้
กิ่นคงเป็นเอกราชอยู่ดังเดิม แต่บัดนี้กำลังจะไม่มีแผ่นดิน
อาศัย ลอร์ดเมทท์แบตเตนท์ ผู้บัญชาการทหารฝ่ายสัมพันธมิตร
มิตรภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง
ซึ่งได้ร่วมงานกอบกู้สันติภาพกับท่านปรีดีฯ ในฐานะผู้นำ
ขบวนการเสรีไทย ทำการต่อต้านญี่ปุ่นและช่วยเหลือสัมพันธมิตร
อย่างใกล้ชิด ได้กล่าวสดุดีท่านปรีดีฯ ในการให้สัม-
ภาษณ์หนังสือพิมพ์ไทม์ เมื่อคราวที่ท่านปรีดีฯ ไปเยือน

ประเทศอังกฤษตามคำเชิญของรัฐบาลนั้น เมื่อปลายปี ๒๔๘๙
มีความบางตอนว่าดังนี้

“ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของ
ประเทศสยาม เป็นผู้ที่ถูกกลั่นแกล้งไปมักจะรู้จักใน
นามของหลวงประดิษฐมนูธรรม และพวกเรา
หลายคนที่เคยอยู่ในกองบัญชาการซีแอต (SEAC)
มักจะรู้จักท่านในนาม “รูธ” ซึ่งเป็นชื่อย่อของ
ท่าน ท่านกำลังจะมาเยือนประเทศนี้ในระยะสั้น
เพื่อสนทนาไมตรีโดยเป็นแขกของรัฐบาล ข้าพเจ้า
หวังว่าพวกเราคงจะถือโอกาสนี้ให้การต้อนรับอัน
อบอุ่นแก่ท่านเพราะเหตุว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม
เป็นบุคคลที่มหัศจรรย์อันสำคัญคนหนึ่ง ในสงครามพน
เอเซียอาคเนย์ ในระหว่างสงคราม แน่นนอนทีเดียว
การกล่าวขวัญถึงชื่อของท่านจะกระทำได้เพียง
กระซิบกระซาบ และเรื่องราวทั้งหลายที่เกี่ยวกับ
ตัวท่านทั้งหมดเป็นเรื่องที่ “ลึกลับสุดยอด” ถึงแม้ใน
ขณะนี้ประชาชนอังกฤษส่วนมากก็ไม่ทราบถึงการ
กระทำอันกล้าหาญและเสียสละของท่าน”

และอีกตอนหนึ่งลอร์ดเม้าท์แบตเตนท์ กล่าวถึงท่าน
ปรีดีฯ ในวาระอันเดียวกันนั้นว่า

“ข้าพเจ้าทราบว่า มีหลายคนที่เคยเป็น
เชลยศึกในประเทศสยาม ซึ่งบุคคลเหล่านั้นก็มีเหตุ
ผลที่จะขอขอบคุณสำหรับไมตรีจิตที่ท่านได้ให้แก่เรา
ดังนั้นขอให้เราให้เกียรติแก่คนคนหนึ่ง ซึ่งได้ให้
บริการอันใหญ่หลวงแก่สัมพันธมิตรและประเทศชาติ
ของเขาเอง และตามที่ข้าพเจ้าได้ทราบมาเป็นส่วน
ตัว ท่านผู้นี้เป็นผู้ที่เสริมสร้างมิตรภาพระหว่าง
คนอังกฤษและคนสยาม ลูกโซ่แห่งการต่อต้าน
ญี่ปุ่นของคนท้องถิ่น บนผืนแผ่นดินที่ถูกยึดครอง
ในเอเชียอาคเนย์มีช่องว่างอยู่เพียง ๒-๓ แห่ง
และช่องว่างแห่งหนึ่งก็ได้ถูกเชื่อมโยง โดยการ
บุกเบิกของหลวงประดิษฐไพฑูริย์”

นี่คือทัศนะของลอร์ดเม้าท์แบตเตนท์ที่มีต่อท่านปรีดีฯ
ซึ่งเป็นทัศนะที่ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าไม่ถูกต้อง แม้แต่ผู้ที่

เป็นปฏิปักษ์ต่อท่านปรีดีฯ ก็ยังยอมรับความจริงในข้อนี้ แต่
มาบัดนี้ผู้นำในการกอบกู้เอกราชของชาติกำลังจะไร้แผ่นดิน
ไทยจะอาศัย กำลังถูกตามล่าและตามล้างโดยคำสั่งของบุคคล
ที่เคยให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับญี่ปุ่นผู้รุกราน และเป็น
บุคคลเดียวกันกับที่ทํานปรีดีฯ ได้ช่วยเหลือเอาไว้ไม่ให้ไป
ถูกแขวนคอที่ญี่ปุ่น ในฐานะอาชญากรสงครามเช่นเดียวกับ
โตโจ ทั้งๆ ที่ลอร์ดแมทท์แบตเทนที่ ผู้บัญชาการทหาร
ฝ่ายสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ได้ขอตัวจะเอาไปขึ้นศาล
อาชญากรสงครามที่ญี่ปุ่นให้ได้ แต่ท่านปรีดีฯ ก็ได้ขัด
ขวางเอาไว้ จึงได้รอดตัวและครั้นแล้วก็กลับมาสนองคุณ
ท่านปรีดีฯ จนไม่มีแผ่นดินจะอาศัย

เมื่อ ท่านปรีดีฯ ได้รับแจ้งให้ทราบจากผู้บัญชา-

การทหารเรือถึงเรื่องที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม หัวหน้า
ที่แท้จริงของคณะรัฐประหารมีหนังสือขอตัวท่านดังกล่าวแล้ว
ท่านได้พิจารณาเห็นว่า ถ้าหากท่านยังขึ้นพำนักรอยู่ ณ สถานที่
ทหารเรือสัทธิบทต่อไป ก็ย่อมจะทำความอึดอัดใจให้ผู้บัญชา
การทหารเรือ และทำให้รัฐบาลของคณะประหารมองกอง-

ทัพเรือด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตร ไหน ๆ ก็ได้มีข้อยุติจากการ
ปรึกษาหารือในหมู่มิตรและศานุศิษย์แล้วว่าจะไม่ต่อต้าน
คณะรัฐประหารในขณะนี้ ท่านจึงได้ตัดสินใจที่จะเดินทาง
ออกนอกประเทศทันที แล้วท่านก็ได้แจ้งความตัดสินใจให้
ผู้บัญชาการทหารเรือทราบในตอนบ่ายของวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน
กายน คือภายหลังจากที่ได้รับทราบเรื่องราวจากผู้บัญชาการ
ทหารเรือไม่กี่ชั่วโมง

ครั้นแล้วการเดินทางออกจากสถานทหารเรือสัทธิ
เพื่อลี้ภัยรัฐประหารก็เริ่มขึ้นในตอนเย็นของวันนั้นเอง

โดยพาหนะรถเซฟ อันเป็นรถประจำตำแหน่งของผู้
บัญชาการกองพลนาวิกโยธิน ท่านปรีดีฯ พร้อมด้วยคณะผู้
อารักขารวมด้วยกันทั้งหมด ๖ คน ทั้งพลขับซึ่ง พล ร.ต.
ทหาร จำหิรัญ ผู้บัญชาการกองพลนาวิกโยธินได้มอบ
หมายให้

ท่านปรีดีฯ ซึ่งขณะนั้นอยู่ในชุดเครื่องแบบทหารเรือยศ
พันจ่าสมแวนตาตำแหน่งและถอดพื้นปลอมออกทั้งชุด แก้มซึ่ง
อวบอุ่มก็กลายเป็นแห้งตอบ ทำให้ใบหน้าผิดเป็นคนละคน

ส่วนผู้ติดตามให้ความรักขาอีก ๔ คน รวมทั้งพล
 ขัณฑ์อยู่ในเครื่องแบบทหารเรือและชุดสีกาลาลองคือ อดีต
 จุฬาราชมนตรี แซ่ม พรหมยงค์ ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช
 ร.อ. ชลิต ชัยสิทธิเวช และ ส.ต.ท. สิงห์โต ไทราย้อย

รถของคณะผู้ลี้ภัยได้ออกจากสถานีทหารเรือสัปดาห์ม่ง-
 หน้าตรงไปชลบุรี เพื่อเข้าสู่กรุงเทพ ฯ อีกครั้งหนึ่งเมื่อเวลา
 ประมาณ ๑๘.๐๐ น. และทุกคนภายในรถมีอาวุธปืนยูเอส-
 อาร์มีคนละครบอกร่วมตัวปืนกลทอมสันอีก ๓ กระบอก
 และลูกระเบิดมือจำนวนหนึ่งสำหรับไว้ป้องกันตัว เมื่อรถ
 ของคณะผู้ลี้ภัยถึงชลบุรีก็ได้เข้าพักค้างคืนที่กองพันนาวิกโย
 ธินที่นั่น เพราะที่บางปะกงได้มีกองกำลังส่วนหนึ่งของคณะ
 รัฐประหารมาตั้งด่านตรวจกันและตั้งบ้อมประจัญหน้ากอง
 กำลังของฝ่ายทหารเรือ การเดินทางในเวลาค่ำคืน จึงอาจ
 เป็นที่สงสัยของด่านตรวจและไม่ปลอดภัยอย่างยิ่ง

ที่ กองพันนาวิกโยธินชลบุรีซึ่งอยู่ภายใต้บังคับการ
 ของ น.ท. ประดิษฐ์ พูลเกษ ทานปรีดี ฯ และคณะได้รับ

การต้อนรับเป็นอย่างดี และได้รับคามอารักขาอย่างแข็งขัน
ในคืนนั้นได้มีการเตรียมพร้อมในที่ตั้งเดิมอัครา และได้ส่ง
กำลัง นาย. ส่วนหนึ่งออกลาดตระเวนในเส้นทางชลบุรี-บาง
ปะกง เพื่อเฝ้าดูการเคลื่อนไหวของกำลังของคณะรัฐประหาร
ที่อาจส่งกำลังเข้าจู่โจมเพื่อช่วงชิงตัวท่านปรีดีฯ เพราะขณะ
นั้นคณะรัฐประหารสืบทราบอย่างแน่ชัดแล้วว่า ท่านปรีดีฯ
พำนักอยู่ ณ สถานีทหารเรือสัตหีบดังที่จอมพล ป. พิบูลสง-
คราม หัวหน้าใหญ่คณะรัฐประหารได้มีหนังสือถึงผู้บัญชา
การทหารเรือ ขอให้ส่งตัวไปแล้ว

แต่ผู้บัญชาการทหารเรือก็ยังไม่ส่งตัวท่านปรีดีฯ ไป
ให้ตามคำขอ หากกลับช่วยเหลือให้ความสะดวกแก่ท่าน
ปรีดีฯ เพื่อเดินทางหลบหนีออกนอกประเทศ

คณะท่านปรีดีฯ ได้พักค้างคืนที่กองพัน นาย. ชลบุรี
ด้วยความปลอดภัย ไม่มีเหตุร้ายอันใดเกิดขึ้น พอเช้ามีด
วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน จึงได้ออกเดินทางจาก นาย. ชลบุรี
มุ่งหน้าเข้ากรุงเทพฯ โดยต้องผ่านมาทางเส้นทางบางปะกง
ซึ่งเป็นที่ตั้งกองกำลังของคณะรัฐประหารอย่างไม่มีทางเลือก
ที่บางปะกงขณะนั้นยังไม่มีสะพานข้ามหากต้องใช้แพขนานยนต์

ทุกคนในคณะผู้ลภัยตัดสินใจเด็ดขาด พร้อมทั้งจะเข้าไปสู่ห้องเสื้อ จะเป็นกายอย่างไรก็ขอผ่านไปให้ได้

อากาศยามเช้า มีคของเดือนพฤศจิกายน ทำให้ปรอทลดลงต่ำด้วยความเย็น แต่ทุกคนในรถเซฟลภัยคันนั้นหาได้พลอยเย็นไปตามอากาศภายนอกไม่ หากจิตใจของพวกเขา กำลังรุ่มร้อน เพราะอีกไม่กี่นาทีข้างหน้าแล้วที่พวกเขาจะต้องเผชิญกับอันตราย กำลังพวกเขามีเพียงน้อยนิดเมื่อเปรียบเทียบกับกองกำลังของคณะรัฐประหาร ที่มาตั้งบ้อมอยู่ที่ท่าข้ามบางปะกง แต่พวกเขาก็จะไม่ยอมจำนนเป็นอันขาด เพราะการยอมจำนนหมายถึงความตาย

รถยิ่งใกล้ท่าข้ามบางปะกงเข้าไปหัวใจของทุกคนก็ยิ่งเต้นแรง สิ่งหีโตและวัชรชัยเตรียมขยับปืนกลวงให้ได้ที่เผื่อเมื่อถึงเวลาต้องการใช้จะหยิบฉวยได้ทันทั่วทั้งที่

ส่วนท่านปรีดีฯ ถึงแม้ว่าจะมีความเคร่งเครียดกว่าปกติ แต่ท่านก็ยังทำใจอยู่ด้วยสงบ และท่านก็พร้อมที่จะเผชิญกับทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความมีสติ ความจริงท่านเคยผ่านความเคร่งครัดและอันตรายอย่างใหญ่หลวงมาแล้วนับถือนัก แต่

ท่านก็ผ่านมาได้ด้วยความปลอดภัยทุกที ทั้งที่ลอร์ดเมาท์
แบตเตนท์ ได้พูดถึงท่านปรีดีฯ ไว้ในตอนหนึ่งว่า

“ความเกรงเกรียงของหลวงประดิษฐ์ มนุ
ธรรม และการเสียภัยที่ท่านต้องเผชิญอยู่มาก
กว่า ๓ ปี เป็นสิ่งที่น่าสพึงกลัว แต่ความมัวนัย
ของท่านเองและของสานุศิษย์ของท่าน ซึ่งเกิด
จากแรงคล้อยใจของท่านทำให้สามารถประ สบ ความ
สำเร็จท่านไม่เคยทำให้เราผิดหวัง”

และถ้า^๕ ครั้นคณะผู้ติดตามให้ความอารักขาท่าน ก็มี
แรงคล้อยใจจากท่าน จึงทำให้ทุกคนไม่พริ้นพริ้งต่อเหตุการณ์
ที่กำลังจะเกิดขึ้นข้างหน้า^๕

รถเซฟประจำตำแหน่งของผู้บัญชาการกอง

พลนาวิกโยธิน ได้พาคณะผู้ลี้ภัยเข้าใกล้ท่าหน้าบางปะกงเข้าไป
ทุกที จนกระทั่งมองเห็นเครื่องกีดขวางที่วางกั้นถนนและแสง
เห็นทหารยามยืนรักษาการณ์อยู่ริมถนนใกล้กับเครื่องกีดขวาง
เบื้องหลังยามรักษาการณ์ออกไปนิดหน่อย เป็นที่ตั้งของกอง
กำลังทหารบกส่วนหนึ่ง ที่คณะรัฐประหารส่งมาตั้งด่านดัก
จับท่านปรีดี ฯ และคณะ พร้อมกับสังเกตความเคลื่อนไหว
ของฝ่ายทหารเรือไปด้วย

พาหนะของผู้ลี้ภัยคงวิ่งด้วยความเร็วปกติ และด้วยความ
ชำนาญชำนาญของสารพัดคนเคยกับถนนสายนี้เป็นอย่างดี
ทุกคนภายในรถถึงแม้ว่าโลหิตจะฉีดแรงและชีพจรจะเต้นเร็ว
แต่ใบหน้าและอาการภายนอกของทุก ๆ คนคงอยู่ด้วยท่าที่

ผู้ให้ความคุ้มครองและติดตามท่านปรีดีฯ ทุกคน มีความ
เชื่อมั่นในตัวท่านปรีดีฯ ว่าจะพ้นฝ่าอันตรายไปได้ด้วยความ
ปลอดภัย จึงทำให้พวกเขามีกำลังใจไม่หวั่นไหวต่ออะไรทั้ง
หมดแม้แต่บินกลที่อยู่เบื้องหลังกระสอบทราย ซึ่งตั้งอยู่ ณ ที่นั้น

อดีตจพาราชนนตรี แซ่ม พรหมยงค์ บอกว่า
“ภาระหน้าที่ของท่านปรีดีฯ ยังไม่เสร็จสิ้นและชาติก็
ยังต้องการท่านอยู่ ผมจึงอุ่นใจและมั่นใจในความ
ปลอดภัยเมื่ออยู่กับท่านเพราะเชื่อว่าพระเจ้าจะต้องคุ้ม
ครองป้องกันท่าน และในที่สุดพระเจ้าก็คุ้มครองปก
ป้องท่านจริง ๆ”

ร.อ. ชลิต ชัยสิทธิเวช รน. อดีตทูตทหารเรือไทย
ประจำวอชิงตัน ซึ่งท่านปรีดีฯ ส่งออกไปปฏิบัติงานทาง
ทหารร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่
สอง ผู้เป็นพี่ชายของ ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ร.น. บอก
ว่า “ผมเชื่อในกฎแห่งกรรม ตั้งแต่ผมรู้จักชื่อนานและได้
รู้จักท่านในเวลาต่อมา ผมเห็นท่านทำแต่กรรมดีทั้งใน
ส่วนรวมและส่วนบุคคลผมจึงมั่นใจในความปลอดภัยของ
ท่านและทำให้ผมมีกำลังใจเมื่ออยู่กับท่าน”

ในที่สุดพาหนะของผู้ลี้ภัยก็ได้ไป จอด อยู่ ที่ เบื้องหน้าของเครื่องกีดขวาง ทหารรักษากรณได้ปราศไปที่รถทันที และทำความเคารพนายทหารเรือผู้มียศสูงกว่าตนตามระเบียบวินัยของทหารที่ตี ร.อ.ชลิต ฯ ได้ลงจากรถและแจ้งให้หน่วยรักษากรณทราบว่าจะไปราชการที่กรุงเทพฯ ฯ เท่านี้เอง ทหารรักษากรณก็เปิดทางสะดวกให้ ด้วยเข้าใจว่าทุกคนในรถคันนั้น เป็นทหารเรือที่จะไปราชการ ไม่มีการชักไชร้ไฉ่เรียงอะไรให้มากความ เพราะหน่วยกำลังที่มาตั้งด่านตรวจอยู่นี้ได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติกรกับทหารเรือด้วยความสุภาพ อย่าพยายามให้มีความเข้าใจผิดเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะกัน

เมื่อผ่านด่านท่าข้ามบางปะกงมาแล้ว สารณผู้มีความชำนาญรีบเร่งความเร็วให้สูงขึ้นเพื่อพาคณะผู้ลี้ภัย ให้ถึงจุดหมายปลายทางให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ เพราะการอยู่ในท้องถนนนาน ๆ และมีรถสวนไปมาบ่อย ๆ ย่อมเป็นการล่อแหลมต่อความไม่ปลอดภัย

จากท่านบางปะกงมาถึงท่านบางปูและท่านทางแยกเข้าสมุทรปราการตามลำดับ และก็ผ่านมาได้ด้วยความสะดวกเรียบร้อย เช่นเดียวกับท่านท่าข้ามบางปะกง จนกระทั่งมาถึงซอยนานาเหนือ ท่านปรีดีฯ จึงสั่งให้รถเลี้ยวเข้าไปในซอยและไปจอดที่หน้าบ้านผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรืออังกฤษ นาวาเอก-สเตรทฟอร์ด เซอร์คิวลิส เจนนิส ทหารผู้รักษาคูเคยผ่านสนามรบของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สองมาแล้วอย่างโชกโชน

นาวาเอก สเตรทฟอร์ด เซอร์คิวลิส เจนนิส หรือที่คนคุ้นเคยกันเรียกสั้น ๆ ว่าเจนนิสเป็นชาวไอริช รูปร่างสันทนต์ ผิวสีน้ำตาลและเป็นคนที่ค่อนข้างจะเกร็งขมึน แต่มีแววจลาตและกล้า อายุเกือบ ๕๐ เขาเป็นบุตรของกษัตริย์พันธุ์ม้า และเขาเองก็เคยขี่ม้าแข่งระดับชาติมาแล้ว เขาผ่านการศึกษามาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ เขารับราชการทหารอยู่ที่แหลมจัทแลนด์ และในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ เขารับราชการอยู่ ณ สมรภูมิต่างๆ ที่มีการรบพุ่งกันดุเดือด คือที่

นาร์วิก คันทเคอร์ค คีฟฟ์ ซิชลี ซาเลอร์โน นอร์มังดี เมื่อการ
 ทำศึกทางดำนยุโรปเพลามือลง เขาจึงได้ยาสมาสู่สมรภูมิ
 เอเซียอาคเนย์ ซึ่งขณะนั้นญี่ปุ่นกำลังเป็นนักเลงโตได้เข้า
 ครอบครองเอเซียอาคเนย์ไว้ทั้งหมด รวมทั้งประเทศไทยเรา
 ด้วย นาวาเอกเดนิสได้เป็นตัวแทนคนหนึ่งของกองบัญชา
 การซีแอค ที่ได้เข้ามาปฏิบัติการลับในประเทศไทยใน
 ระหว่างการยึดครองของญี่ปุ่น และต่อมาเขาได้รับการแต่งตั้ง
 ให้เป็นรองหัวหน้ากองปฏิบัติการร่วมกันของพันธมิตรใน
 เอเซียอาคเนย์ ณ กรุงนิวเดลี ภายหลังเมื่อญี่ปุ่นยอมจำนน
 แล้ว นาวาเอกเดนิสได้เข้ามากรุงเทพฯ พร้อมกับด้วยทหาร
 กูรข่าเพื่อมาช่วยปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น และมาช่วยปรับปรุง
 กิจกรรมทหารเรือไทย และโอกาสเองเขาได้มีโอกาสพบกับ
 รัช หรือ ท่านปรีดี ฯ หัวหน้าใหญ่ขบวนการเสรีไทยเป็นครั้งแรก
 ก่อนหน้านั้นเขาเพียงได้ยินแต่กิตติศัพท์ของรัช เท่านั้น
 และตั้งแต่บัดนั้นก็ได้มีความสัมพันธ์กันมา ในฐานะสหายผู้
 ร่วมสงครามต่อต้านการรุกราน จนกระทั่งต่อมาเขาได้รับ
 การแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือของอังกฤษ ประจำ
 ประเทศไทย

ทันที ที่จอตลอด ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช รน. และ ร.อ.ชลิต ชัยสิทธิเวช รน. ก็กระโดดผลุดลงจากรถเข้าไปในบ้านนาวาเอกเตนนิสอย่างคุ้นเคย ขณะนั้นเจ้าของบ้าน ยังไม่ลุกจากที่นอน ถึงแม้ว่า เข็มหน้าปัดนาฬิกาจะบอกเวลาเกือบ ๆ ๗.๐๐ น. แล้วก็ตาม แต่บรรยากาศ ก็ยังมัวซัว เพราะเป็นหน้าหนาวกลางคืนยาวกว่ากลางวัน

นาวาเอกเตนนิส ถูกปลุกให้ตื่นด้วยเสียงเรียกของ ร.อ. ชลิต ฯ เมื่อเขาเปิดประตูออกมาได้พบกับเรือเอกสองพี่น้องตระกูลชัยสิทธิเวช

ร.อ.ชลิต ฯ ได้บอกกับนาวาเอกเตนนิสว่า “**รู้**”
 มาหา

พอได้ยินคำว่า “**รู้**” นาวาเอกเตนนิสถึงกับสะดุ้ง เพราะเขาไม่เคยคิดมาก่อนว่า “**รู้**” ซึ่งคณะรัฐประหาร กำลังล่าอยู่และจอมพล ป. พิบูลสงครามประกาศให้ไปรายงานตัวต่อผู้บังคับบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย จะมาปรากฏตัวอยู่ ณ ท่ามกลางอาณาบริเวณโยแมลงมุ่มยักซ์แห่งคณะรัฐประหาร ซึ่งคอยตักจับเขาอยู่อย่างไม่กลัวเกรงอันตราย

นาวาเอกเตนนิสคงไม่เคยทราบมาก่อนว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามผู้นำคนสำคัญ ของคณะรัฐประหารเคยเล่นงาน “รุธ” หรือท่านปรีดี ฯ มาแล้วอย่างฉกาจครั้งหลายครั้งหลายหน แต่ท่านปรีดี ฯ ก็เอาตัวรอดมาได้ทุกที สมดังพระพุทธานุชาิต ที่ท่านถือเป็นคติประจำใจว่า “ธรรมย่อมคุ้มครองผู้ประพฤติธรรม”

เพราะท่านปรีดี ฯ ประพฤติธรรม ธรรมจึงคุ้มครองท่านตลอดมา ไม่ให้ตกไปในความชั่ว และอย่างที่เรียกว่า ตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้

เมื่อคราวจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ จนกระทั่งคณะผู้สำเร็จฯ (พระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ท่านปรีดี ฯ) อนุมัติให้ลาออกและเลขาธิการคณะมนตรี (นายทวี บุณยเกตุ) ได้ออกประกาศการลาออกของจอมพล ป. พิบูลสงครามทางวิทยุกระจายเสียง แต่ภายหลังจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับไม่ยอมออกจากตำแหน่ง และกลับพาลพาโลกันนายทวี บุณยเกตุ และคณะผู้

สำเร็จ ๆ ที่อนุมัติให้ท่านลาออกและกระจายข่าวทางวิทยุใจ
จริงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการลาครั้งนั้นเห็นว่า
เป็นการลงมือกับคณะผู้สำเร็จ ๆ เพราะเชื่อว่าคณะผู้สำเร็จ ๆ
คงไม่กล้าอนุมัติให้ท่านลาออก แต่เมื่อคณะผู้สำเร็จอนุมัติ
ให้ท่านลาออกจริง ๆ ท่านกลับไม่ยอมออกและพาลพาโลเอา
กับคณะผู้สำเร็จ ๆ อีก

ในการพาลพาโลนั้น นอกจาก จะส่งนาย ทหารกลุ่ม หนึ่ง
ไปขู่เชิญคุกคามประธานผู้สำเร็จ ๆ พระองค์เจ้าอาทิตย์ ๆ ณ
พระที่นั่งอัมพรสถาน จนพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๆ ไม่กล้าประทับ
อยู่ ณ ที่นั้น เมื่อทหารกลุ่มนั้นกลับไปแล้ว พระองค์เจ้า
อาทิตย์ ๆ พร้อมด้วยหม่อมกอบแก้วอาภากรพระชายา ได้
หลบไปขออาศัยอยู่กับท่านปรีดี ๆ ที่ทำเนียบท่าช้าง ท่าน
ปรีดี ๆ จึงได้แจ้งไปยังกองทัพเรือ เพื่อขอความอารักขา
ซึ่งทางกองทัพเรือก็ได้ส่งฝ่ายยามฝั่งในบังคับบัญชาของ ร.อ.
วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ร.น. มาจดที่หน้าทำเนียบท่าช้าง เหตุ
การณ์คุกคามจึงไม่เกิดขึ้น เพราะจอมพล ป. พิบูลสงคราม
เอง ถึงแม้ว่าจะดำรงตำแหน่ง เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด

แต่ก็ไม่สามารถที่จะคุมกองทัพเรือได้ กองทัพเรือสมัยนั้น
ภายใต้บัญชาการทหารเรือที่มีนามว่า พล ร.ท. สินธุ์ กมล
นาวัน ได้คำนำนางเผด็จการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม
เอาไว้มากที่สุดทีเดียว และกองทัพเรือสมัยนั้นได้เป็นที่พึ่งและ
ความหวังของฝ่ายประชาธิปไตยที่มีท่านปรีดี ฯ เป็นผู้นำ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังคงพาลพาโลต่อ
ไปโดยอ้างตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ออกคำสั่ง
ให้พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ และท่านปรีดี ฯ เข้าประจำกอง
บัญชาการทหารสูงสุดและให้ไปรายงานตัวภายใน ๒๔
ชั่วโมง

ตามคำสั่งดังกล่าวนี้ก็เท่ากับ ให้ผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์อยู่ภายใต้บังคับบัญชาและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บัญชา
การทหารสูงสุด คือจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นเอง

เมื่อโดยคำสั่งให้ไปรายงานตัวภายใน ๒๔ ชั่วโมงเช่น
นี้ พระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ก็กลายเป็นกึ่งไปทันที รีบเสด็จไป
รายงานพระองค์ต่อจอมพล ป. ฯ ตามคำสั่ง

ส่วนท่านปรีดี ฯ นั้นท่านไม่ยอมไปรายงานตัวตาม
คำสั่ง ท่านได้แจ้งเหตุผลต่อรัฐมนตรีบางท่านเพื่อให้
ไปเข้าหัจอมพล ป. ฯ ว่า ท่านมีตำแหน่งเป็นผู้
สำเร็จราชการแทนพระองค์^{๔๕} เป็นผู้แทนพระ-
องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเป็น
จอมทัพตามรัฐธรรมนูญ ถ้าท่านไปรายงานตน
ยอมอยู่ใต้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ก็เท่ากับลด
พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ลงอยู่ภายใต้
ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งในฐานะที่ท่านจงรัก
ภักดีต่อราชบัลลังก์ และต่อองค์พระมหากษัตริย์^{๔๖}
ตามที่ได้ปฏิญาณ ตนต่อสภาผู้แทนราษฎรภายใต้
พระมหานพตเสวตฉัตรก่อนจะเข้าดำรงตำแหน่ง
ผู้สำเร็จ ฯ ท่านจึงขอปฏิเสธอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะ
ไปรายงานตัวเพื่อทำลายพระเกียรติของพระมหา
กษัตริย์ สำหรับทางส่วนตัวแล้วแล้วท่านยอมรับนับ
ถือจอมพล ป. ฯ ได้ แต่สำหรับเรื่องนี้เกี่ยวกับสถาบัน
กษัตริย์ เกี่ยวกับพระเกียรติขององค์พระประมุขท่านจึง
ยอมไม่ได้

เมื่อเจอนจริงเข้าเช่นนี้ ประกอบกับเหตุผลที่ท่าน
ปรีดี ฯ ยกขึ้นมาอ้างเป็นเหตุผลที่ชอบด้วยธรรมเนียมประเพ
ณีและทำนองคลองธรรม และที่สำคัญยิ่งก็คือท่านปรีดี ฯ
ยังมีกองทัพเรือที่ให้ความเห็นอกเห็นใจ จอมพล ป. ฯ จึงจำ
ใจต้องถอนคำสั่งนั้นเสียเมื่อได้รับคำขอร้องจากรัฐมนตรีร่วม
คณะบางท่าน จึงเป็นอันว่าพระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ก็ได้พลอย
รอดตัวไปด้วย และพระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ กับท่านปรีดี ฯ ก็
ยังสามารถปฏิบัติภารกิจ แทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อย่างสมพระเกียรติตลอดมา

และอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อคราวที่พระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ประธานผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ ได้เสด็จไปพักผ่อนที่พระราชวังไกล
กังวลหัวหิน และได้รับสั่งให้ท่านปรีดี ฯ ไปเยี่ยมเยียนพระ
องค์ท่านในตอนสิ้นสุดสัปดาห์ ซึ่งต่อมาท่านปรีดี ฯ ก็ได้ไป
ตามคำเชิญชวนนั้น

ระหว่างนั้นวิทยุต่างประเทศ ได้รายงานข่าวเรื่องพระเจ้า
วิกตอร์เอมมานูเอล แห่งอิตาลี ร่วมด้วยจอมพลบาโดกลี
โอวางแผนกำจัดมุสโสลินี ผู้เผด็จการแห่งอิตาลีที่ได้ร่วมมือ

กับฮิตเลอร์ผู้เผด็จการแห่งเยอรมัน ก่อสงครามรุกรานขึ้นในยุโรป โดยพระเจ้าวิกเตอร์เอมมานูเอลรับสั่งให้มุสโสลินีเข้าเฝ้าที่พระราชวังกิรินัล แล้วผู้ที่รวมคิดกับพระองค์ก็ได้จับกุมมุสโสลินีใส่รถพยาบาล พาออกจากพระราชวังไปยังที่คุมขังแห่งหนึ่ง ต่อมาพระเจ้าวิกเตอร์เอมมานูเอลก็ได้แต่งตั้งจอมพลบาโดกลิโอเป็นนายกรัฐมนตรีเพื่อร่วมมือกับสัมพันธมิตร

พระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ กับท่านปรีดี ฯ ได้สนทนากันถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว พระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ก็ได้วกเข้าเหตุการณ์ในเมืองไทย ซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี และให้ความร่วมมือกับฝ่ายอักษะคือเยอรมันอิตาลี และญี่ปุ่นในการก่อสงครามรุกราน พระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ได้รับสั่งว่าในเมืองไทยไม่มีใครกล้าทำอย่างบาโดกลิโอ ท่านปรีดี ฯ จึงได้พูดอย่างสนุก ๆ ว่าต้องหาคนแก่ ๆ อย่างบาโดกลิโอ อย่างเช่นพลโทพระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกร ซึ่งมีความชราพอ ๆ กับนายพลบาโดกลิโอ มาเป็นผู้ดำเนินการ การที่ท่านปรีดี ฯ ยกเอาชื่อพลโทพระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกรขึ้นมาพูดนั้น ก็เพราะตอนที่ท่านนั่งรถไฟมาหัวหินคราวนั้นได้พบพลโทพระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกรยืนอยู่

ที่สถานห่วยทราย และครั้นแล้วท่านผู้สำเร็จ ๕ ทั้งสองก็
สรวลเฮฮา^๗กันเป็น^๘เรื่องสนุกไม่จริงจัง

แต่ครั้น^๙แล้วในเวลาต่อมาพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๖ ได้นำ
เรื่องสรวลเสเฮฮา^{๑๐}กันนั้นมารายงานเป็นเรื่องจริงจังให้ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ทราบ เป็น^{๑๑}ทำนองว่าท่านปรีดี ๖ ได้ชักชวน
พระองค์ท่านให้ร่วมมือกำจัด จอมพล ป. ๖ อย่างเช่นที่
พระเจ้าเอมมานูเอลและจอมพลบาโตกลีโอร่วมมือกันกำจัด
มุสโสลินี

พอได้รับรายงาน จากพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๖ จอม-
พล ป. ๖ ก็เห็นผางทันที และเชื่อคำรายงานมุสชาติออกจาก
โอษฐ์พระองค์เจ้าอาทิตย์ ๖ อย่างไม่มีกังขา ด้วยความโน้ม
เอียงอย่างอคติที่จอมพล ป. ๖ มีต่อท่านปรีดี ๖ เป็น^{๑๒}พื้นฐานอยู่
แล้ว เมื่อได้รับรายงาน^{๑๓}จืด^{๑๔}เข้าเช่น^{๑๕}นี้ก็ไม่มีอะไรที่จะสงสัย

ในยุคนั้นคำขวัญ^{๑๖}ที่ว่า “เชื่อนำชาติพันธุ์” เป็น
คำขวัญ^{๑๗}ที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะถ้าใครแสดงอาการซึ่งความไม่เชื่อ
ผู้นำหรือคัดค้านท่านผู้นำ ก็ถือว่าเป็นคนที่ขัดขวางความ
เจริญของชาติ ยิ่งถ้าผู้ใดถูกกล่าวหาว่าคิดกำจัดผู้นำ ก็ถือว่าเป็น
การทรยศต่อชาติทีเดียว เพราะผู้นำคือชาติ

ท่านปรีดี ฯ จึงถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ทรยศต่อชาติ เพราะวางแผนกำจัดผู้นำ (ตามรายงานมุสาของพระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ) และโทษของกนทรยศต่อชาติก็คือความตาย แต่จอมพล ป. ฯ ก็ไม่กล้าผลิตลามที่จะจัดการกับท่านปรีดี ฯ โดยผลการ เพราะท่านปรีดี ฯ เป็นบุคคลชั้นนำคนสำคัญของคณะราษฎรและโดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทัพเรือสมัยนั้นได้ให้ความเห็นอกเห็นใจท่านปรีดี ฯ เป็นอย่างยิ่ง ดังที่กล่าวแล้ว

เพื่อที่จะไม่ให้เพื่อนผู้ร่วมก่อการกำหนัดโทษ ได้ใช้อำนาจบาตรใหญ่รังแกท่านปรีดี ฯ จอม ป. ฯ จึงเรียกประชุมคณะผู้ก่อการเพื่อพิจารณาโทษท่านปรีดี ฯ

วันนั้น ๒๒ กันยายน ๒๔๗๖ ที่ทำเนียบรัฐบาล ณ ตึกไทยคู่ฟ้า ได้มีการประชุมคณะผู้ก่อการชั้นนำทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน พร้อมด้วยนายทหารชั้นผู้ใหญ่แห่งกองทัพบกอีกหลายนายเป็นกรณีพิเศษ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นประธานในที่ประชุม และได้แจ้งข้อกล่าวหาท่านปรีดี ฯ ตามรายงานของพระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ให้ที่ประชุมทราบ

แล้วขอความเห็นในการที่จะจัดการกับท่านปรีดี ฯ ในฐานะ
“ทรยศต่อชาติ”

หลังจากสิ้นเสียงที่จอมพล ป. ฯ กล่าวโทษท่านปรีดีฯ
แล้ว บรรยากาศในที่ประชุมซึ่งเคร่งเครียดอยู่แล้วก็กลับเคร่ง
เครียดยิ่งขึ้น ที่ประชุมซึ่งมีผู้คนไม่น้อยกว่า ๖๐ คน เงียบ
งัน เพราะทุกคนไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะได้ยินเรื่องเช่น
นี้ คนที่เคยขำเผลอจากลับนั่งตบหน้าเคร่งขรึม ความเงียบ
ได้ปกคลุมที่ประชุมอยู่ชั่วขณะหนึ่ง

ครั้นแล้วนายปราโมทย์ พึ่งสุนทรสมาชิกคนหนึ่งของ
คณะผู้ก่อการ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันกว้างขวางในหมู่คณะผู้ก่อการ
ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด
เป็นพิเศษกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม มาตั้งแต่สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ และมาชิดชอบกันยิ่งขึ้น เมื่อ
คราวยึดอำนาจคืนจากพระยามโน ฯ เมื่อ ๒๐ มิถุนายน
๒๔๗๖ และปราบชนบทบวรเดช เมื่อ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๗๖
ได้ลุกขึ้นกล่าวต่อที่ประชุมใจความว่า

“ก่อนที่จะเราจะเชื่อคำรายงาน ของพระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ
 ขอให้เราได้พิจารณากันเสียก่อนว่า พระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ
 เป็นใครมาจากไหน ? ก็เป็นที่รู้ ๆ กันอยู่แล้วว่าในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายน นั้น ได้ยังความไม่
 พอใจให้กับฝ่ายที่สูญเสียอำนาจเป็นอย่างยิ่ง การกระทำของ
 พระยามโน ฯ ก็ดี และการขบถของพระองค์เจ้าวรเดช ฯ
 ก็ดี ล้วนแต่เป็นผลสืบเนื่องจากความไม่พอใจของฝ่ายที่สูญเสีย
 อำนาจเมื่อ ๒๔ มิถุนายน นั้นเอง ความพยายามของ
 ฝ่ายที่สูญเสียอำนาจในการที่จะกลับสู่อำนาจ ตามเดิมเหมือน
 เมื่อก่อน ๒๔ มิถุนา ฯ นั้นยังมีอยู่และจะยังมีอยู่อีกเป็น
 เวลาอันยาวนานตราบเท่าที่ซากเดนของพลังเก่ายังไม่หมดสิ้น
 ไป คำบอกเล่าของพระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ก็อาจเป็นแผนการ
 หนึ่งใน การกลับคืนสู่อำนาจของฝ่ายผู้สูญเสียอำนาจก็ได้ ด้วย
 วิธีการยังความแตกแยกและ อ่อนแอให้เกิดขึ้นในคณะราษฎร
 โดยเฉพาะในหมู่ผู้นำของคณะราษฎร เช่น ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) และอาจารย์ปรีดี ฯ เป็นต้น
 ผมจึงไม่เชื่อคำบอกเล่าของพระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ว่า
 เป็นจริง ขอให้ ฯพณฯ นายก ฯ ได้พิจารณา”

เมื่อนายปราโมทย์ พึ่งสุนทร พுகนำทางขึ้นแล้ว
 พ.อ. ขุนนิรันดรชัย นายทหารปืนใหญ่สหายคนสนิทคนหนึ่ง
 ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็น
 ราชเลขาในการในพระองค์ อันมีหน้าที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับผู้
 สำเร็จ ฯ ก็ได้ลุกขึ้นพูดสนับสนุนความคิดเห็นของนายปรา-
 โมทย์ ฯ อย่างหนัก และต่อจากขุนนิรันดรชัยก็ได้มีผู้ก่อการ
 คนสำคัญอื่น ๆ อีกหลายคน ได้พูดสนับสนุนในแนวทางที่
 นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น

ในที่สุดที่ประชุมได้มีมติให้ตั้งกรรมการ ไปสอบถาม
 ท่านปรีดี ฯ คณะกรรมการชุดนั้นมีด้วยกัน ๓ ท่าน คือ
 พล.ร.ท. สิบญี่ ๖ กมลนาวัน พล.ต.อ. อุดุล อุดุลเดชจรัส
 และ พ.อ. ชวง เชวงศักดิ์สงคราม

ต่อ คำสอบถามของคณะกรรมการดังกล่าว
 ของพระองค์เจ้าอาทิตย์ ฯ ท่านปรีดี ฯ ยอมรับว่าได้มีการ
 พูดจริง แต่เป็นการพูดเล่นสนุกๆ เพราะพระองค์เจ้าอาทิตย์
 ปราโมทย์ขึ้น ท่านปรีดี ฯ บอกกับคณะกรรมการว่า ถ้าท่าน
 จะจับจอมพล ป. จริง ๆ แล้วก็จะไม่บอกพระองค์เจ้า

อาทิตย์ ๑ เพราะท่านยังมีเพื่อนที่ไว้วางใจได้ยิ่งกว่าพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๑ มากนัก และพลโทพระยาวิชิต ๑ นั้นท่านก็ชรามากแล้วจะใช้ท่านทำการที่กล่าวหาได้อย่างไร

คณะกรรมการจึงกลับไปรายงานให้จอฬพล ป. ทราบตามที่ท่านปริทัศน์ ๒ ชี้แจง เรื่องก็เป็นอันระงับไป ส่วนพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๒ ก็ทรงเจื่อน ๆ กับท่านปริทัศน์ ๒ ท่านปริทัศน์ ๒ ได้กล่าวถึงพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๒ เกี่ยวกับกรณีนี้ไว้ในบทนิพนธ์บทหนึ่งของท่านความว่า

“ภายหลังสงครามเมื่อพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๑ ประชวรหนักก่อนสิ้นพระชนม์ประมาณ ๑-๒ วัน ท่านทรงให้นายเจดีย์วปทุมรส มาเชิญข้าพเจ้าไปเฝ้าที่วังรัตนภา ถนนเศรษฐศิริว่าก่อนสิ้นพระชนม์ท่านขอพบข้าพเจ้าเพื่อขอขมาสิ่งที่ล่วงเกินแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ไปเฝ้า รับสั่งว่าขอให้ข้าพเจ้าอโหสิกรรมในเรื่องที่ท่านได้กระทำไป ข้าพเจ้าได้ทูลว่าข้าพเจ้าถวายอโหสิกรรมมาก่อนแล้ว ขอให้ทรงตั้งพระทัยยึดมั่นในพระพุทธคุณ ทรงทำจิตให้ผ่องแผ้วอย่าวิตกกังวลเลย ต่อมาพระองค์ก็ได้สิ้นพระชนม์ด้วยความสะดวก ข้าพเจ้ามิได้จงเวรอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ท่านให้

เป็นที่สะท้อนพระทัยเลย ซึ่งถ้าหากท่านทรงมีพระญาณวิถีกอง
ทราบว่ข้าพเจ้ามิได้ทำการอย่างใดเป็นที่สะท้อนพระทัย”

“คุณบอกว่ารู้มหาสมหรือ” นาวาเอกเคนนิสถาม
ยากครั้งหนึ่งด้วยความไม่แน่ใจ และขณะนั้นก็พอดีท่าน
ปรีติ ฯ ซึ่งซ่อนร่างอยู่ภายใต้เครื่องแบบทหารเรือยศพันจ่า
และสวมแว่นตา ก็ได้ลงมาจากรถและได้มายืนอยู่เบื้องหลัง
ร.อ. ชลิต ฯ แล้ว

“ใช่” ร.อ. ชลิต ฯ ตอบยืนยัน

“อยู่ที่ไหน ไปเชิญท่านมาเดี๋ยวนี้” นาวาเอก
เคนนิสพูดอย่างร้อนรน

“ท่านอยู่ที่ไหนแล้ว” ร.อ. ชลิต ฯ พดพร้อมกับชี้ไป
ที่พันจ่าทหารเรือที่ยืนอยู่เบื้องหลังเขาขณะนั้น

“สมหมายถึง รู้ ท่านอยู่ที่ไหน” นาวาเอกเคนนิส
ยากครั้ง

“ที่นั่น” ร.อ. วัชรชัย ชี้ไปที่บุรุษ
ผู้อยู่ภายใต้เครื่องแบบ ทหารเรือยศพันจ่าเป็นการยืนยันคำ
พูดของเรือเอกพิชาย

เมื่อได้รับคำยืนยันของเรือเอกผผและผผองว่าพันจ่าทหารเรือทายน้อยเบื่องหน้าเขา ขดเนนคอ “**รู้**” ซ้ำแล้วซ้ำอีกจึงทำให้นาวาเอกเคนนิสชักจะหัวเสีย เพราะพันจ่าทหารเรือคนนั้นไม่มีเค้าร่องรอยของ “**รู้**” แม้แต่นิดเดียว

เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า “**รู้**” ได้มาขึ้นอยู่เบื่องหน้าของนาวาเอกเคนนิสตามคำยืนยันของ ร.อ. ชลิต ฯ และ ร.อ. วัชรชัย ฯ จริง ท่านปรีดี ฯ จึงหันหลังให้กับนาวาเอกเคนนิสแล้วล้วงฟันปลอมจากกระเป๋าเสื้อขึ้นมาใส่พร้อมๆ กับถอดหมวกและแว่นตาตำออกจากตาแล้วหันหน้ากลับมาเผชิญกับนาวาเอกเคนนิส

“**โธ่ ! รู้จริง ๆ**” นาวาเอกเคนนิสร้องอุทานออกมาอย่างตื่นเต้น แล้วเชิญทุก ๆ คนเข้าไปข้างในบ้าน เขาได้จัดวิสกี้ผสมโซดามาให้กับทุก ๆ คน เพื่อคลายความเกร็งเครียด เพราะตลอดระยะทางตั้งแต่ชลบุรีจนถึงกรุงเทพ ฯ ถึงแม้ว่าถนนจะราบเรียบ แต่อันตรายจากคณะรัฐประหารย่อมแผ่ปกคลุมไปตลอดเส้นทาง จึงทำให้ประสาทของทุก ๆ

คนอยู่ในอาคารเครื่องเครียดตลอดระยะทางร่วม ๑๐๐ กิโลเมตร

ท่านปรีดี ฯ ได้บอกกับนาวาเอกเดนนีโดยตรงไปตรงมาว่า ท่านต้องการขอความช่วยเหลือจากเขาในการเดินทางสัญจรของรัฐประหารออกนอกประเทศ ขอขอบความไว้วางใจ และความหวังในการเดินทางสัญจรออกนอกประเทศครั้งนี้ไว้กับเขา

เมื่อได้รับคำขอร้องและความไว้วางใจจาก “รัฐ” ผู้นำคนสำคัญยิ่งในการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทยในสงครามโลกครั้งที่สองเช่นนี้ นาวาเอกเดนนีสัญจรผ่านสมรภูมิเลือกมาแล้วอย่างโชกโชน ทั้งทางคานูยุโรปและเอเชียและมีความชำนาญเป็นพิเศษในการปฏิบัติภารกิจ “ลับ” จึงตอบรับปากกับท่านปรีดี ฯ อย่างไม่ลังเลและด้วยความมั่นใจในการที่จะช่วยเหลือให้ท่านเดินทางออกนอกประเทศให้จงได้

บัดนี้ผู้นำในการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งสหรัฐอเมริกาและอังกฤษอันเป็นผู้นำของฝ่ายสัมพันธมิตร ได้ให้ความยกย่องนับถืออย่าง

สูง ได้อยู่ในความรับผิดชอบของเขา นาวาเอกสเตรท-
ฟอร์ด เซอร์คิวลิส เกนนิส นายทหารแห่งราชนาวิกอังกฤษ
ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือประจำประเทศไทย นาวาเอกเคนนิส
มีความเชื่อมั่นว่าในการตัดสินใจช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ หรือ
รัฐกรังเนเป็นสิ่งที่ถูกต้องถึงแม้ ทั้งที่ท่านลอร์ดเมย์แบนเนนท์
พระญาติชั้นผู้ใหญ่ของราชินีอลิซาเบธแห่งอังกฤษได้กล่าวว่า

“ขอให้เราให้เกียรติแก่คนคนหนึ่ง ซึ่งได้ให้บริการอันใหญ่
หลวงแก่สัมพันธมิตรและประเทศชาติของเรา ตามที่ข้าพเจ้า
ได้ทราบมาเป็นส่วนตัว ท่านผู้นี้เป็นผู้ที่เสริมสร้างมิตรภาพ
ระหว่างคนอังกฤษและคนสยาม ถูกใช้แห่งการต่อต้านญี่ปุ่น
ของคนท้องถิ่นบนพื้นแผ่นดินที่ถูกยึดครองในเอเชียอาคเนย์มี
ช่องว่างอยู่เพียง ๒ - ๓ แห่ง และช่องว่างแห่งหนึ่งก็ได้ถูก
เชื่อมโยงในการบุกบันของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม”

เมื่อคราวที่ประชุมของสามมหาอำนาจ ฝ่ายสัมพันธมิตร
คือประธานาธิบดีรูสเวลท์ แห่งสหรัฐอเมริกา นายกรัฐมนตรี
เชอร์ชิลล์แห่งอังกฤษและจอมพลสตาลินนายกรัฐ-
มนตรี แห่งสหภาพโซเวียต ได้ประชุมกันที่เมืองยัลตาใน

ตอนปลายสงครามโลกครั้งที่สองเกี่ยวกับอนาคตของประเทศ
ไทย ประธานาธิบดีรูสเวลต์ ได้ประเมินคุณค่าของท่าน
ปรีดี ๖ ไว้อย่างสูง ทั้งในบทบาทของการต่อต้านญี่ปุ่น
และความศรัทธาของประชาชนชาวไทยที่มีต่อท่าน รูส-
เวลต์ถึงกับสั่งให้กระทรวงการต่างประเทศอเมริกัน ทำ
บันทึกเกี่ยวกับสถานะการณ์ของประเทศไทย และท่านปรีดีว่า
เพื่อนำไปใช้ในการเจรจาที่เมืองยาลตา ซึ่งมีข้อความเกี่ยว
กับท่านปรีดี ๖ ตามเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ
อเมริกันที่ ๘๙๒.๐๑/๑-๑๓๔๕ ลงวันที่ ๑๓ มกราคม
๑๙๔๕ มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“ประวัติศาสตร์การบีบคั้นของยุโรปต่อประเทศไทยและ
ประวัติศาสตร์ยุโรปในเรื่องการยึดเอาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
นั้น ย่อมยังอยู่ในความทรงจำอย่างกระจางแจ้งของชาวเอเชีย
รัฐบาล^๕ (สหรัฐอเมริกา, ผู้เขียน) ไม่สามารถมีส่วนร่วมใน
ความรับผิดชอบ ไม่ว่าวิธีไหนที่จะสืบเนื่องแนวนโยบายจักร-
วรรดินิยมสมัยก่อนสงคราม แก่ประเทศไทยไม่ว่าจะปรากฏ
ในรูปลักษณะใดก็ตาม

ภายในประเทศนั้น องค์การปกครองที่เริ่มแรกได้ยอม
 จานนญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้ร่วมมือกับญี่ปุ่น อย่างเปิดเผย^๕ ได้เข้า
 แทนที่โดยองค์การปกครอง (รัฐบาลนายควง ๑ ผู้เขียน) ที่
 ส่วนใหญ่อยู่ในความควบคุมของประติษฐ์ ๑ ผู้สำเร็จราชการ
 แทนพระองค์ปัจจุบัน เป็นผู้ซึ่งได้รับความนับถือมากที่สุดใ
 บรรดาผู้นำไทย และได้เป็นผู้ต่อต้านญี่ปุ่นตั้งแต่เริ่มแรก การ
 ติดต่อกับฝ่ายอเมริกันได้สถาปนาขึ้นกับประติษฐ์ ๑ ผู้ซึ่งให้
 ความช่วยเหลืออย่างจริงใจแก่งานลับของสัมพันธมิตร และ
 เป็นผู้ซึ่งได้แสดงความปรารถนาให้ประเทศไทยเข้าสงครามต่อสู้
 กับญี่ปุ่นและประสงค์ให้ประเทศไทยรบเคียงไหล่กับฝ่ายสัมพันธ
 มิตร”

นี่คือเอกสารของทางการอเมริกัน ที่ประธานาธิบดี
 รูสเวลท์สั่งให้กระทรวงการต่างประเทศอเมริกันจัดทำขึ้น
 เพื่อท่านจะได้นำไปใช้ในการเจรจากับเชอร์ชิลท์ และสถา
 ดินถึงกล่าวแล้ว แต่ก่อนหน้าที่จะมีเอกสารฉบับนี้ ก็ได้มี
 เอกสารของกระทรวงต่างประเทศอเมริกันเกี่ยวกับประเทศ
 ไทยและท่านปรีดี ฯ มาแล้วหลายฉบับ ดังเอกสารที่

๘๙๒.๐๑/๓๒ ลงวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๑๙๔๓ ซึ่งเป็นหนังสือของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอเมริกัน มร. คอรัเคลล์ แจ็กทำที่ของกระทรวงการต่างประเทศอเมริกัน ถึงรองผู้อำนวยการสำนักงานบริการยุทธศาสตร์ พันเอก กุคเฟลโลว์ มีข้อความบางตอนดังนี้

“รัฐบาลสหรัฐอเมริกาปรารถนาอย่างเร่งด่วนไว้ล่วงหน้าถึงการที่จะ^๕ฟื้นฟูเอกราชของประเทศไทยโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จากข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับแสดงให้เห็นว่า แม้ในรัฐบาลไทยในปัจจุบันก็ยังมิมีข้าราชการไทยส่วนหนึ่งที่คัดค้านการยอมจำนนของรัฐบาลนั้นต่อการกดดันของฝ่ายญี่ปุ่น เป็นที่เข้าใจว่าในบรรดาข้าราชการดังกล่าวนี้มีหลวงประดิษฐมนูธรรม (หรือที่รู้จักกันในนามปรีดี พนมยงค์) สมาชิกคนหนึ่ง ในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เป็นคนหนึ่ง ในบรรดาข้าราชการเหล่านั้น และได้ร่วมอย่างสำคัญในขบวนการลับที่ประสงค์ฟื้นฟู^๕สถาปนารัฐบาลเหมือนดังที่เคยเป็นอยู่ก่อนหน้าการบุกรุกของญี่ปุ่น

ด้วยความเข้าใจอันกระฉับกระเฉงเช่นนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงยอมนับถือหลวงประดิษฐมนูธรรมว่าเป็นตัวแทนแห่งการสืบ

ต่อของรัฐบาลแห่งประเทศไทยตามที่เป็นอย่างก่อนที่นายกรัฐมนตรีไทย (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) จะปลัดตนไปเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นในตอนญี่ปุ่นบุกกรุก และยอมรับนับถือว่าเขา (หลวงประดิษฐมนูธรรม - ผู้เขียน) เป็นผู้นำคนสำคัญยิ่งในขบวนการเพื่อเอกราชของไทย ด้วยเหตุนี้^{๕๕} ทราบเท่าที่รัฐบาล^{๕๖} (สหรัฐอเมริกา - ผู้เขียน) มิได้รับการแสดงตรงข้ามจากประชาชนชาวไทย จึงเป็นที่เชื่อได้อย่างหนักแน่นโดยไม่ผูกมัดอนาคต ในการนี้ถือว่าหลวงประดิษฐ์ฯ เป็นผู้นำของบรรดาผู้แทนแห่งชาติไทยในประเทศไทย”

ด้วย ความรำลึกถึงการต่อสู้ในระหว่างสงคราม และด้วยความสำนึกถึงบุญคุณของท่านปรีดี ฯ ผู้ที่ ได้ร่วมมือกับสัมพันธมิตรอย่างใกล้ชิด^{๕๗} ฟื้นฟูสันติภาพให้เกิดขึ้น นาวาเอกเจนนิสจึงไม่เพียงแต่จะเต็มใจช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ เท่านั้น หากเขายังตั้งใจและมีความภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสสนองบุญคุณสหายร่วมสงคราม ผู้เป็นกำลังสำคัญในการร่วมสถาปนาสันติภาพของโลกในภูมิภาคส่วนนี้

หลังจากที่นาวาเอกเคนนิส ได้จัดอาหารเช้าให้ท่าน
ปรีดีและคณะรับประทานแล้ว เขาก็ได้แต่งตัวออกจากบ้าน
ไปยังสถานทูตอังกฤษ ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากบ้านพักของเขาไม่กี่
ร้อยเมตร แต่ก่อนที่จะออกจากบ้านไปเขาได้จัดให้ท่าน
ปรีดี ๆ และคณะไปพักที่ห้องชั้นบน และกำชับให้ทุกคน
ระมัดระวังอย่าได้ไปปรากฏตัวที่หน้าตึกเป็นอันขาด

นาวาเอกเคนนิส ได้ตรงไปที่สถานทูตอังกฤษ เพื่อ
พบปรึกษากับหัวหน้าของเขา คือท่านทูต เซอร์จอฟฟรี
ทอมสัน ถึงหนทางที่จะช่วยเหลือสหായร่วมสงครามของเขา
ให้ลี้ภัยออกนอกประเทศ ด้วยความเชื่อใจว่าท่านทูตของเขา
มีพรรคหนะต่อรัฐ หรือท่านปรีดี ๆ อย่างเดียวกันกับเขาอย่าง
แน่นอน เขาจึงได้ตรงไปหาท่านทูตอย่างไม่ลังเลใจ เมื่อ
เขาผ่านรูปปั้นพระนางวิกตอเรียที่ประดิษฐานอยู่ในบริเวณ
ด้านหน้าสถานทูต เขาก็กระพริบตาให้กับรูปปั้นของพระนาง
ตามแบบอย่างประเพณีการแสดงความเคารพของชาวไอริช
ที่

ขณะนั้นเซอร์จอฟฟรี ทอมสัน กำลังจะรับประทาน
อาหารเช้าอยู่ คนรับใช้ชาวจีนไหหลำได้เข้าไปบอกว่า

นาวาเอกเดนนิสต้องการพบ เซอร์จอห์น ฟร็อมมสัน จึงให้คนรับใช้ไปเชิญทูตทหารเรือเข้าพบทันที เมื่อพบหน้าท่านทูต นาวาเอกเดนนิสก็ได้เล่าเรื่องราวและคำขอความช่วยเหลือของท่านปริดี ๆ ให้ท่านทูตทราบพร้อมกับเสนอความเห็นในช่องทางที่จะช่วยเหลือท่านปริดี ๆ ทั้งท่านทูตและผู้ช่วยทูต ได้ปรึกษาหารือกัน และในที่สุดก็มีความเห็นว่าการจะได้ให้เอกอัครราชทูตอเมริกัน เอควินสแตนตัน ร่วมรับรู้และปรึกษาหารือด้วย เพราะทั้งอังกฤษและอเมริกันต่างก็ให้ความยกย่องท่านปริดี ๆ เป็นอย่างสูง และต่างก็มีความสัมพันธ์กับท่านอย่างใกล้ชิดในระหว่างสงคราม

ดังนั้นเอกอัครราชทูตอังกฤษ เซอร์จอห์น ฟร็อมมสัน พร้อมด้วยนาวาเอกเดนนิส จึงได้รับไปพบ เอควินสแตนตัน เอกอัครราชทูตอเมริกัน ท่านทูตทั้งสองได้ปรึกษาหารือกันในหลักการว่าควรมีส่วนช่วยเหลือท่านปริดี ๆ หรือรัฐสหายร่วมสงครามของเขาให้รอดพ้นอันตรายจากภัยของคณะรัฐประหารหรือไม่

ในการนี้ท่านทูตทั้งสอง ไม่สามารถที่จะขอความเห็นไปยังรัฐบาลของทั้งสองประเทศได้ทันทีทั้งนี้เพราะภัยของ

คณะรัฐประหารกำลังตามล้างท่านปรีดี ฯ อยู่อย่างกระชั้นชิด จึงจำเป็นจะต้องพิจารณาและตัดสินใจเอาเอง

ท่านทูตทั้งสองได้พิจารณาถึงการปฏิบัติตามหลักทางการทูตอันดีงาม ซึ่งหมายถึงสถานทูตไม่ควรเข้าไปยุ่ง หรือสอดแทรกในกิจการภายในของประเทศที่สถานทูตไปตั้งอยู่

แต่สำหรับกรณี^{๕๕๕} ท่านทูตเอ็ดวิน สเตนตัน และท่านทูตเซอร์จอฟฟรีย์ ทอมสัน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือสหายร่วมสงครามของเขาสำคัญกว่าการปฏิบัติตามหลักทางการทูตอันดีงาม และประกอบกับขณะนี้รัฐบาลของประเทศทั้งสองก็ยังไม่ได้ให้ความรับรองรัฐบาลของคณะรัฐประหาร

สำหรับความพยายามของคณะรัฐประหาร ที่จะเอากฎนิสวรคติของเยาวกษัตริย์มาสาธิตใส่ท่านปรีดี ฯ ให้หมองนั้น ท่านทูตทั้งสองเห็นเป็นเรื่องเหลวไหล ซึ่งในที่สุดทั้งอังกฤษและอเมริกันก็ได้ตกลงในหลักการให้ความช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ หรือรัฐสหายร่วมสงครามของเขา

ความเห็นของท่านทูตทั้งสองที่ว่า การที่มีความพยายามเอากฎนิสวรคตมาสาธิตใส่ท่านปรีดี ฯ เป็นเรื่องเหลวไหล

นั้นเป็นความจริงที่สุด และเป็นความพยายามที่ชั่วช้าสารเลว
ที่สุด

พลโทกาจ กาจสงคราม ผู้นำคนสำคัญคนหนึ่งของ
คณะรัฐประหารซึ่งต่อมาได้มีความเห็นแตกแยกกับคณะรัฐ-
ประหารถึงกับถูก พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ บังคับให้ออก
นอกประเทศและต่อมาก็ถูกจับกุมในข้อหาขบถ ได้มีความ
สำนึกบาปที่ตนได้ทำเอาไว้กับท่านปรีดี ฯ และคณะและได้
แสดงอาการปรีชาสารภาพบาปต่อหน้าศาลอย่างซื่อสัตย์

เช้าวันนั้น ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๗ ที่ศาลอาญา
บัลลังก์ ๑๓ ผู้พิพากษาโดยนายเจน เวชศิรีป และนาย
บุญธรรม ได้ออกนั่งบัลลังก์เพื่ออ่านคำพิพากษาในคดีที่
พลโทกาจ กาจสงคราม กับพวก ถูกฟ้องร้องเป็นจำเลยใน
คดีขบถภายในอาณาจักร

ทันทีที่ท่านผู้พิพากษาออกนั่งบัลลังก์ พลโทกาจ กาจ
สงคราม ได้ลุกขึ้นแถลงต่อศาลว่า

“กระผมขอความกรุณาต่อศาล เพื่อยินไว้อาลัยแก่
ผู้ที่ถูกประหารชีวิตทางขวางเมือเข้า ๓ คน”

กำแพงของพลโทกาจ กางสงคราม ได้ยื่นไปทั่วห้อง
พิจารณา จำเลยร่วมคดี คนอื่นๆ พวกนั้นแปลกใจไปตามๆ
กัน ที่พลโทกาจ ฯ ทะลุกลางปล้องขึ้นมาเฉย ๆ เช่นนั้น
บรรดาญาติมิตรของจำเลยที่พากันมาฟังคำพิพากษาต่างพากัน
งุนงง และครั้นแล้วผู้พิพากษาทั้งสองท่านก็พากันลงจาก
บัลลังก์ เพื่อให้โอกาสแก่พลโทกาจ ฯ ยื่นไว้อาลัยแก่ผู้
ถูกระหารชีวิตตามคำขอ

เมื่อผู้พิพากษาลงจากบัลลังก์ไปแล้ว พลโทกาจ ฯ จึง
ยื่นหน้าไปทางทิศเหนือ อันเป็นทิศที่ตั้งของเรือนจำ
กลางบางขวาง ซึ่งเป็นที่ประหารชีวิต ๓ คน เมื่อเช้ามี
วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ตามที่พลโทกาจ ฯ แถลง

ที่เรือนจำกลางบางขวาง เช้าวันนั้น ได้มีการ
ประหารชีวิตคนตามคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ ๑๕๔๔/๒๔๙๗
อันเป็นคำพิพากษาที่นอกจากปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์
ขบวนการยุติธรรมแล้วยังจะต้องปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์
การเมืองและประวัติศาสตร์ของชาติไปชั่วกาลนาน และ
การประหารชีวิตคนทั้ง ๓ ในเช้าวันนั้นเป็นการประหาร
ที่จะต้องจารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ของมวลชน

เพราะว่าผู้ถูกประหารชีวิต ๓ คนนั้น คือ นายเจสียว ปทุมมรด นายชิต สิงห์เสนีย์ และนายบุษย์ บัณฑกรินทร์ ทั้ง ๓ คน ตกเป็นจำเลยในคดีกระทำความผิด และถูกศาลฎีกาพิพากษาประหารชีวิต

พลโทกาจ ฯ ยืนยันว่าอาศัยให้แก่ผู้ถูกประหารชีวิต ๓ คน ที่บางขวางเมื่อเช้ามืดวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

ก็คือยื่นไว้อาศัยให้แก่ผู้ตกประหารชีวิตในคดีกรณี
สวรรคต นายเจลิยว ปทุมรส นายชิต สิงห์เสนีย์ และ
นายบุญย์ ปัทมศรินทร์

“คุณหลวงยื่นไว้อาลัยให้กับพวกเหล่านั้นทำไมครับ
ในเมื่อวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่ง ในการทำรัฐ
ประหารค^๒ร^๑น^๓น^๔ กคือคลคลายคดีสวรรคต เมอคคลคลาย
จนถึงกับถูกประหารชีวิตกันแล้ว คุณหลวงไม่ยินดีหรือ
ในเมื่อคุณหลวงเองก็เป็นตัวตั้งตัวตีคนหนึ่งในการทำ
รัฐประหารค^๒ร^๑น^๓น^๔ นายสนิท ผิวนวล อธิการช่วย
ปลัดกระทรวงการคลังผู้เป็นจำเลยร่วมคดีกับพลโทกาจ ฯ
ได้ถามความในใจของเขา หลังจากที่เขาได้ยินไว้อาลัย
สมปรารถนาแล้ว

ต่อมา จึงนับได้ว่าพลโทกาจ ฯ เป็นสัปบุรุษที่ควรแก่การยกย่องคนหนึ่ง

ซึ่งคิดว่าคนบางคนที่ไม่กล้ายอมรับผิดของตนเอง แต่กลับโยนความผิดเหล่านั้นไปให้ผู้อื่นรับเคราะห์แทน อย่างไม่บัดสีใจ และไม่ละอายต่อบาป คนจำพวกนี้ถึงแม้ว่าจะประกาศเป็นศาสนิกชนและพยายามได้บาปอย่างไรก็ตาม แต่พระเจ้าก็คงจะช่วยเหลืออะไรไม่ได้ . เพราะพระเจ้าเห็นพระเจ้ารู้ว่าอะไรเป็นอะไร ความลับอาจมีสำหรับคนทั่ว ๆ ไป แต่สำหรับพระเจ้าความลับย่อมไม่มี และถึงแม้ว่าความลับอาจมีสำหรับคนทั่ว ๆ ไปก็จริงอยู่ แต่ก็ไม่สามารถปกปิดอยู่ได้ชั่วนิรันดร์ ประวัติศาสตร์บอกเราเช่นนั้นทางอดีต ปัจจุบันและอนาคต

ภายหลัง เมื่อท่านทูตทั้งสองคือ เซอร์จอห์น เอฟ. ทอมสันแห่งสถานทูตอังกฤษกับเอ็ดวิน สแตนตันแห่งสถานทูตสหรัฐอเมริกา ได้ตกลงในหลักการให้ความช่วยเหลือท่านปรีดี

สมัยแล้ว ก็ได้ปรึกษาดังวิธีการที่จะดำเนินการช่วยเหลือต่อไป

ในฐานะที่อังกฤษและอเมริกาถึงแม้ว่าจะบอบช้ำมาจากสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ก็ยังครองความเป็นเจ้าแห่งมหาสมุทรอยู่เคียงคู่กันทั้งในด้านเรือสงคราม และเรือพาณิชย์ โดยเฉพาะพาณิชย์นาวีของประเทศทั้งสองได้ท่องเที่ยวทั่วไปในเจ็ดคาบมหาสมุทร ดังนั้นหนทางทูตทั้งสองจึงหวังที่จะช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ ให้เดินทางออกไปทางบ้านทะเล

ในการนี้การ์เดส ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรืออเมริกัน ซึ่งมีชื่อสมมุติว่า “สก็ทซ์” และนาย จี. เอ็ม. อีเวนส์ ผู้จัดการใหญ่บริษัทเชลล์ประจำประเทศไทย ซึ่งเคยทำทางรถไฟอยู่ที่ประเทศพม่า ในฐานะเป็นเชลยศึกของญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม ก็ได้รับเชิญให้มาปรึกษาหารือ ร่วมด้วยท่านทูตทั้งสอง และนาวาเอกเดนนีส ฯ

การ์เดสและอีเวนส์ ผู้ได้รับเชิญเข้ามาร่วมปรึกษาหารือเพื่อหาทางช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ ถึงแม้ว่าเขาทั้งสองจะไม่เคยรู้จักท่านปรีดี ฯ ถึงแม้ว่าเขาทั้งสองจะไม่เคยรู้จักท่านปรีดี ฯ เป็นส่วนตัว แต่เขาทั้งสองก็เต็มใจที่จะให้ความ

ช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ เป็นอย่างยิ่งที่เต็มใจนั้นไม่ใช่เพราะเหตุแต่เพียงว่าเพราะท่านทูตขอร้อง แต่ที่เขาทั้งสองเต็มใจและภาคภูมิใจที่จะได้ช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ นั้น ก็เพราะว่าเขาทั้งสองเคยรู้ถึงเกียรติคุณของท่านปรีดี ฯ และกิตติศัพท์ของ “วีร” เป็นอย่างดี

โดยเฉพาะนาย จี. เอ็มอีเวนส์ นั้น นอกจากจะศรัทธาในท่านปรีดี ฯ ที่ได้ร่วมกับสัมพันธมิตรต่อต้านญี่ปุ่นแล้ว ในทางส่วนตัวท่านปรีดี ฯ ยังเคยช่วยเหลือให้บริษัทของเขาได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับการค้าน้ำมันแข่งกับญี่ปุ่นในตอนก่อนสงครามและช่วยเหลือพวกเขาในระหว่างสงคราม และเขายังมีความไม่พอใจ จอมพล ป. ฯ เป็นพิเศษอีกด้วย ร่องรอยแห่งความทารุณโหดร้ายของทหารญี่ปุ่นที่ทำกับพวกเขาขณะที่ไปเป็นกรรมกรสร้างทางรถไฟ สายเมืองกาญจน์-พม่า ยังปรากฏอยู่ในหัวใจของอีเวนส์ไม่รู้หยา เขายังจำความทารุณของญี่ปุ่นได้ฉับไฉ เขาก็ยังจำจอมพล ป. ฯ ผู้เผด็จการสหายศึกของโตโจได้ฉับนั้น เขาจึงเต็มใจยิ่งกว่าเต็มใจ ที่จะช่วยท่านปรีดี ฯ ให้ปลอดภัยจากน้ำมือของคณะจอมพล ป. ฯ ผู้ที่เขาไม่พอใจ

บริษัทเชลล์อันเป็นบริษัทน้ำมันที่ใหญ่ที่สุดบริษัทหนึ่งของอังกฤษ และมีสาขาอยู่ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย มีเรือบรรทุกน้ำมันขนาดใหญ่ปฏิบัติการอยู่กลางทะเลเกี่ยวกับการขนส่งน้ำมันจากที่หนึ่ง ไปสู่ที่หนึ่งอยู่เป็นประจำไม่เว้นแต่ละวัน นาวาเอกเคนนิสจึงได้เสนอท่านทูตให้เชิญท่านาย จี. เอ็ม. อีเวนส์ ผู้จัดการใหญ่บริษัทเชลล์ประจำประเทศไทยมาปรึกษาหารือด้วย เพื่อว่าจะมีเรือบรรทุกน้ำมันของบริษัทเชลล์ปฏิบัติการอยู่ในน่านน้ำไทยบ้าง

ดังนั้นเมื่ออีเวนส์ทราบเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนแล้ว เขาจึงได้ติดต่อสอบถามไปยังหน่วยงานต่าง ๆ และเหมือนกับพระสยามเทวาธิราชเจ้า บันดาล เพราะปรากฏว่าหลังจากที่อีเวนส์ติดต่อสอบถามไปยังที่ต่าง ๆ แล้ว ก็ได้รับทราบว่า มีเรือบรรทุกน้ำมัน เอ็ม.วี. ของเชลล์ที่จะไปสิงคโปร์กำลังจอดรอคอยนำขนอยู่ที่ปากน้ำ เพื่อที่จะข้ามสันดอน ออกสู่อ่าวไทยในเย็นวันนั้น (๒๐ พ.ย.)

ทุกคนในที่ประชุมหัวใจชื่นมันขึ้นมาทันที เมื่อได้รับคำบอกเล่าจากอีเวนส์ว่ามีเรือบรรทุกน้ำมันของเชลล์ที่จะไปสิงคโปร์ติดน้ำอยู่ที่ปากน้ำ ความหวังที่จะช่วยท่านปรีดี ฯ

หรือ “รัฐ” สหยาธิกของพวกเขาให้รอดพ้นเงื้อมมือคณะ
รัฐประหาร มีทางที่จะเป็นไปได้หลายสิบเปอร์เซ็นต์

ปัญหาขั้นต่อไป ก็คือการเดินทางไปสู่เรือบรรทุก
น้ำมันลำนี้จะอาศัยพาหนะชนิดใด จากบ้านพักของนาวา
เอกเจนนิส ซอยนาเนาเหนือจะเดินทางโดยรถยนต์ไปลงเรือ
เล็กที่สมุทรปราการ เพื่อไปขึ้นเรือบรรทุกน้ำมันที่ปากอ่าว
ก็ยอมเป็นไปไม่ได้ เพราะถึงแม้ว่าจะสามารถผ่านด่านตรวจ
ไปจนถึงสมุทรปราการ แต่การที่จะหาเรือเล็กเพื่อไปขึ้นเรือ
ใหญ่ที่ปากอ่าว ก็เป็นการเสี่ยงภัยที่ไม่ควรเสี่ยง เพราะมี
เปอร์เซ็นต์ความหวังน้อยเหลือเกิน ความลับอาจไม่เป็น
ความลับได้ง่าย ๆ และถึงแม้ว่าจะรักษาความลับไว้ได้ แต่
เรือบรรทุกน้ำมันก็ไม่สามารถจะรอคอยอยู่ที่ปากอ่าวได้ใน
๕ ชั่วโมง เพราะนำร่องพร้อมที่จะบริการแล้ว การเดิน
ทางไปลงเรือที่สมุทรปราการจึงเป็นอันไม่มีหวัง

ด้วยเหตุนี้ เอควิน แสตนตัน เอกอัครราชทูตอเมริกา
จึงได้เชิญการ์เดส ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือของท่านมาร่วม
ปรึกษาหารือด้วย เพราะสถานทูตอเมริกันมีเรือเร็วอยู่ลำหนึ่ง

โดยการทดสอบเป็นเจ้าของโนนาม เรือลำนี้เคยเป็นเรือดำเรือ
ดำน้ำมาก่อน มีใบพัดแปดซี่สร้างขึ้นมาเพื่อลำเรือดำน้ำโดย
เฉพาะ แต่ต่อมาได้ดัดแปลงแฉกตกแต่งภายในเป็นเรือปีคน

เมื่อการทดสอบ “สีกทซ์” ทราบถึงปัญหาดังกล่าว เขา
จึงเป็นผู้รับอาสาแก้ปัญหาด้วยความเต็มใจ และกรั้นแล้ว
ที่ประชุมก็ได้ร่วมกันวางแผนการเดินทาง

นายจี. เอ็ม. อี. เวนส์ ได้วิพากษ์ต่อไปยังกัปตันเรือ
บรรทุกน้ำมัน เอ็ม. วี. แจ้งให้ทราบเป็นรหัสซึ่งถอดความ
ไว้ว่า ให้เรือบรรทุกน้ำมัน เอ็ม. วี. จอดคอยที่เกาะไผ่
เวลา ๑๘.๐๐ น. จะมีสินค้าไปขึ้นเรือ

ส่วนการทดสอบ ก็ได้ส่งอนุญาตให้ลูกเรือคนไทยที่ประจำ
เรือของเขาขึ้นบกผ่อน เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจเกิดจาก
การทรยศ แล้วเขาก็ส่งเตรียมเอาลูกเรือชุดใหม่เข้าแทน
และผู้ที่ทำหน้าที่ลูกเรือชุดใหม่ก็หาใช่ใครที่ไหนไม่ คนใน
ครอบครัวของการทดสอบเอง คนหนึ่งคือภรรยาของเขาและ
อีกคนหนึ่งคือน้องสาวคนสวยผมสีบลอนด์วัย ๑๙ ปี ของ
เขาเช่นกัน

ตามแผนการเรือของการเคสจะต้องไปพบกับเรือบรรทุกน้ำมัน เอ็ม วี. ที่เกาะไผ่ เวลา ๑๘.๐๐ น. ตรง และเรือของการเคสจะคอยรับคณะผู้ลี้ภัยอยู่ที่ท่าเรือคลองเตยเวลาบ่าย ๒ โมง

เมื่อตกลงในแผนการกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นาวาเอกเคนนิสก็ได้กลับมาที่บ้านพักเมื่อเวลาเกือบจะบ่ายโมง เพื่อถ่ายทอดแผนการพาหนีให้ท่านบริติช ๖ ทราบ และทันทีที่เขากลับมาถึงบ้านนั้นเอ. ม. จ. นิทัศน์ ๖ ที่เรียกกันว่า “ท่านบู” ได้มาพบกับเขาเกี่ยวกับเรื่องที่จอมพล ป. ให้ใช้มาตุระกับเคนนิสในฐานะที่เขาเป็นทูตทหารเรือ

เมื่อ ม. จ. นิทัศน์ ๖ กลับไปแล้ว นาวาเอกเคนนิสจึงถ่ายทอดแผนการเดินทางที่สถานทูตอังกฤษและอเมริกันได้ร่วมกันช่วยเหลือและวางแผนให้ท่านบริติช ๖ ได้ทราบโดยละเอียด นาวาเอกเคนนิสได้แจ้งให้ท่านบริติช ๖ ทราบว่า

“สถานทูตทั้งสองมีความเต็มใจยิ่งที่ได้ให้ความช่วยเหลือ รัฐ สหายร่วมสงครามที่เคยให้บริการอย่างใหญ่หลวงแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร ท่านทูตทั้งสองขอฝากความระลึกถึงมา

ยังท่านปรีดี ฯ และขออวยพรให้ท่านปรีดี ฯ เดินทางไปด้วย
ความปลอดภัย”

ชั่วโม่งอันแสนทรมาณและเกรงเกรียงของท่านปรีดี ฯ
และคณะในการเผื่อรอคอยความหวังจากการติดต่อช่วยเหลือ
ของนาวาเอกเตนนิส ก็ถึงที่สุดลงเมื่อนาวาเอกเตนนิสได้แจ้ง
ผลการติดต่อช่วยเหลือให้ทราบ

ครั้นแล้วในตอนบ่ายวันนั้นเอง การเดินทางของคณะ
ผู้ลี้ภัยก็ได้เริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

ส่วน ฝ่ายรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ภายใต้
การอุ้มชูของคณะรัฐประหารขณะนั้นได้ประกาศแต่งตั้ง
พล.ต.ท. พระพิณชนกดี นายตำรวจนอกราชการที่กระทรวง
มหาดไทยสั่งให้ออกจากราชการ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘
เข้าดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการสอบสวนคดี
สวรรคต เมื่อ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ภายหลังที่ได้รับการ
บรรจุเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่งโดยการสนับสนุนของ
สองพี่น้องตระกูลปราโมช คือ ม.ร.ว. เสนีย์ และ ม.ร.ว.

กฤตกร อันเป็นบุคคลสำคัญที่ใกล้ชิดคณะรัฐประหารและ
เป็นรัฐมนตรีชั้นหนึ่งในคณะรัฐบาลนายควง ๆ และมีฐานะทาง
ส่วนตัวเป็นน้องภรรยาของ พล.ต.ต. พระพินิจชนคดีอีกด้วย

ในการบรรจุ พล.ต.ต. พระพินิจชนคดี เข้ารับราชการ
ครั้งใหม่ นั้นยว่าเพื่อเข้ามาทำคดีสวรรคตเป็นประการสำคัญ
อันเป็นผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างคณะรัฐประหารกับพรรค
ประชาธิปไตยที่พยายามเอากรณีสวรรคตเป็นเครื่องมือทาง
การเมืองให้หันท่านปรีดี ฯ

ถึงกับครั้งหนึ่งพรรคประชาธิปไตยได้วางแผนโฆษณา
ลงโลกใส่ร้ายท่านปรีดี ฯ ในกรณีสวรรคต โดยบุคคลสำคัญ
ในพรรค ๔-๕ คน เป็นหัวหน้าสายโฆษณาชวนเชื่อในหมู่
มวลชนสมาชิกของพรรคประชาธิปไตยเอง เพื่ออาศัยปากเสียง
ของสมาชิกได้แพร่ข่าวเท็จให้กว้างขวางออกไป

ในครั้งแรกหัวหน้าสายวางแผนโฆษณาใส่ร้ายท่าน
ปรีดี ฯ แต่ละสายได้แยกกันนัดประชุมสมาชิกพรรคที่เป็น
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกเป็นกลุ่ม ๆ แล้วหัวหน้าสายก็
บรรยายเรื่องราวอันเป็นเท็จเกี่ยวกับกรณีสวรรคตให้สมาชิก
ในกลุ่มของตนฟัง ในจำนวนหัวหน้าสายที่ทำหน้าที่อันชั่วช้า

สามานยน มุขแทนราษฎรคนสำคัญของภาคเหนือคนหนึ่งซึ่ง
เป็นสมาชิกชั้นนำของพรรคประชาธิปัตย์รวมอยู่ด้วย และ
เป็นคนที้นายสุวิชัย พันธะเศรษฐ ผู้แทนราษฎรจังหวัด
เชียงใหม่กรรมการกลางของพรรคเราจะรู้จักดี

หัวหน้าสายคนนี้ได้ไปเปิดประชุมบรรยายเรื่องอันเป็น
เท็จที่ชั้นบนของร้านค้าที่มีชื่อเสียงเก่าแก่ร้านหนึ่งแถวสี่แยก
โรงเรียนนายร้อย และผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชาธิปัตย์
ที่ได้รับเชิญไปฟังคำปราศรัยนั้นมีด้วยกันร่วม ๑๐ คน ใน
จำนวนนั้นผู้แทนราษฎรจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี นาย
ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร อดีตสมาชิกประชาธิปัตย์รวมอยู่
ด้วยคนหนึ่ง

นี่คือความพยายามอันชั่วช้าสกปรกของคนกลุ่มน้อย
กลุ่มหนึ่ง ที่แอบแฝงอยู่ในพรรคประชาธิปัตย์ ที่ไม่มีความ
บริสุทธิ์เอกราช สวรรคตมาเป็นเครื่องมือทำลายท่านปรีดี ฯ
เพราะแพ้การต่อสู้ตามวิถีทางประชาธิปไตย

พฤติกรรมเช่นนี้นอกจากจะเป็นการทรยศต่อระบอบ
ประชาธิปัตย์ ทรยศต่อสมาชิกร่วมพรรคและทรยศต่อ
ประชาชนที่นำความเท็จไปบอกกล่าวทำให้เขาเข้าใจผิดแล้ว

ยังเป็นการไม่จงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ และไม่เคารพต่อ
 ต่อดองค์เยาวกษัตริย์พระผู้สววรรค ที่บังอาจเออมนเอาความ
 สันติพิทักษ์ของพระองค์ท่านมาเป็นเครื่องมือทำร้ายผู้อื่น
 เจกเช่นกันกับพวกทศิฐที่เอาศาสนาบังหน้าเป็นเครื่องมือทำกัน

วันที่ พ.ล.ต.ต. พระพินิจชนคดี เข้ารับตำแหน่ง
 ประธานคณะกรรมการสอบสวนกรณีสววรรค ก็ได้ดำเนิน
 การตามแผน “ชนคดี” แต่ทว่าไม่แนบเนียนจึงทำให้เห็น
 อะไรต่ออะไรที่พระพินิจจับเอามา “ชน” เป็น “คดี” ไม่
 กลมกลืนกันนัก แสดงว่าพระพินิจชนคดีเป็นผู้กำกับทมิ
 อ่อนมากทีเดียว อย่างสถานที่ประชุมวางแผนปลงพระชนม์
 ก็ไม่น่าจะกำกับการแสดงให้ท่านปรีดี ฯ ไปประชุมที่บ้าน
 พระยาศรยุทธ ฯ

ก็ทำไมท่านปรีดี ฯ เป็นถึงนายกรัฐมนตรีจึง
 ต้องไปอาศัยบ้าน พ.ล.ร.ต. พระยาศรยุทธเสนี ประ
 ชุมวางแผนปลงพระชนม์ จนนายต๋ (พยานโจทก์),
 ผู้อาศัยอยู่บ้านพระยาศรยุทธ ฯ รู้จนได้ จะประชุมที่
 ทำเนียบรัฐบาลหรือที่ท่าเนียบท่าช้าง ไม่ได้หรือไม่

เห็น จะ จำ เป็น ต้อง ไปอาศัย บ้านพระยาสรยุทธ ฯ
 เพียงเพื่อการประชุม แต่ถ้าไม่กำกับให้ไปประชุมที่
 บ้านพระยาสรยุทธ ฯ นายดีพยานปากเอกของโจทก์
 ก็ไม่มีหวังจะได้แสดงเป็นตัวพยานในเรื่องนี้เท่านั้น

ความจริงท่านปรีดี ฯ ไม่ได้ถือใครหรือคนกลุ่มหนึ่ง
 กลุ่มใดเป็นศัตรูของท่านเลย แม้ขณะนั้นถึงมาตราว่า ท่าน
 ต้องระหกระเหินออกนอกประเทศ เพราะการกระทำของ
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะภายใต้การสนับสนุน
 ของพวกเจ้าปฏิกริยาบางคน แต่ท่านก็ไม่ได้ถือใครและไม่
 ได้ถือจอมพล ป. ฯ และคณะเป็นศัตรู ซึ่งจอมพล ป. เอง
 ก็ทราบดี ขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ที่ญี่ปุ่นท่านยังได้มีหนังสือ
 ไปถึงท่านปรีดี ฯ ที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อขอโทษและ
 สาราภาพผิด

ท่านปรีดี ฯ มีความรักชาติรักประชาชนเกินกว่าที่จะ
 เป็นศัตรูกับใครเป็นการส่วนตัว ท่านจึงเปิดทางให้กับทุก
 คนและทุกกลุ่มในการที่จะรับใช้ชาติ ท่านเคารพในความคิด
 เห็นของผู้อื่น เช่นเดียวกับท่านเคารพในความคิดเห็น
 ของท่าน ถึงแม้ท่านได้เคยกล่าวไว้ในสุนทรพจน์ตอนหนึ่งว่า

“ผู้ใดมีอุดมคติของตนโดยสุจริต ข้าพเจ้า
 เคารพในผู้นั้น และเราร่วมมือกันได้ ข้าพเจ้าเชื่อ
 ว่าถ้าต่างฝ่ายต่างสุจริตมุ่งส่วนรวมของประเทศชาติ
 ไม่ใช่มุ่งหวังส่วนตัว แม้แนวทางที่จะเดินไปสู่จุด-
 หมาย จะเป็นคนละแนว แต่ในอวสานต์เราก็พบ
 กันได้ ข้าพเจ้าขออ้างเจ้านายหลายพระองค์ ซึ่ง
 เดิมท่านมีแนวทางอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้ามีแนวทางอีก
 อย่างหนึ่ง แต่เจ้านายหลายพระองค์นั้น ท่านก็มี
 จุดหมายเพื่อส่วนรวมของประเทศชาติ ไม่ใช่ส่วน
 พระองค์ ผลสุดท้ายเราก็ร่วมมือทำงานด้วยกันเป็น
 อย่างดีในการรับใช้ประเทศชาติ และรักใคร่กัน
 สนิทสนมยิ่งเสียกว่าผู้ซึ่งเอาประเทศชาติเป็นสง่า-
 กำบัง แต่ความจริงมุ่งหวังในประโยชน์ส่วนตัวมาก”

และอีกตอนหนึ่งท่านกล่าวว่า

“ผู้ที่ทำการปฏิบัติขตอคณะราษฎร แต่
 โดยมีอุดมคติซอสัตย์ต่อองค์พระมหากษัตริย์ ข้าพเจ้า
 เคารพในความซอสัตย์ ซึ่งมีตัวอย่างอยู่มากหลาย
 ที่ผู้ซอสัตย์เหล่านั้นได้รวมกิจการรับใช้ชาติกับข้าพเจ้า

ท่านเหล่านั้นไม่ต้องวิตกกังวล แต่ผู้ซึ่งแสดงว่า
 ข้อสัถย์ต่อองค์พระมหากษัตริย์ในภายนอก ส่วน
 ภายในหวังผลอันตนหรือบุคคลสืบเนื่องมาแต่ความ
 ไม่พอเป็นส่วนตัวเช่นนั้นแล้ว ก็เกรงว่าผู้นั้นก็อาจ
 หันเหไปได้เสียแล้วว่าตนจะได้รับประโยชน์ส่วนตน
 อย่างไหนมากกว่ากัน”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม่ทัพมีความคิดเห็นตรงข้ามกับท่าน
 ท่านถือเพียงว่าเป็นปฏิปักษ์ (ฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น ท่านไม่
 ถือว่าเป็นศัตรู จึงได้ร่วมกันรับใช้ชาติมาด้วยดี)

ท่านปริทัศน์บอกว่า ท่านมีศัตรูร่วมกับประชาชนและ
 ประเทศชาติ อะไรที่เป็นศัตรูของประชาชนและประเทศชาติ
 ก็คือศัตรูของท่านและท่านก็จักต้องต่อสู้

ศัตรูของประชาชนก็คือ ความอดอยาก
 ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความไม่รู้และภัยธรรมชาติ
 สิ่งเหล่านี้ก็คือศัตรูของท่านปริทัศน์ เช่นกัน และ
 ท่านก็ได้ต่อสู้เพื่อขจัดและป้องกันสิ่งเหล่านี้มาแล้ว
 อย่างมีความรับผิดชอบ จนกระทั่งต้องพลัดพราก
 จากมาตุภูมิไปจนบัดนี้

ส่วนความจงรักภักดีของท่านที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์นั้น ถึงแม้ว่าจะไม่มากกว่าใครแต่ท่านก็มี ความจงรักภักดีเป็นอย่างยิ่งคนอื่น ๆ

พระนามของสมเด็จพระบรมราชชนนี แต่ครั้งที่ยังไม่ได้สถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อย่างปัจจุบันนั้น ท่านปรีดีฯ เองเป็นผู้ถวายพระนาม “ศรี” หน้าคำ “สัจจวาลย์” อันเป็นพระนามเดิม เป็นสมเด็จพระราชชนนีศรีสัจจวาลย์ อันเป็นการถวายพระเกียรติแก่พระองค์

หลังจากวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ อันเป็นวันสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองเพียง ๒๐ วัน ในวันที่ ๖ กันยายน ปีเดียวกัน ท่านปรีดีฯ ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้มีโทรเลขไปกราบบังคมทูลพระกรุณาเพื่ออัญเชิญเสด็จนิวัตพระนคร ขณะนั้นพระองค์ท่านประทับอยู่ที่โลซานน์ สวิสเซอร์แลนด์ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีของท่านที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ดังข้อความในสำเนาโทรเลขต่อไปนี้

๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ (ก.ศ. ๑๘๔๕)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
โลซานน์

ขอเดชะ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้า
ปกกระหม่อม

ตามที่สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติแต่งตั้งข้า-
พระพุทธเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตาม
ประกาศของประธานสภา ในวันที่ ๑ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๘๗ นั้น บัดนี้ถึงวาระอันสมควรที่ใต้ฝ่า
ละอองธุลีพระบาทจะทรงปฏิบัติพระราชภารกิจใน
ในฐานะทรงเป็นประมุขของชาติ เพราะใต้ฝ่า
ละอองธุลีพระบาทจะทรงบรรลุนิติภาวะ ในวันที่
๒๐ กันยายน สกนแล้ว

ฉนั้นข้าพระพุทธเจ้าจึงขอพระราชทานพระ
บรมราชานุญาตอันเชิญเสด็จใต้ฝ่าละอองธุลีพระ-
บาท เสด็จนิวัติสู่กรุงเทพมหานคร เพื่อจะได้
ปกครองแผ่นดินตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ และ
โดยที่ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของข้า-
พระพุทธเจ้าจะสิ้นสุดลงในวันที่ ๒๐ กันยายน สก

ข้าพระพุทธเจ้าจึงขอน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อม
กราบบังคมทูลให้ทรงทราบ ณ โอกาสนี้

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ปรีดี พนมยงค์

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
ได้ทรงรับโทรเลขของท่านปรีดี ฯ ผู้สำเร็จราชการ ฯ แล้ว
ราว ๑ สัปดาห์พระองค์ท่านก็ได้ทรงมีพระราชโทรเลขตอบ
ถึงท่านปรีดี ฯ ความว่า

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

กรุงเทพฯ ฯ

ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขของท่านซึ่งได้ขอร้อง
ให้ข้าพเจ้าได้กลับมาปฏิบัติหน้าที่ของข้าพเจ้า ถึง
แม้ว่าข้าพเจ้าจะเป็นห่วงใยต่อประเทศชาติ แต่
ข้าพเจ้าก็รู้สึกว่า จะเป็นการเหมาะสมยิ่งขึ้น ถ้าข้าพ-
เจ้าจะได้มีโอกาสศึกษาให้รอบเสียก่อน ข้าพเจ้าสอบ
ไล่ได้วิชากฎหมายบท ๑ เมื่อเดือนกรกฎาคมที่แล้ว
แต่ข้าพเจ้ายังจะต้องสอบในชั้นอื่น ๆ ท้ายยิ่งขึ้น
และจะต้องใช้เวลาอีกประมาณปีครึ่ง และหลังจาก

นั้นข้าพเจ้าจะต้องใช้เวลาออกอย่างน้อยหนึ่งปี เพื่อ
เตรียมเขียนวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรชั้นปริญญาเอก
ข้าพเจ้าหวังว่าท่านคงจะเข้าใจในความปรารถนา
ของข้าพเจ้าที่จะศึกษาให้จบ ถ้าท่านและรัฐบาล
เห็นชอบด้วย ข้าพเจ้าก็ใคร่ที่จะกลับไปเยี่ยมบ้าน
สักครั้งหนึ่งก่อนที่ข้าพเจ้าจะสำเร็จการศึกษา ข้าพ-
เจ้าใคร่ขอขอบใจท่านอย่างจริงใจ ข้าพเจ้าทราบซึ่ง
ในผลงานที่ท่านได้กระทำด้วยความยากลำบาก และ
ที่ท่านกำลังกระทำอยู่ในนามของข้าพเจ้า

อานันท์มหิตล

ต่อมาท่านปรีดี ๖ ก็ได้โทรเลขตอบพระราชโทรเลข
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า

“ข้าพระพุทธเจ้าได้รับพระราชโทรเลข ลงวันที่ ๑๔
กันยายน ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ด้วยความสำนึกใน
พระมหากรุณาธิคุณเป็นต้นพันของ ข้าพระพุทธเจ้าและรัฐบาล
ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท รัฐบาลและข้าพระพุทธเจ้ามีความ
ปลื้มปิติเป็นอย่างมาก ที่ได้ทราบว่าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ทรงมีพระราชประสงค์ ที่จะเสด็จนิวัติพระนครสักครั้งหนึ่ง

ก่อนที่จะทรงจบการศึกษา บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราช-
ทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลให้ทรงทราบเหตุการณ์
ต่าง ๆ (เกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ) ข้าพระพุทธเจ้าเห็นว่า
การเสด็จนิวัติของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจะเป็นคุณประโยชน์
แก่ประเทศชาติเป็นอเนกประการ ถึงแม้ว่าพระองค์จะประทับ
อยู่ในประเทศไทยเพียงระยะเวลาอันสั้นก็ตาม ทั้งนี้เพื่อว่า
ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจะได้ทรงมีส่วนร่วมและตัดสินใจพระทัย
ในเรื่องราวต่าง ๆ อันสำคัญยิ่ง ดังได้กราบทูลบังคมทูลให้
ทรงทราบเบื้องต้นแล้ว”

ดังกล่าวนั้นคือโทรเลขและพระราชโทรเลขโต้ตอบ
ระหว่างท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ในขณะนั้นกับองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
อันเป็นโทรเลขและพระราชโทรเลขที่แสดงออกซึ่งความ
สุจริตใจ และความจงรักภักดีกับความนับถือที่ลึกซึ้งกัน

เมื่อคราวที่ท่านขึ้นหรือหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์
เดินทางจากอังกฤษมาพบท่านปรีดีฯ ในระหว่างสงคราม โดย
เล็ดลอดเข้ามากับเรือดำน้ำ และ ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช
รณ. ได้ไปรับมาพบกับท่านปรีดีฯ ณ ทำเนียบท่าช้าง เพื่อ

ปรึกษาหารือในแผนการต่อต้านญี่ปุ่นและเป้าหมายของประเทศไทยในภายหลังสงคราม

ท่านทั้งสองได้แลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างตรงไปตรงมา และอย่างเอาจริงในความคิดเห็นของกันและงานจนเป็นที่พอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย เพราะทั้งสองท่านถือเอาผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ

ก่อนหน้านี้ที่ท่านชั้นจะทรงออกไปในความมืดที่เต็มไปด้วยอันตรายจากภัยของญี่ปุ่นในคืนวันนั้น ท่านปรีดีฯ ได้ถวายคำสัญญาแก่พระองค์ว่า

“ถ้าท่านรอดชีวิตและดำรงตำแหน่งที่มอญ ท่านจะพยายามสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติภายใต้ราชบัลลังก์ของในหลวงอาณันทน์ ๆ และจะยึดมั่นในหลักการของประชาธิปไตย และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวท่านจะพยายามหาทางปลดปล่อยนักโทษการเมือง (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกเจ้า) และจะยกเลิกข้อห้ามพวกเจ้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง”

และท่านปรีดีฯ ก็ได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาทุก ๆ ประการ ได้มีการปลดปล่อยนักโทษการเมือง ได้คืน

ฐานันดรศักดิ์พร้อมด้วยเครื่องราชอิสริยยศ และเครื่องราช-
อิสริยาภรณ์แก่เจ้าที่ถูกถอด และได้ยกเลิกข้อห้ามพวกเจ้ามี
ส่วนร่วมในทางการเมือง และได้พยายามสร้างความสามัคคี
ระหว่างคนในชาติภายใต้ราชบัลลังก์แห่งราชวงศ์จักรี

แต่ครั้นแล้วผู้ที่จงรักภักดีต่อชาติ ต่อราชบัลลังก์และ
ต่อประชาชน กลับถูกใส่ร้ายป้ายสีในทางตรงกันข้าม และ
กลับถูกตามล่าตามล้างจนต้องระเห่ร่อนออกนอกประเทศ

การเดินทางของท่านปรีดี ฯ เพื่อลี้ภัยรัฐประ-
หารที่หมายมุ่งเอาชีวิตของท่านก็ได้เริ่มต้นขึ้น ภายหลังที่
นาวาเอกเดนิส ได้เสนอแนะให้คณะผู้ลี้ภัยทั้งอาวุธปืนพก
และปืนกลมือหอมสนักรวมทั้งลูกระเบิดบรรดาไม้ไผ่บ้านของ
เขา เพราะนาวาเอกเดนิสมีความเห็นว่าลำพังอาวุธและ
ผู้คนในคณะผู้ลี้ภัย ไม่สามารถที่จะสู้รบปรบมือกับกองกำลังที่
มากกว่า ของคณะรัฐประหารได้ถ้าหากมีการปะทะกันขึ้น ณ
ด้านตรวจจุดหนึ่งจุดใด การมีอาวุธไว้กับตัวย่อมเป็น
อันตรายมากกว่า เพราะเป็นการไม่แน่ว่าคณะผู้ติดตามและ

อารักขาท่านปรีดีฯ จะไม่มีมือไวใจเร็วเมื่อถูกคุกคามให้ยอม
จำนน หรือไม่นั้นจากความกลัวของฝ่ายตรงข้ามก็อาจจะชิง
เล่นงานเสียก่อนก็ได้เมื่อเห็นอาวุธ ถ้าเป็นเช่นนั้นนักเหมือน
กับแมลงเม่าบินเข้ากองไฟ สู้ไม่มีอาวุธเสียจะดีกว่าเพราะ
อาจมีทางรอดเหลืออยู่บ้าง ทุกคนในคณะผู้ลี้ภัยเห็นด้วยกับ
ความเห็นของนาวาเอกเดนิส จึงได้ทิ้งอาวุธทั้งหมดไว้
กับเขา

นาวาเอกแสตรทฟอร์ต เซอร์กิวลิส เดนิส ภายใต้อำนาจ
เครื่องแบบนาวาเอกแห่งราชนาวิกโยธิน ได้ขับรถจักรยานยนต์
ขาวอันเป็นป้ายเครื่องหมายทางการทูต นำหน้าออกจากบ้าน
พักของเขาและติดตามมาด้วยรถเซฟของคณะผู้ลี้ภัยอันเป็นรถ
ประจำตำแหน่งของผู้บัญชาการกองพลนาวิกโยธิน รถทั้งสอง
มุ่งหน้าไปทางใต้จุดหมายปลายทางคือท่าเรือคลองเตยตามที่
ได้นัดหมายไว้กับการ์เตส

รถทั้งสองคันวิ่งตามกันไปติด ๆ กันเหมือนกับรถใน
ขบวนท่ามกลางความสับสนของการจราจร และเมื่อถึงทาง
เข้าท่าเรือคลองเตยก็ถูกเรียกให้หยุดที่หน้าเครื่องกีดขวางของ
ด่านตรวจ เจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ในเครื่องแบบทหารบกสพายปืน

เดินตรงเข้าไปที่รถ และเห็นว่าเป็นนายทหารเรือฝรั่งกับนาย
 นายทหารเรือไทยเขาก็ทำความเคารพแล้วเปิดทางสะดวกให้
 ผ่านไป ทั้งนั้นเพราะพวกเขาได้รับคำสั่งให้พยายามหลีกเลี่ยง
 การต่อสู้กับทหารเรือ โดยที่พวกเขาหารู้ไม่ว่าบุรุษหนึ่งใน
 เครื่องแบบทหารเรือยศพันจ่าไล่แวนตาต่ำและแก้มตอบใน
 รถเชฟคือนักก่อ บุกคลีที่เจ็ นายของทัพบกเขาต้องการ
 ตัวไม่ว่าจับเป็นหรือจับตาย และที่พวกเขามาตั้งด่านตรวจ
 ยืนนักเพื่อกักจับบุรุษผู้นั้นเอง แต่ครั้นแล้วพวกเขาก็ปล่อย
 ให้บุรุษผู้นั้นผ่านด่านไปด้วยความสะดวกโดยหาใครเฉลียวใจ
 ไม่

ทั้งนาวาเอกเดนิสและคณะผู้ลี้ภัยต่างหายใจโล่งอก
 ไปตามๆ กัน เมื่อผ่านด่านสุดท้ายนี้ที่เรือคลองเตยเข้าไป
 ในท่าเรือได้อย่างสะดวก จนกระทั่งรถทั้งสองคันไปหยุดอยู่
 ที่ริมเขื่อนของท่าเรือ

ณ ที่นั้นเขาได้พบกับการ์เตสพร้อมด้วยเรือของเขา
 ซึ่งเคยผ่านการผจญภัยในท้องทะเลมาแล้วในระหว่างสงคราม
 โลกครั้งที่สองในฐานะเรือดำเรือดำน้ำ ในวันนั้นการ์เตสได้

ซักรงชาติอเมริกันซึ่งเป็นแถบและดาวขึ้นส่ายออกเสาอันเป็น
เครื่องหมายแสดงบอกให้รู้ถึงสัญชาติของเรือลำนั้น

ที่ท่าเรือคลองเตยวันนั้นก็เช่นเดียวกันวันอื่น ๆ คือมี
การขึ้นและลงสินค้า แต่ไม่มีใครสนใจทำท่าเรืออีกท่าหนึ่ง
ก็ไม่ห่างกันนักกับท่าที่กล่าวลงสินค้าอยู่นั้นรัฐบุรุษอาวโส
ปริติ ๖ พนมยงค์ ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศ
ให้ไปรายงานตัวต่อกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทยกำ-
ลังลงเรือที่อยู่ภายใต้ร่มธงของอเมริกันเพื่อลี้ภัยออกไปนอก
ประเทศ

และ ณ ท่าเรือแห่งเดียวกันนั้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์
๒๔๙๐ ท่านปริติ ๖ ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นผาคัน
จากญาติมิตรศานศิษย์และผู้ที่เคยรพณับถือ ในวาระที่ท่าน
เดินทางกลับจากเยือนานาประเทศตามคำเชิญของประเทศ
ฝ่ายสัมพันธมิตร โดยทางเครื่องบินฯ จากวันนั้นจนถึงวัน
ลี้ภัยวันที่ (๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๐) เป็นเวลา ๙ เดือน
เต็มไม่มีขาดมีเกิน แต่วันนั้นผิดกับวันนั้นอย่างตรงกันข้าม
เพราะวันนั้นท่านกลับมาสู่มาตุภูมิ แต่วันนั้นท่านกำลังจะจาก
มาตุภูมิ วันนั้นท่านได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น แต่วันนั้น

ท่านกำลังจะจากไปอย่างเปล่าเปลี่ยว เหตุการณ์กลับหน้ามือ
เป็นหลังมอรวกเร็วเหลือเกิน

คณะผู้ลงมือไม่รอช้าที่จะลงเรือ เพราะการติดตามเกาะ
รอยของฝ่ายตามล่าได้เข้ามาเกือบถึงตัวแล้ว ถึงแม้ว่านาวา
เอกเจนนิสจะทำให้เขาหลงทิศทาง แต่เขาก็คงหลงอยู่ไม่นาน
เช่นเดียวกับนกแข่งที่ถูกปล่อยออกจากกรงใหม่ ๆ

เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้วการเคลื่อนได้ออกเรือจากท่าที่
ที่ โดยมีภรรยาและน้องสาวของเขาทำหน้าที่ลู่เรือ นาวา
เอกเจนนิสคงยืนอยู่ที่หางเรือของคณะผู้ลงมือลับหายไปกับ
สายตา เขาจึงได้กลับขึ้นรถพร้อมกับพลขับประจำรถเซฟท์
คณะผู้ลงมือมาจากสตีบ และครั้นแล้วรถของผู้มาส่งคณะผู้
ลงมือทั้งสองคนก็ได้ออกจากท่าเรือไป

กันหนึ่งกลับไปยังสถานทูตอังกฤษ เพื่อไปรายงาน
เหตุการณ์ให้ทูตทราบและเผื่อรอคอยข่าวจากเรือบรรทุกน้ำมัน
ตามที่ได้ตกลงไว้กับอีเวนส์ ผู้จัดการใหญ่ของบริษัทเซลล์
และอีกคนหนึ่งมุ่งไปสถานทหารเรือสตีบ เพื่อรายงาน
ปฏิบัติการของเขาให้ผู้บัญชาการกองพลนาวิกโยธินทราบ

เรือของคณะผู้ลี้ภัยภายใต้บังคับของการ์เดส หรือ “ส.ทช.” ได้พายหัวเรือไปทางปากน้ำด้วยฝีจักรปกติ เพื่อไปพบกับเรือบรรทุกน้ำมันเซลล์ เอ็ม. วี. ที่เกาะไผ่เวลา ๑๘.๐๐ น. ตามที่ได้นัดหมายไว้ ท่านปรีดี ฯ และผู้ติดตามค่อยคลายความตึงเครียดลงเป็นลำดับเพราะการ์เดสกำลังพาท่านและคณะห่างไกลจากคณะรัฐประหาร ออกไปทุกขณะ

ส่วนทางด้านนาวาเอกเคนนิสนั้น เมื่อกลับมาถึงสถานทูตก็ได้รับโทรศัพท์จากผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกของสหรัฐอเมริกาแจ้งให้นาวาเอกเคนนิสทราบถึงความไม่สบายใจของเขาคือมีพวกทหารไทยเที่ยวไปเฟ้นผ่านอยู่รอบ ๆ สถานทูต เขาบอกว่า เขาไม่มีอาวุธจะไว้ป้องกันตัวถ้าหากสถานการณ์จะเลวร้ายลงไปกว่านี้ นาวาเอกเคนนิสจึงเอาเป็นที่คณะท่านปรีดี ฯ ทั้งไว้ให้ใส่ลงไปในถุงเมล์คณะทูตแล้วส่งไปที่สถานทูตอเมริกันเพื่อไว้ป้องกันตัว

สำหรับทางด้านสถานทูตอังกฤษนั้นก็มีทหารบกไทยพร้อมด้วยอาวุธไปเที่ยวเดินอยู่เฟ้นผ่านแถว ๆ หน้าสถานทูตเช่นกัน ในการที่ทหารไทยเฟ้นผ่านอยู่ใกล้สถานทูตทั้ง

สองนั้น ก็เนื่องจากคณะรัฐประหารสืบทราบว่าสถานทูตทั้ง
สองอาจให้ความช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ จึงได้ส่งกำลังไปตรึง
สถานทูตเอาไว้เพื่อให้สถานทูตรู้ตัวจะได้ไม่กล้าเคลื่อนไหว
ให้ความช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ แต่ก็มีคนรักเพราะขณะที่
ทหารไทยไปเคลื่อนไหวอยู่ใกล้ๆ สถานทูตทั้งสองนั้น การ
ให้ความช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ ได้ผ่านแผนการขั้นแรกไป
แล้วด้วยความเรียบร้อย

การที่เสนายทหารเรือชาวอเมริกันซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้
ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือคงบังคับเรือของเขาไปตามทิศทางที่ต้อง
การด้วยความชำนาญ ขณะที่ท้องฟ้าเริ่มมืดคลุ้ม และลมแรง
นั้นการเดินกำลังนำเรือออกสู่ปากอ่าวและได้เผชิญกับคลื่นที่
ม้วนตัวเข้ามาหาเรือลูกแล้วลูกเล่า ถึงแม้ว่าเครื่องยนต์จะคง
ทำงานอย่างซื่อสัตย์ แต่ก็ทำให้ความเร็วของเรือต้องลดลง
เพราะแรงเหวี่ยงของคลื่นลม

ถึงแม้ว่ามีลมแรงและคลื่นจัด แต่พวกเขาก็เชื่อใน
ความสามารถของกัปตันเรือ และมั่นใจในสมรรถภาพของ
เรือที่เคยต้องผจญภัยในท้องทะเลมาช้านาน ความวิตกกังวลของ

พวกเขาในขณะนั้นมีประการเดียว คือกลัวจะพลากกับเรือ
บรรทุกน้ำมันของเซลล์ตามที่ได้ตกลงกันได้

แต่ทุกคนก็เชื่อในคุณงามความดีของท่านปรีดี ฯ ที่ได้
รับใช้ชาติและประชาชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตลอดมาอัน
ยังคุณประโยชน์ ให้เกิดกับประชาชนและประเทศชาติอย่าง
ใหญ่หลวง พฤติกรรมของท่านปรีดี ฯ เช่นนี้ เป็นพฤติ-
กรรมที่เป็นกุศล พวกเขาจึงหวังว่ากุศลกรรมทั้งนี้คงจะคุ้ม
ครองให้พวกเขาผ่านพ้นอันตรายไปได้ อย่างเช่น ได้ผ่านพ้นมา
แล้ว

ขณะที่ท่านปรีดี ฯ และคณะกำลังไต่กล่นอยู่กลางทะเลใน
ทางด่านเอกอัครราชทูตทั้งสอง นาวาเอกเดนิสและอีเวนส์
ไม่สามารถที่จะช่วยเหลืออะไรได้ นอกจากรอคอยข่าววิทยุ
จากเรือบรรทุกน้ำมัน ซึ่งตามกำหนดว่าจะพบเรือของผู้ลี้ภัย
ที่เกาะไผ่เวลา ๑๘.๐๐ น. แต่เมื่อถึงเวลา ๑๘.๐๐ น.
เวลาก็ผ่านไปด้วยความเงียบ ทำให้ จี. เอ็ม. อีเวนส์
ผู้เฝ้าคอยรับฟังวิทยุรู้สึกไม่สบายใจ และคณะผู้ช่วยเหลือทุก
คนก็ไม่สบายใจ จึงได้พากันสวมค้อนและขวานขอให้พระ
เจ้าคุ้มครอง

จากที่เรือของคณะผู้ลี้ภัยต้องไต่คลื่นและลมอยู่ร่วมชั่วโมง จึงทำให้ไปถึงเกาะไผ่ผิตเวลานัดไปเกือบ ๓๐ นาที เมื่อเรือของการเคสไปถึงเกาะไผ่นั้น เรือบรรทุกน้ำมันได้ถอนสมอออกไปเสียแล้ว

ขณะนั้นถึงแม้ว่าท้องทะเลจะราบเรียบลงแล้ว แต่ทว่าทั้งท้องนาและท้องฟ้ายังคงมีตมิตมอมไม่เห็นหน เช่นเดียวกับระบอบประชาธิปไตยในขณะนั้น และต่อมาซึ่งเป็นประชาธิปไตยแต่เพียงพิธีการ ส่วนเนื้อหาเป็นอีกอย่างหนึ่งและบางครั้งราวแม้พิธีการประชาธิปไตยก็ไม่มี

การเคสบอกกับทุกๆ คนว่าไม่ต้องวิตกเขาจะพยายามติดตามเรือบรรทุกน้ำมันเชลล์ไปให้ทัน ถึงแม้ว่าทะเลจะเว้งว้างและมีตมิต แต่เข็มทิศก็จะช่วยให้เขาติดตามไปได้ไม่หลงทางอย่างแน่ ๆ เส้นทางกรุงเทพ ฯ สิงคโปร์ ถึงแม้ว่าเขาจะไม่คุ้น แต่ ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ร.น. ก็คุ้นเคยกับเส้นทางสายนี้เป็นอย่างดี

ทั้งนั้นเรือดำเรือดำนาสองใบพัดของสถานทูตอเมริกันซึ่งกลายเป็นพาหนะลี้ภัยการเมืองของท่านปรีดี ฯ จึงเบนหัว

หัวออกจากเกาะไม่มุ่งตรงไปทางใต้ตามเส้นทางกรุงเทพ ฯ
สิงคโปร์

หลัง จากที่การ์เตสได้ติดตามเรือบรรทุกน้ำมัน

ไปร่วมชั่วโมง ก็สังเกตเห็นแสงไฟจากเรือใหญ่อยู่ลิบ ๆ การ์เตสพยายามเร่งฝีจักรให้เร็วขึ้นเท่าที่จะเร็วได้ และได้ส่งสัญญาณไฟไปให้เรือใหญ่ทราบ ทุกคนในเรือเล็กพากันขึ้นใจไปตาม ๆ กัน แผนการลี้ภัยชั้นสองกำลังจะผ่านไป ด้วยความปลอดภัยในไม่ช้าก็ข้างหน้าแล้ว

เรือบรรทุกน้ำมันเชลล์ได้ชลอฝีจักรให้เบาลง หลังจากที่ได้รับสัญญาณไฟจากเรือเล็กแล้ว และในที่สุดเรือของการ์เตสก็ได้ไปเทียบอยู่ข้างเรือบรรทุกน้ำมัน การ์เตสได้นำคณะผู้ลี้ภัยขึ้นไปบนเรือบรรทุกน้ำมันทางบันไดที่เรือบรรทุกน้ำมันหย่อนลงมาให้ และเมื่อขึ้นไปถึงปากเรือก็ได้พบกับกัปตันเรือบรรทุกน้ำมัน ซึ่งมานอนคอยต้อนรับอยู่ที่กราบเรือ

การ์เตสได้มอบจดหมายฉบับหนึ่งที่นาวาเอกเคนนิสฝากมาให้กัปตัน จดหมายฉบับนั้น จี. เอ็ม. อีแวนส์ ผู้จัด-

การใหญ่บริษัทน้ำมันเชลล์ประจำกรุงเทพฯ ฯ เป็นผู้ลงนาม
 ในจดหมายได้บอกให้ทราบว่า ผู้ที่ขอลงกษาการเมืองไปสิงคโปร์
 ผู้นั้น คือ “รัฐ” สหายร่วมสงครามของสัมพันธมิตร และ
 การช่วยเหลือ “รัฐ” ครั้งนั้นนอกจากจะโดยความเห็นชอบ
 เป็นส่วนตัว แล้วก็ยังโดยความเห็นชอบของสถานทูตอังกฤษ
 และอเมริกันอีกด้วย จึงขอรับรองให้กับต้นช่วยให้ความปลอดภัยและความสะดวก
 นอกจากนั้นในจดหมายได้ขอรับรองให้
 กับต้นรีบวิทย์แจ้งไปตามโค้ดที่ตกลงกันไว้ในนาย จี. เอ็ม.
 อีเวนส์ ทราบทันที เมื่อท่านปรีดี ฯ ได้ไปถึงเรือน้ำมันแล้ว

กับต้นเรือบรรทุกน้ำมัน ได้ให้ความต้อนรับแก่ท่าน
 ปรีดี ฯ และคณะเป็นอย่างดี โดยจัดให้พักในห้องพักของ
 กับต้นเองเลยทีเดียว แล้วได้วิทย์ไปถึงจี. เอ็ม. อีเวนส์ เมื่อ
 เวลาประมาณ ๑๙.๐๐ น. ซึ่งเป็นเวลาที่เลยจากกำหนดเดิม
 ไปถึงหนึ่งชั่วโมงเต็ม กับต้นได้วิทย์แจ้งไปว่า

“หลังจากที่ต้องหยุดพักชั่วคราวเพราะเครื่อง-
 ยนต์เกิดขัดข้องของคนเรือได้เล่นต่อไปได้อย่างเรียบ
 ร้อย”

จากข้อความอันเป็นรหัสลับที่ได้เตรียมไว้ก่อน ซึ่งมี
ความหมายว่าการดำเนินการตามแผนได้ประสบผลสำเร็จ
ทำให้ผู้ที่เฝ้ารอคอยพิชิตอยู่ทางกรุงเทพ ฯ ด้วยความกระ-
วณกระวาย อันได้แก่ท่านเอกอัครราชทูตอังกฤษและสหรัฐ
อเมริกา นาวาเอกเจนนิสและเอเว่นส์ผู้จัดการใหญ่บริษัทเชลล์
พากันหายใจโล่งออกไปตาม ๆ กัน เพราะบัดนี้แผนชั้นที่สาม
ได้สำเร็จสมบูรณ์แล้ว

ส่วนการเคสเมื่อส่งท่านปรีดี ฯ และคณะขึ้นเรือใหญ่
เรียบร้อยแล้ว ก็นำเรือของเขากลับฝั่งด้วยความภาคภูมิใจที่
เขาได้มีโอกาสช่วยเหลือบุคคลสำคัญยิ่ง คนหนึ่งในสมรภูมิ
ภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ในสงครามโลกครั้งที่สองได้สำเร็จ คึ้น
นั้นการเคสได้นำเรือของเขาไปพักค้างคืนในอ่าวสตีบพร้อม
ด้วยลูกเรือทั้งสองของเขาและ ร.อ. ชลิต ชัยสิทธิเวช รน.
ซึ่งไม่ได้ร่วมเดินทางกับท่านปรีดี ฯ รุ่งขึ้นราว ๐๑.๐๐ น.
การเคสจึงนำเรือของเขากลับถึงกรุงเทพ ฯ

ท่านปรีดี ฯ และคณะอันมีอดีตกุญฑาราชมนตรี แหม่ม
พรหมยงค์ ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช รน. และ ส.ต.ท.
สิงห์โต ไทรย้อย ได้รอนแรมอยู่ในทะเลถึง ๓ คืน ๒

วัน ด้วยความต้อนรับอันอบอุ่นจากกัปตัน จนกระทั่งเช้า
วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน จึงได้เดินทางไปถึงสิงคโปร์

ไมท์ที่เรือจะลงสมอ เจ้าหน้าที่ตำรวจน้ำของ

สิงคโปร์ซึ่งทราบข่าวการเดินทางของท่านปริตี้ฯ ล่วงหน้าจากรายงานของสถานทูตอังกฤษในกรุงเทพฯ ฯ และได้ไปรอคอยอยู่ก็ได้พากันขึ้นไปบนเรือและเชิญท่านปริตี้ ฯ และคณะไปพักที่เกาะเซนตจอห์น อันเป็นด่านกักโรค ซึ่งอยู่ห่างจากสิงคโปร์ออกไปตามคำสั่งของลอร์ดคิลเลอร์น ข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เจ้าหน้าที่ได้จัดให้ท่านปริตี้ ฯ พักที่บ้านพักของทางราชการและตอนสายวันนั้นเอง ลอร์ดคิลเลอร์น ก็ได้ไปเยี่ยมท่านปริตี้ ฯ และได้แสดงความเห็นอกเห็นใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนั้นกับท่านรวมทั้งอนาคตของประเทศไทยด้วย เพราะในทัศนะของลอร์ดคิลเลอร์น และสหายก็ฝ่ายสัมพันธมิตรคนอื่น ๆ นั้นมีความเห็นว่าท่านปริตี้ ฯ คือสัญลักษณ์ของประชาธิปไตย พวกเราซึ่งนิยมชมชอบในประชาธิปไตยจึงมีความนิยมชม-

ชอบท่านปรีดี ฯ และเห็นอกเห็นใจท่านเป็นอย่างยิ่ง จึง
ยินดีให้ความช่วยเหลือเท่าที่พวกเขาจะสามารถช่วยได้

ส่วนทางค้ำสถานะทูตอังกฤษในกรุงเทพฯ นั้น หลัง
จากการช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ ผ่านพ้นไปแล้ว ท่านทูตได้
รายงานปฏิบัติการของท่านเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้รัฐบาลอังกฤษ
ทราบ และในเวลาต่อมาก็ได้รับหนังสือให้ความเห็นชอบจาก
เฮอร์เนสต์เบรินรัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษ ซึ่งทำให้ท่าน-
ทูตหายความกังวลใจในการปฏิบัติผิดมรรยาททางการทูตครั้ง
นี้ เพราะการให้ความช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ ที่ท่านทูตได้ทำ
ไปนั้น ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลอังกฤษว่าเป็นการ
กระทำที่ถูกต้องที่ชอบแล้ว และต่อมาท่านทูตเซอร์จอฟฟรทอม-
สัน โดยได้รับความเห็นชอบจากเอกอัครราชทูตอเมริกัน
ได้มีหนังสือถึงนายควง อภัยวงศ์ ในฐานะเป็นนายกรัฐมนตรี
ที่ยังไม่ได้รับรองเป็นทางการจากรัฐบาลทั้งสอง

หนังสือฉบับนั้นแจ้งให้นายควง ฯ ทราบว่า สถานทูต
อังกฤษและอเมริกัน ขอแสดงความรู้สึกที่ไม่สามารถที่จะ
ปฏิเสธคำขอร้องของท่านปรีดี ฯ ที่จะให้พวกเขาช่วยเหลือ
เพราะเห็นแก่ความผูกพันที่มีต่อกันในฐานะเพื่อนร่วมสงคราม

ด้วยกัน ดังนั้นสถานทูตอังกฤษและอเมริกันจึงให้ความช่วยเหลือให้ท่านปรีดี ฯ หนีออกนอกประเทศได้สะดวก นอกจากการช่วยเหลือของพวกเขา ยังเป็นการช่วยสร้างความมั่นคงภายในให้แก่ประเทศไทยด้วย

การยอมรับอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาของสถานทูตทั้งสองดังกล่าวนี้ และแถมยังอ้างบุญคุณเป็นทำนองว่า การช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ ให้ออกนอกประเทศนั้นก็เท่ากับเป็นการช่วยสร้างความมั่นคงให้กับคณะรัฐประหารและรัฐบาลนายควง ฯ นั้นเองที่จะได้ ไม่มีการต่อต้านเกิดขึ้นจากท่านปรีดี ฯ และสหายของท่าน ถ้าเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมาดังนี้ ได้ยังความพิโรธให้กับเจ้าบางพระองค์เป็นอย่างยิ่ง พวกเขากล่าวหาว่าคนอังกฤษและคนอเมริกันหักหลัง

เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าการช่วยเหลือท่านปรีดี ฯ เดินทางออกนอกประเทศนั้น เป็นการช่วยสร้างความมั่นคงภายในประเทศภายใต้การควบคุมของคณะรัฐประหาร

ดังนั้นในวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน คือสามวันต่อมาจากวันที่ท่านปรีดี ฯ ไปถึงสิงคโปร์ ท่านจึงได้ไปกล่าวคำปราศรัย

ถึงเพื่อน ๆ ของท่านที่อยู่ในประเทศไทย ทางสถานีวิทยุ
กระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ข้อความในคำปราศรัยนั้นใจความว่า เมื่อตอนท่าน
เดินทางออกจากประเทศไทย ท่านได้สั่งห้ามมิให้พรรคพวก
เพื่อนฝูง ใช้กำลังรุนแรงใดๆ อันอาจเกิดการปะทะนอง
เลือด โดยเฉพาะกองกำลังขององค์การเสรีไทย ได้สร้างขึ้นมา
เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม ไม่ใช่เพื่อประหัต
ประหารคนไทยด้วยกันเอง และองค์การนี้ก็ได้ออกไปแล้ว
เมื่อสงครามเสร็จสิ้นลง คงยังเหลือแต่มีตรภาพเก่า ๆ เท่า
นั้นที่เป็นเกลียวสัมพันธ์กันอยู่ และในท้ายของคำปราศรัย
ท่านปรีดี ฯ ได้พูดถึงคณะรัฐประหารว่า

“ข้าพเจ้าใคร่ขอรับรองต่อผู้ที่ครองอำนาจ ไม่ให้กระทำการ
ใดๆ อันเป็นการทำร้ายเพื่อนฝูงของข้าพเจ้า”

ในตอนที่ท่านขึ้นจากเรือบรรทุกน้ำมันเชลล์พาหนะ ที่
พาท่านจากประเทศไทยสู่สิงคโปร์นั้น ท่านไม่มีเงินติดกระ-
เป๋าเลย และเสื้อผ้าของท่านและผู้ติดตามก็มีอยู่เฉพาะที่สวม
ใส่อยู่เท่านั้น ความไม่มีเงินติดกระเป๋านี้เป็นปรกติของท่าน
เพราะแต่ไหนแต่ไรมาแล้วท่าน ไม่เคยเก็บเงินและสะสมเงิน

และท่านก็ไม่มีรายได้ทางอื่นใดนอกจากเงินเดือน เมื่อเงินเดือนออกเสนาของท่านจะเป็นคนเบิกมาให้แล้วนำมามอบให้กับท่านผู้หญิงใช้จ่ายไปตลอดเดือนและอยู่กันเดือนแล้วเดือนเล่าทั้งนี้เป็นประจำ

ดังนั้นก่อนที่จะท่านจะจากกับตันผู้อารีไป ท่านยังขอยืมเงินจำนวนเล็กน้อยไปจากกับตัน เพื่อเอาไปแบ่งจ่ายให้กับผู้ติดตามจัดซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มตามอัธยาศัย และต่อมา นายปราโมท พิงสุนทร ผู้อำนวยกร รท. พยัสสินฯ เพื่อนร่วมผู้ก่อการกับท่าน ผู้เคยเตือนสติจอมพล ป. ฯ เมื่อคราวจะเล่นงานท่าน กรณีถูกพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ใส่ไฟ รัชชาวุธถึงความเดือดร้อนอันนั้นเข้า จึงได้ส่งเงินจำนวนหนึ่งไม่มากนักไปให้ท่าน แต่ก็ได้ช่วยให้ท่านและคณะหายอึดอัดไปได้ชั่วระยะหนึ่ง

ตลอดเวลาที่ท่านพักอยู่ที่เกาะเซินจอห์นนั้น ได้รับความเอื้ออารีเป็นอย่างดีจากลอร์ดคิลเลอรัน และท่านลอร์ดก็ได้ไปเยี่ยมเยียนถามสุขทุกข์ท่านเป็นประจำ แต่เนื่องจากท่านและคณะไม่มีใบเดินทาง และยังไม่ได้แสดงความจำนงเป็นทางการเพื่อขอลี้ภัยการเมืองอยู่ที่สิงคโปร์ ท่านจึงอยู่ใน

ฐานะคนเข้าเมืองไม่มีใบเดินทางตามกฎหมาย แต่ทว่าในทางพฤตินัยแล้วทางการสิงคโปร์ให้เกียรติแก่ท่านในฐานะรัฐบาลบุรุษอาวุโสแห่งประเทศไทย

เพื่อให้เป็นการชอบด้วยกฎหมาย ในฐานะที่ท่านเป็นคนเคารพกฎหมายของบ้านเมือง ท่านจึงได้ติดต่อไปยังสถานทูตไทยในอังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกาและจีน (สมัยเจียงไคเช็คครองแผ่นดินใหญ่) เพื่อขอให้จัดทำพาสปอร์ตให้ท่าน และคณะพร้อมด้วยวีซ่าเดินทางรอบโลกด้วย ซึ่งทางสถานทูตไทยในประเทศนั้น ๆ ก็ได้จัดให้ตามความประสงค์ ในบรรดาพาสปอร์ตที่สถานทูตไทยในต่างประเทศออกให้^๕ ท่านเลือกถือเอาพาสปอร์ตที่สถานทูตไทยในอังกฤษเป็นผู้ออกให้ ลงนามโดยนายดิเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน และตั้งแต่วันที่นั้น การเดินทางของท่านจึงเป็นการเดินทางที่ถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมืองนั้น ๆ ที่ท่านไปพำนักรอยู่

ท่านไปพำนักรอยู่ที่เกาะเซนต์จอห์นได้ ๓ เดือนกับ ๙ วัน จึงได้ย้ายจากเกาะไปพักอยู่บนฝั่งสิงคโปร์ใกล้ ๆ กับ

บุเกตติมะ เป็นบ้านบังกาโลของผู้จัดการบริษัทเซาท์สตี
เอเซีย

ต่อมารัฐบาลอังกฤษ ได้ให้ความรับรองรัฐบาลนาย
ทวงว ๆ เพื่อผลประโยชน์ของอังกฤษ ซึ่งท่านปรีดี ๆ ก็มี
ความเห็นใจในกรณีนี้เพราะชาติไหน ๆ ก็ต้องพยายามรักษา
ผลประโยชน์ของชาตินั้นๆ และหลังจากรัฐบาลอังกฤษรับรอง
รัฐบาลนายทวงว แล้วบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลอยู่ในรัฐบาล
นั้น ก็พยายามโฆษณาใส่ร้ายป้ายสีท่านปรีดี ๆ เกี่ยวกับกรณี
สวรรคตในวงการทูตทั่ว ๆ ไป รัฐบาลอังกฤษและเจ้าหน้าที่
ชั้นสูงของอังกฤษส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่าจะไม่เชื่อถ้อยคำโฆษณา
โกหกอันชั่วช้าตามาลย์เหล่านั้นก็ตาม แต่ก็รู้สึกอึดอัดใจที่ผู้
ถูกใส่ร้ายป้ายสีดังกล่าวอยู่ในอาณาเขตที่เขาได้รับผิดชอบ

ท่านปรีดี ๆ เองก็รู้สึกตระหนกใจในเช่นเป็นอย่างดี
และท่านเป็นคนที่มีปรกติ ไม่ชอบยังความเดือดร้อนหรือ
อึดอัดใจให้ผู้อื่น ท่านจึงตัดสินใจที่จะเดินทางออกจากสิงค-
โปร์ เพื่อความสะดวกใจของเจ้าของบ้านเช่นเดียวกับที่ท่าน
ออกจากสัตตหีบ เพื่อความสะดวกใจของแม่ทัพเรือมาแล้ว

ดังนั้นในวันหนึ่ง โดยความช่วยเหลือของมิตรสหาย ซึ่งท่านมีมากมายและเกือบทุกหนทุกแห่ง ได้ช่วยให้ท่านลงเรือเดินทางออกจากสิงคโปร์สู่ผืนแผ่นดินใหญ่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลกัมมิงตันของจอมพลเจียงไคเช็ค โดยผ่านการแวะพักตามเส้นทาง ไช่ฮั่น และฮ่องกงจนถึงเซี่ยงไฮ้

รัฐบาลของจอมพลเจียงไคเช็คขณะนั้นยังมีอำนาจปกครองผืนแผ่นดินใหญ่ ได้รับรู้และให้การต้อนรับในการเดินทางเข้าสู่ประเทศจีนของท่านครั้งนี้ ท่านได้พักอยู่ที่นครเซี่ยงไฮ้ภายใต้ความอุปถัมภ์ของเพื่อนชาวจีน จนกระทั่งรัฐบาลเจียงไคเช็คพ่ายแพ้สงครามกลางเมืองอพยพไปอยู่ที่เกาะไต้หวัน พรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของประธานเหมาเจ๋อตงได้เข้าครอบครองผืนแผ่นดินใหญ่ไว้ทั้งหมด ท่านปริตี ๖ จึงได้ย้ายจากนครเซี่ยงไฮ้ไปพำนักอยู่ที่กรุงปักกิ่ง ด้วยความเอื้ออารี และความรับผิดชอบของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนตั้งแต่บัดนั้น

ที่เรียกว่าด้วยความเอื้ออารีและความรับผิดชอบของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น เพราะรัฐธรรมนูญ

ของประเทศนั้นได้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งถึงความเอื้ออาทร
ในการที่ให้พักพิงตลอดการกินอยู่ต่อผู้ลี้ภัยทางการเมืองที่ต่อ
สู้เพื่อประชาธิปไตย ถือเป็นภาระหน้าที่ของรัฐบาลแห่ง
สาธารณรัฐประชาชนจีน ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือความ
เป็นอยู่แก่ผู้ลี้ภัยดังกล่าว

ก่อนที่จะท่านจะเดินทางออกจากสิงคโปร์ ท่านได้เขียน
จดหมายทิ้งเอาไว้เป็นการอำลาเจ้าของบ้าน เพราะเหตุ
จำเป็นที่ไม่อาจรำลาได้ด้วยตนเอง จดหมายฉบับนั้นมีความ
ว่า

โดยจดหมายฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอปฏิเสธอย่าง
เด็ดขาดว่า ข้าพเจ้าไม่ได้มีส่วนพัวพันด้วยประการใดๆ
ทั้งสิ้น กับกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวอานันท์มหิตล ข้าพเจ้ามีความเสียใจอย่างสุดซึ้งใน
การสวรรคตของพระองค์ นอกจากนี้ข้าพเจ้าใคร่ขอ
ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ข้าพเจ้าทราบดี และเชื่อ
มั่นว่าไม่มีคนใดที่อยู่กับข้าพเจ้าในขณะที่ผมส่วนพัวพัน
กับเหตุการณ์อันน่าสลดใจครั้งนั้น.

“

โดยจดหมายฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอปฏิเสธ
อย่างเด็ดขาดว่า ข้าพเจ้าไม่ได้มีส่วน
พัวพันด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น กับ
กรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ข้าพเจ้า
มีความเสียใจอย่างสุดซึ้งในการสวรรคต
ของพระองค์ นอกจากนี้ ข้าพเจ้า
ใคร่ขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ข้าพ
เจ้าทราบดี และเชื่อมั่นว่าไม่มีคนใด
ที่อยู่กับข้าพเจ้าในขณะนี้มีส่วนพัว
พันกับเหตุการณ์อันน่าสลดใจครั้งนั้น

”